

Ruoveden kirkon historiaa

Ruoveden kirkon korjaustöiden yhteydessä käytiin vilkasta ja kiivastakin keskustelua kirkon vanhan, Matti Åkerblomin alkujaan rakentaman holvin esiin ottamisesta v. 1976.

Prof. Pettersson on kirjoittanut perustelunsa holvin esille ottamiseksi 10.5. 1976.

Arkkitehti Elomaan laatimaan kirkon korjaussuunnitelmassa on Irma Lounatvuoren kokoama kirkon rakennus- ja korjaushistoria.

Marja Terttu Knapas ei hyväksynyt ratkaisua, jossa Stenbeckin holvi olisi purettu pois. Hän kieltäytyi korjaustöiden dokumentoinnista ja seurannasta, jolloin minut määrättiin hänen tilalleen. Koska en olisi ehtinyt olemaan Ruovedellä korjaustöiden seurannan vaatimaa aikaa, työmaalle palkattiin tutkimuksia tekemään ja valokuvaamaan Arne Heporauta.

Tein ensimmäisen matkani Ruovedelle 13.-14. 7. 1976. Matkan jälkeen kokosin seuraavan lyhyen muistion.

Kirkon rakentamisen jälkeen sen ensimmäinen suuri korjaussuunnitelma oli esillä 1850-luvulla. Intendentinkonttorissa laadittiin vuonna 1952 kustannusarvio ”till ny Sakristia, läktare, nya förstugor till alla tre ingångarne, förändring af de gamla fönstren, förändring af predikstolen, ny klockarbänck, inre brädfodring och målning samt vattakets reparation och tjärning”. Korjaustyöt tehtiin kuitenkin vasta vuonna 1861 August Bomanin Intendentinkonttorissa laatimien suunnitelmien mukaan (piirustukset on kirkonarkistossa). Pääpiirteissään korjaus vastaa vuonna 1852 tehtyä kustannusarviota tarvittavista korjaustöistä.

Urut kirkkoon hankittiin v.1865, uusi alttaritaulu ja saarnatuoli 1880-luvulla. Samoihin aikoihin vaihdettiin myös paanukatto peltiseksi.

Vuosisadan vaihteessa tuli ajankohtaiseksi lämmityslaitoksen hankkiminen kirkkoon. Tarjous oli saatu tehdasyhtiö Weljekset Friisiltä Kokkolasta. Kirkonkokous päätti 24.7.1899 ”että ennen kuin enempiin toimiin asiassa ryhdytään, kirkkoherra kutsuttaisi arkkitehti Josef Stenbäckin tahi jonkun muun kirkkorakennuksiin perehtyneen ammattimiehen antamaan lausunto mainitusta ehdotuksesta sekä muuten tarkastamaan minkälaisia ? ja arvioimaan kuinka kalliita korjauksia lämmityslaitoksen laitto kirkkoon vaatisi.”

Arkkitehti Stenbäck laati korjaustyöehdotuksen, jonka seurakunta yksimielisesti hyväksyi lisäten siihen vielä uudet penkit. Liitteenä oleva korjaustyöohjelma toteutettiin v.1905. Siihen tehtiin joitakin poikkeamia, joista huomattavin oli sisämaalauksen värisävyt. Stenbäck oli esittänyt ”ootrauslinjaa”, mutta sisäväriyksessä käytettiin Akseli Gallen-Kallelan määräämää väriasteikkoa. Akseli Gallen-Kallelan osuudesta ei seurakunnan arkistossa ole tietoja, mutta eri julkaisut kertovat hänen väriyksistään. Hän oleskelikin v.1905 kuusi kuukautta Ruoveden Kalelassa.

Stenbäckin korjauksen lähtökohtana oli tehdä ne parannukset, joita kirkon lämpimänä pitäminen edellytti. Samalla hän myös halusi kaunistaa kirkossa olevat epäsäännöllisyydet ”epämuodot”.

Arkkitehtonisesti huomattavin kirkon sisätilaan vaikuttava tekijä oli luonnollisesti uuden lautaholvin tekeminen. Se on tehty kiinnittämällä ensin lautakaaret n. kahden metrin etäisyydellä rautavanteilla Åkerblumin holvin läpi kattotuolirakenteisiin. Sen jälkeen välit on laudoitettu. Holvien välinen tila on keskitilassa n. 40 cm, seinän ja holvin liittymäkohdassa yli metrin.

Liisa Eerikäinen

Ruoveden kirkon korjaustöiden yhteydessä tehdyt inventoinnit.
Liisa Eerikäinen

Sakastin lattian alapuolinen tila ja kellarit

Sakastin lattiarakenteiden purkaminen oli paikalle saavuttuani jo suoritettu. (6.4.-77)
Rakennusmestari Tyrkkö kertoi rakenteesta seuraavaa: Niskat oli tuettu sokkelikiville, keskellä kulki haltiavasa. Näiden päällä oli laudoitus, joka päällä luonnonkivistä laastia apuna käyttäen muurattu kivilattia. Kivet jopa 15 cm paksuja. Kivien päällä oli savitasaus ja sen päällä lattiavasoitus.

Lattiarakenteiden alla oleva maanpinta oli erittäin pölyävää, saven (hiesun) sekaista maata, jossa oli runsaasti rakennusjätettä. Maa oli pääasiassa täytemaata, joka oli tuotu paikalle tai kaivettu kellareiden muurauksen yhteydessä. Kellarin holvi oli paikoin hieman maanpintatason yläpuolella tai sen tasalla. (valok.)

Länsiseinän edustalla, sen keskellä oli uunin pohja, joka oli ladottu isoista lohkotuista kivistä, koot 120 x 40 x 25, 100 x 50, 70 x 40. Ladelma oli kokonaisuudessaan 160 x 200. Sen perustana oli huolellisesti ladottu pilari, joka kannatti sakastin länsiseinää. Röykkiön päällä oli tiilistä muurattu sisäpuolelta kaarevalakinen komero, jossa on sijainnut lämmityslaite. Sen takana seinäpinnassa oli sitä edeltäneen uunin profiili. (valok. 12366 Welin ja neg.44461. Valokuvia myös RHO:n Ruoveden tutkimusmapissa, toistaiseksi numeroimattomia)

Sakastin kivijalka oli tehty suurista lohkokivistä, jopa 80cm pitkistä ja 50-70 leveistä. Muurin paksuus oli kulloisenkin kiven mitta, joten kivijalan sisäpuoli oli epätasainen, maata vasten olemaan tarkoitettu. Ainoastaan eteläseinä, joka oli samalla kellariin vievän portaikon seinänä oli tasaista muurausta ja rapattu. Ulkopinta oli betonirappauksen peitossa. Rappaus oli kiinnitetty kivien pintaan metallinauhasta tehdyn verkon avulla. Kivijalan pohjoisseinän alaosassa oli antura. (Katso A. Heporaudan kertomus)

Sakastin seinän alaosista oli näkyvissä 2 hirsikertaa, joista alempi, suoraan kivijalan päällä lepäävä oli huomattavasti paremmin säilynyt kuin ylempi. Tämä ylempi hirsikerta oli pinnaltaan melko lailla lahonnut. Lahoaminen on johtunut lattian kivi- ja savikerroksesta, joka on sattunut juuri tämän hirren kohdalle. Alempi hirsikerta taas on ollut tuuletetussa tilassa. Alempi hirsi muodosti pohjois- ja eteläsivulla 9 cm pykälän, itäsivulla 16 cm pykälän.

Kellarit

Käynti kellareihin oli sakastin ja kirkon väliin jäävän tilan lattialuukun kautta. Luukulta johti alas puuportaat (valok. neg.RHO 44475-75), jotka päättyivät harmaakiviaskelmaan. Sen edustalla oleva lattiapinta oli nykyisellään betonista valettu. Lattian länsi-eteläreunana oli betonista ja harmaakivistä tehty matala reunus, jonka taakse jäi kirkon itäseinän kivijalan epätasainen edusta sekä sakastin välikön seinää kannattava kiviladelma.

Tältä tasanteelta johti viisiaskelmaiset kiviportaat varsinaisiin kellareihin. Portaikon seinissä oli käytetty erittäin suuria kiviä, jota nykyisellään peitti valkoinen slammaus. Portaikkoon tuli valo eteläseinällä olevasta pienestä nelikulmaisesta ikkunasta, joka oli nyt osittain tiilillä umpeen muurattu ja toimi lähinnä tuuletusluukkuna. (neg.44473)

Portaiden alapäässä olevan tasanteen kohdalla oli toinen ikkuna, nyt umpeen muurattu. (44471-72)
Tältä alatasanteelta, pohjoissivulta johti ovi tynnyriholvattuun kellariin. Oviaukko oli tehty harmaakivestä siten, että portaikon seinä jatkui holvikaarena suoraan alatasanteen seinään, joten

alatasanteen itäseinän puolelle ei muodostunut mitään pielikavennusta. Varsinaisen oviaukon pielet ja yläosa sitä vastoin oli saatu aikaan tiilimuurauksella.

Aukon harmaakivimuuraukseen oli käytetty erittäin suuria kiviä. Holvi muodostui kuudesta hieman kiilamaisesta harmaakivestä. Länsipielenä oli neljä isoa paatta. Tiilikavennusosa oli rappauksen peitossa.

Ensimmäinen kellari oli pohjois- eteläsuuntainen, pituus 290cm leveys 185cm korkeus 2 m. Tynnyriholvi oli muurattu erittäin suurista kivistä, samoin oviaukon holvi. Kivet olivat jopa 100-145 cm pitkiä. Seinämuurauksen kivet olivat 70 x 60 ja 80 x 50. Kellarin pohjoisseinän edustalla oli 80 cm leveä ja 56 cm korkea kivipenkki, jonka pinta nykyisellään oli rappauksen peitossa. Kellarin seinät ja holvi ovat olleet slammattuja, mutta nyt slammia oli enää vain leveimmissä saumoissa.

Edellä selostetun kellarin länsiseinästä johti ovi pienempään kellariin, jonka holvi oli itä-länsisuuntainen. (Arkk. Elomaan piirustuksessa väärä suunta) Kellari on pohjois-eteläsuunnassa 160 cm, itä-länsisuunnassa 100 cm leveä, joten holvista on muodostunut melko laakea segmenttiholvi. Kellarin seinät ovat olleet valkeiksi slammattut, mutta nyt niitä peitti lähes holviin asti sementtivelli.

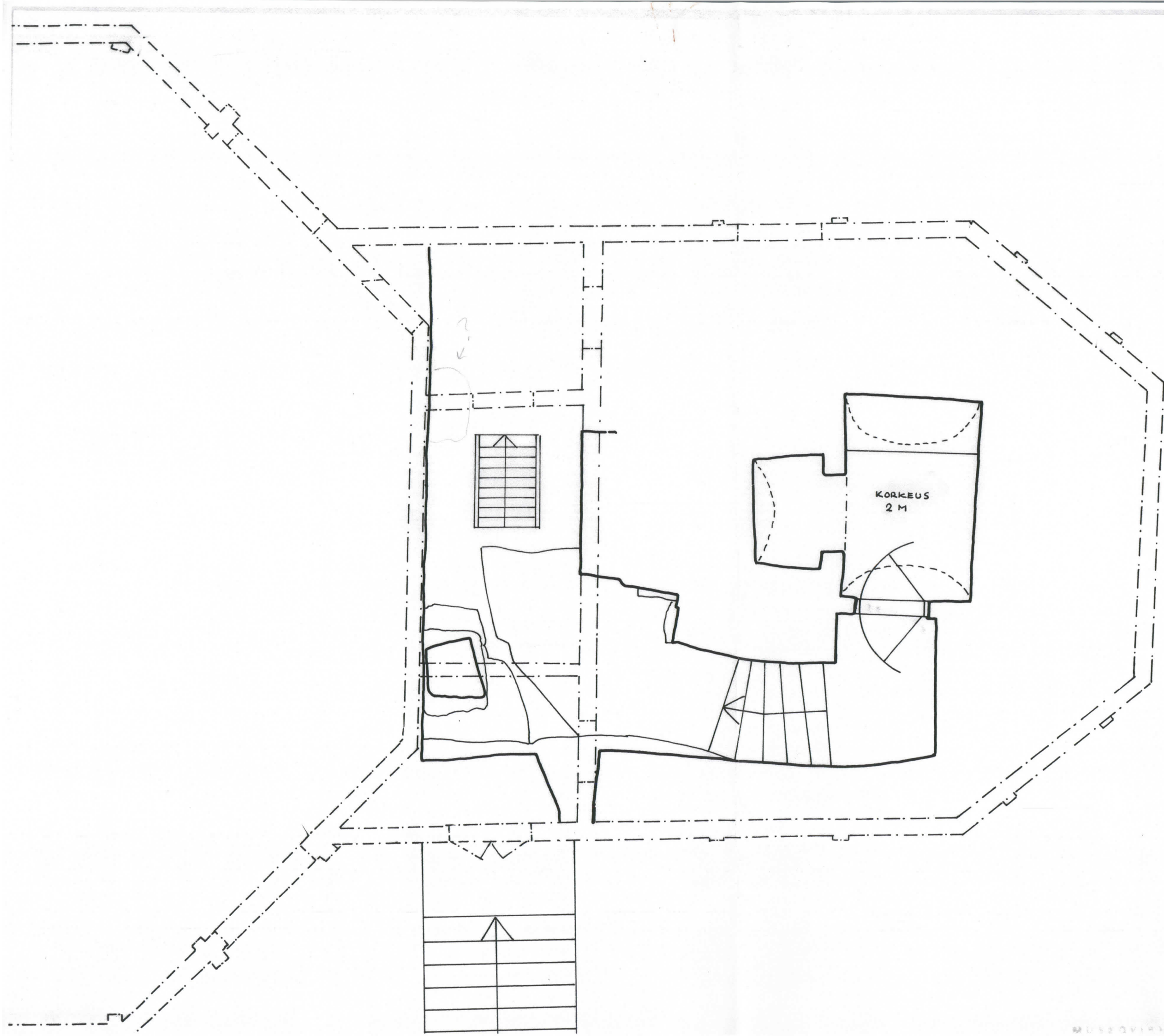
Kellareiden välinen ovi oli segmenttikaarinen, 110 cm leveä. Holvaus oli harmaakiveä, rappauksen peittämät pielet luultavasti samoin.

Kellareiden ja portaiden pohjapiirros liitteenä. RHO n:o 702.1.24 E. JAMA

Sakastin alla, n.2 m eteläseinästä pohjoiseen, pikkukellarin seinän alla oli ruumishauta. Ruumis ei ollut ehjä.

Kellarit purettiin ja tilalle tehtiin saniteettitilat.

Liisa Eerikäinen

KORKEUS
2 M

702.1.21
SAKARISTO
1/50 E. JAMA 1977

Sakasti

Sakastin rakentaminen itäisen ristivarren jatkeeksi oli esillä jo 1849, jolloin Henrik Salo laati sitä varten piirustukset. Niitä ei kuitenkaan hyväksytty ja IK:ssa laadittiin uudet piirustukset (August Boman) Työ aloitettiin 1861. Rakennusmestarina toimi Isak Asp.

Tällöin rakennettiin itäosan jatkeeksi nykyinen viisisivuinen, ulkokulmista viistetty sakasti. Se käsittää varsinaisen sakastin ja tämän ja kirkon väliin jäävän säilytyshuoneen, (pankkiholvein) sekä sen molemmin puolin olevat eteiset sekä kaksi kellaria.

Sakasti oli työhön ryhtyessäni jo tyhjennetty ja lattiat purettu, joten alkutilanteen inventointia ei voitu suorittaa.

Valokuvista n:o 244227/13-14 sekä n:o ??? käy ilmi, että länsiseinän edustalla on ollut kaksi eri uuniversityä, joiden jäännökset olivat peittyneet seinän eteen myöhemmin tehdyn kaapiston taa.

Sakastin katossa oli maalauskoristelu vuodelta 1928, joka ulottui juuri kaapiston etureunaan.

Korjaustöiden yhteydessä kaapisto poistettiin ja kattomaalausta jatkettiin puuttuvalta osin. Vanha maalaus pestiin ja korjattiin rikkoutuneilta osin.

Seinien alaosa peitti tummempi vihreä väri ”paneli”, joka alkoi ikkunoiden alareunasta.

Rajauksessa oli tumma listajuova. Tumma alareuna ulottui myös länsiseinän edustalla olleen kaapin sisään (taa), mutta ilman raitaa. Todennäköisesti tämä väritys oli tehty katon maalaamisen ja kaapiston teon yhteydessä. Kaapiston purettu seinän kohdalle oli jäänyt palanen tod.näk.

alkuperäistä seinäväritystä, josta kävi ilmi, että seinien alaosa oli tällöinkin ollut tummemmaksi maalattu kuin yläosa. Erona oli kuitenkin se että rajausviiva oli noin puolta korkeammalla kuin nykyisin ja että värit olivat vaaleamman vihreitä. Seinän yläosa oli selvästi heleämmän vihertävä.

Nykyinen pinta oli rusehtavan vihreä. (vrt. väridiat)

Liisa Eerikäinen

Kirkon sidehirsistö ja konsolit

Kirkon tukijärjestelmään kuuluu seinien yläosia sitova sidehirsistö. Sen muodostavat ristikeskuksen seinäviisteitä yhdistävät hirret sekä jokaisen ristivarren poikki kulkevat hirret. Sidehirsiiä on aina kaksi päällekkäin sekä näiden alapuolella, seinien kohdalla, kaksi lyhyttä konsolihirttä. Kaikki neljä hirttä ulottuvat seinien ulkopuolelle. Ne ovat alunperin olleet muotoiltuja, mutta nykyisten suojakoteloiden teon yhteydessä ne on lyhennetty ja profilointi hakattu pois.

Sidehirret ovat liitteessä sekä kirkon ylimpiin seinähirsiin, että seinien suuntaisina kulkeviin jalashirsiin. Jalashirsistö on n. 15 cm:n etäisyydellä seinästä ja aina taitekohdissa salvoksissa seiiniin. Sidehirsien alla olevista kahdesta lyhyestä hirrestä ylempi on salvoksissa sekä seinähirteen että jalashirteen, alempi ainoastaan seinähirteen. Nämä lyhyet hirret ovat konsolihirsiiä, jotka tukevat sidehirsien seiiniin liittymäkohtaa sekä siirtävät jalashirsille tulevan painon seinähirsille. Niiden päät ovat olleet profiloituneet.

Profiloituja konsolinpäitä on kirkossa ollut paitsi sidehirsien alla, myös ristikeskuksen viisteiden ja ristivarsien seinähirsien muodostaman salvoksen päissä. Näin ollen ristiviistoksien osalle tulee kaksi kahden konsolin ryhmää ja ristivarsien sivuille kaksi yksittäistä konsolia.

Osa konsolinpäistä on hakattu pois siinä yhteydessä, kun kirkko on sisäpuolelta laudoitettu ja holvilaudoituksen ja seinälaudoituksen väliin on tehty kaareva kattolista.

Ristivarsien sidehirsien konsolit:

Ristivarsien sidehirsien konsolit on veistetty molempiin tukihirsiin siten, että ylempi hirren pää muodostaa yksinkertaisen pyöristyksen, kun taas alempi hirsi on rikkaammin profiloitu. (kuva , Valok.) Pyöristetty osa jää pääosaltaan holvilaudoitettuun osaan ja ulkonee siitä melko vähän, vain noin 5 cm. Se on näkyvissä kaikissa ristivarsissa, pohjoisen ristivarren itäisivulla tosin rikkonaisena. Alempi hirsi jää holvilaudoitusta ja seinää yhdistävän vaakasuoran listan alapuolelle. Nykyisellään sen profilointi jää uuden kattolistan taa paitsi yhdessä kohdassa, itäisen ristivarren eteläisivulla. Koska kattolistaa ei kaikilta osin poistettu, ei tiedetä missä määrin konsolinpäät ovat jääneet ehjiksi. Pohjoisen ristivarren länsisivulla konsoli oli kuitenkin kokonaisuudessaan säilynyt ehjänä, koska hirren pää oli melko syvällä vaakasuoran holvilistan alla. (kuva , valok.)

Ristikeskuksen sidehirsien konsolit:

Ristikeskuksen sidehirret on salvottu kulmaviistoksiin siten, että ne ovat puolihirttä/-sälvosta alempana kuin ristivarsien sidehirret. Tällöin niiden alapuolelle ei jää tilaa pyöristettyä konsolinosa varten, vaan holvilaudoitus jatkuu yhtenäisenä

niiden alitse tai mikäli väli vanhaan kattolistaan on erittäin pieni, laudoituksessa on tällä kohdalla pieni laudanpätkä. (esim. koillisviistoksessa 6 cm korkea lauta) Sidehirsien alla oleva ylempi lyhyt hirsi jää siis yläosastaan holvilaudoituksen taa, mutta muodostaa joissakin tapauksissa alaosastaan konsoliprofilointiin kuuluvan suoran pinnan. Alempi hirrenpää on kokonaisuudessaan muotoiltu sisäänpäin koveraksi konsolinpääksi. (valok.)

Ristikeskuksen sidehirsien konsolit jäävät siis kokonaan holvilaudoitusta ja seinää yhdistävän vaakasuoran listan alapuolelle, eli näyttävät kannattavan juuri tätä listaa, kuten viereiset seinähirsikonsolit. Todennäköisesti sidehirsikonsolit on haluttu mataliksi juuri yhtenäisyyden vuoksi.

Seinähirsikonsolit: (valok. , piirros)

Ristiviistosten ja ristivarsien ylimpien hirsien salvosten päät oli muotoiltu konsoleiksi. Profiili oli sama kuin sidehirsien konsolien alimmassa hirressä. Näistä seinähirsikonsoleista on yksi, pohjoisen ristivarren länsisivulla, säilynyt ehjänä. Vaikutti siltä, että seinähirsikonsolit oli veistetty vain yhteen hirteen. Kaakkoisviisteen alttarin puoleisen pään, eli itäristivarren eteläseinän konsolinpää oli kuitenkin, valokuvasta päätellen, saattanut olla veistetty kahteen hirteen. Konsolinpää tulee salvosteknisistä syistä hieman alemmas kuin muut viisteen konsolit. (valok.)

Kattolista ei merkitty muuta kuin korjattavilta osin, jken kattolista konsolinpää ei päästy tallentamaan

LIIISA EERIKÄINEN

Ruoveden kirkon ikkunat
Liisa Eerikäinen

Nykyisellään itse kirkkosalissa on 20 ikkunaa: kussakin ristivarressa on neljä ja ristikeskusviistoksissa kussakin yksi.

Vuoden 1777 (14.9.) pitäjänkokouspöytäkirjan mukaan rak.mest. Åkerblom otti valmistaakseen 16 ikkunapuitetta, joissa kussakin 9 kpl ikkunoita.

Vuoden 1836 kalustoluettelon mukaan alhaalla kirkossa on 14 kpl ylhäältä pyöristettyä, kaksiosaista ja kaksipuoliskoista ikkunaa, joissa jokaisessa 66 pienempää ruutua. Ylhäällä lehterillä on yksi pienempi samanmuotoinen ikkuna, mutta ainoastaan kolmiosainen ja 24 ruutuinen. Sakastissa on lisäksi peräseinällä yksi kaksiosainen akkuna, jossa yhteensä 36 ruutua ja sisäpuolella puuluukut ja rautapuomi. Itäpuolella sijaitsevassa pienessä huoneessa, josta vei portaat viinikellariin, oli pienehkö rautaristikoilla varustettu ikkuna.

Henrik Salon 1849 tekemässä kirkon korjaussuunnitelmassa, jossa sakasti on ehdotettu siirrettäväksi pohjoissiivestä itäsiiven jatkeeksi, on merkitty kirkon vanhat ja uudet ikkunat isoilla ja pienillä aakkosilla.

Ikkunat suurennettiin kirkon sisälaudoituksen yhteydessä 1861 (?)

Korjaustöiden yhteydessä havaittiin, että osa ikkuna-aukoista oli karallisia osa ilman karaa, jolloin hirren katkaisupinta oli myös vaaleampi, siis uudempi.

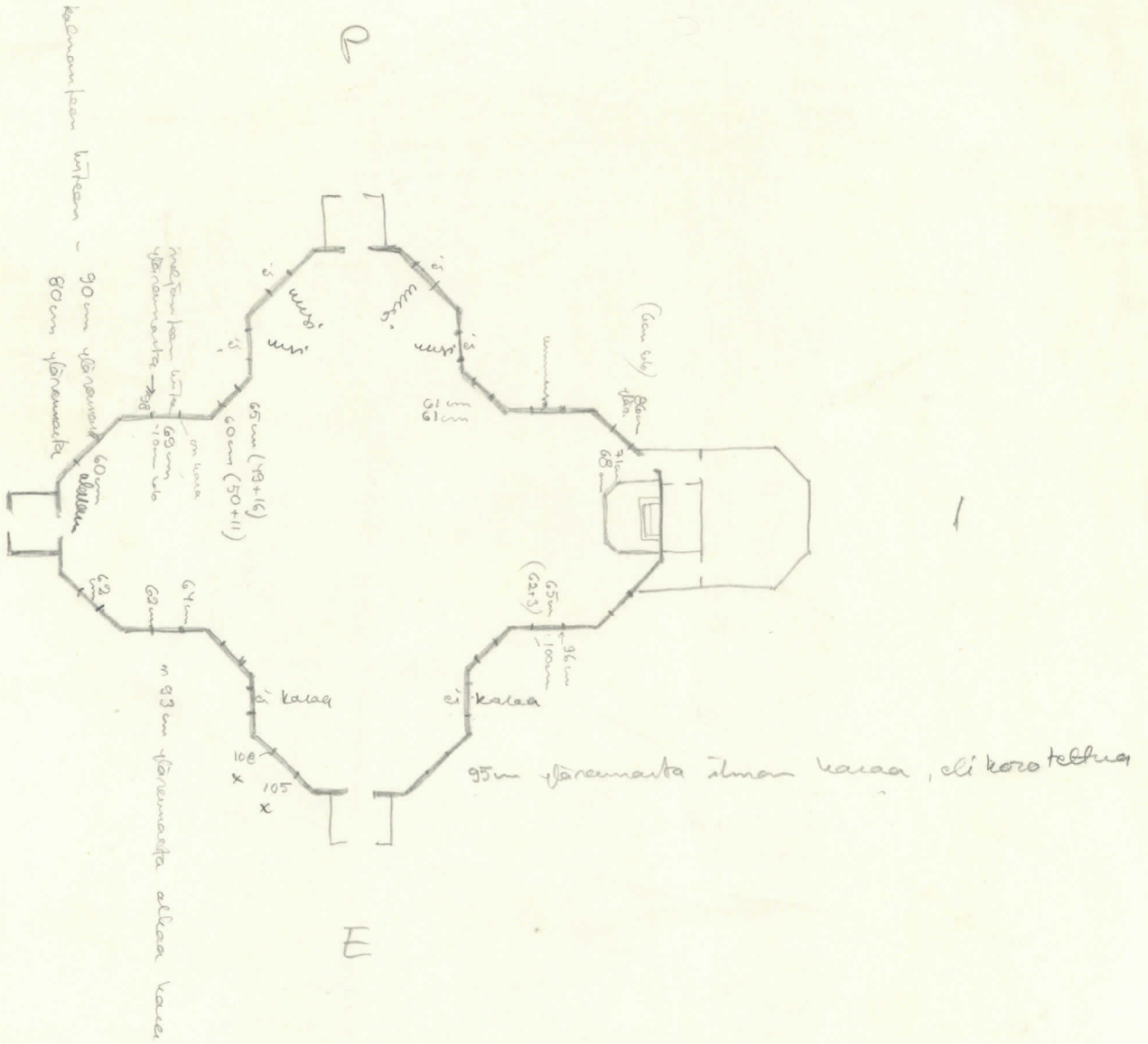
Pohjoisen ristivarren kaikki alaosan ikkuna-aukot olivat karattomia, siis uusia ja suurennettuja.

Liitteenä piirros, johon kaikki ikkunat, karattomat ja karalliset sekä niiden karattomat korotusosat on merkitty.

Käsini piirretty ja kirjotettu liite:

LIITE S. 3 Alkuperäisen ikkunan värinoma kaarta
jäljellä maalivärinoma.

x neljänneksi kireämpi alku
 eli 105m ja 108m uuteen seinästä ilman kalaa

Ruoveden kirkon ullakko ja kattotuolit

Kirkon ristivarsissa on kahdenlainen kattotuolijärjestelmä, mikä johtuu ristikeskuksen kupolin laajuudesta ja viistetyistä kulmista.

Ristikeskuksen holvin ja sisäviistosten kohdalla on jokaisessa ristivarressa 3 kattotuolia, jotka eivät ulotu alas kirkon seiniin asti, vaan tukeutuvat noin katon puolivälissä olevaan jalkaorpeen (vaihtopalkkiin). Kolmen pikkukattotuolin olisikin täysin mahdotonta tukeutua seinään, koska niiden kohdalla on jo eri suuntaan menevä nurkkaviisteosa. Vaihtopalkki ulottuu hieman keskiholvin päälle, mutta ei sen yli kuten leikkauksessa. (valok. piir.)

Katon ensimmäinen täyspitkä kattotuoli ja katon sisäviisteen reunassa kulkeva hirsi tukeutuvat tod.näk. aivan vieressä alhaalla olevaan seinään tai menevät toistensa ohi ristiin.

Näiden kanssa lähes samasta kohdasta lähtee vinotuki, kola päättyy ensimmäisen pikkukattotuolin alempaan poikkipuuhun tai jatkuu hieman sen yli. Vinotuet ovat kaikissa ristivarsissa ja keskenään eri pituiset sekä kiinnitetty rautanauiloilla poikkipuuhun. Vinotuet vaikuttavat myöhemmin lisätyiltä. Länsivarren vinotuet on kuitenkin kiinnitetty edellisestä kirkosta peräisin olevaan maalauskoristeiseen hirteen, joten lisäys on tapahtunut heti rakentamisen jälkeen tai sitten hirsi on rakennusvaiheessa jäänyt ullakolle.

Ensimmäisen ristituen ja nurkkaviistoksen välistä lähtee vielä yksi vinohirsi, joka päättyy vaihtopalkkiin. Sen ja katonlappen välissä on täytepuu, johon kattolaudat on kiinnitetty.

Näiden kolmen pikkukattotuolin jälkeen seuraa itä-länsisuunnassa 5 ja pohjois-eteläsuunnassa 4 täyspitkää, kirkon seinähirsiin ulottuvaa kattotuolia. Kattotuolien lukumäärän ero johtuu siitä, että kirkko on itä-länsisuunnassa pidempi.

Täyspitkissä kattotuoleissa on ristivarren yli ristiin kulkevat vinotuet. Vaakasuoria poikkitukia on kolme kappaletta (kuva). Kattotuolit lähtevät seinähirsien ja jalashirsien päällä lepääviltä käpälähirsiltä. Selkäpuu on salvottu käpälän päähän ja liitos vahvistettu vielä kahdella tapilla. Kontti on salvoksissa käpälän toiseen päähän ja liitos vahvistettu niinkään kahdella tapilla. Kontin pää ulottuu jalashirsien editse n. 30 cm alaspäin. Näin muodostuu pykälä, joka estää kattotuolirakenteen liukumisen seiniltä pois. Kattotuolien ristituet on salvottu käpälän keskiosaan, liitoksessa lukko eli pykälä ja tappi.

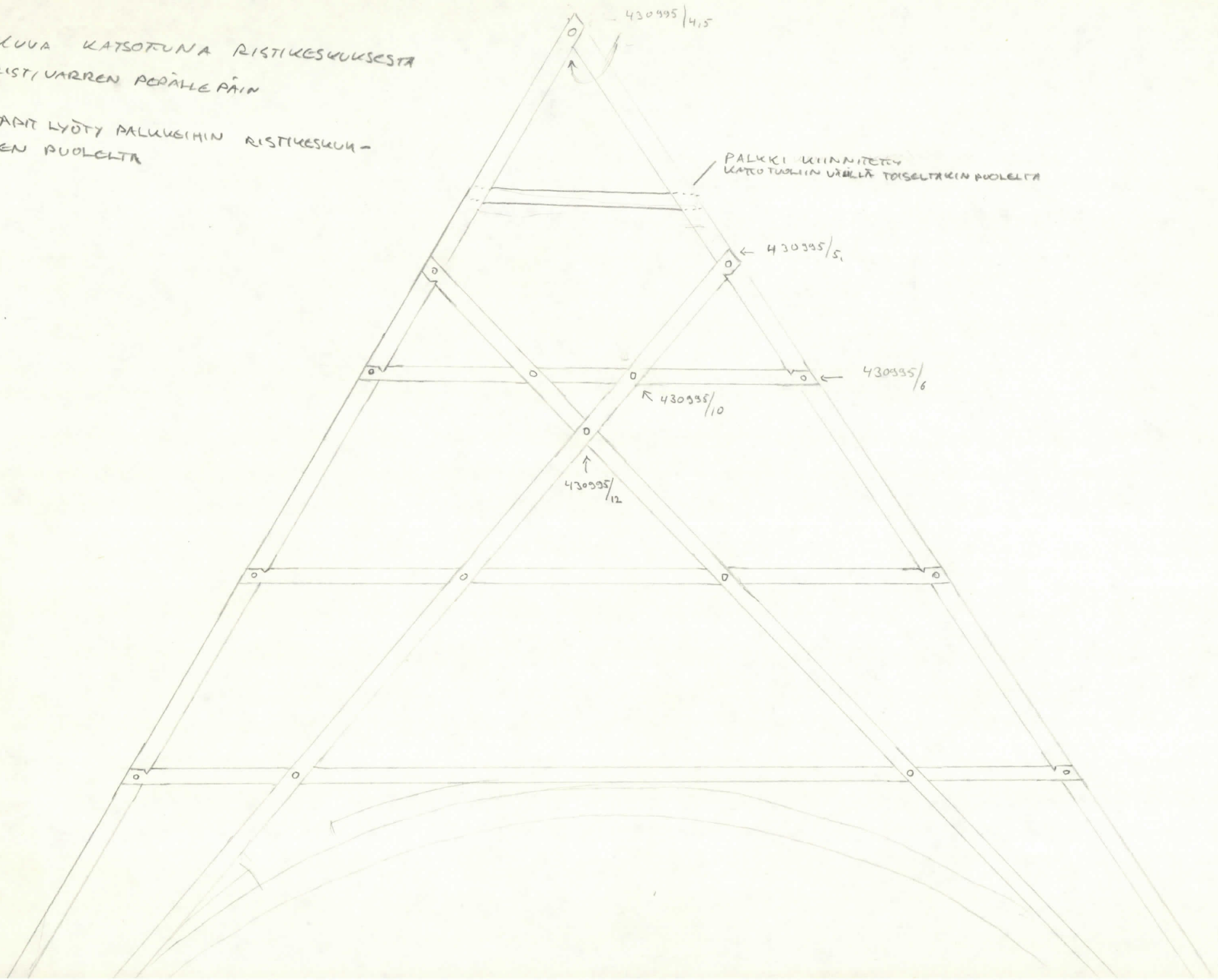
Holvin taitekohdissa, kontin ja ristituen väliin jäävässä kolmiossa on koolaus (täytepuu) holvilautojen kiinnitystä varten.

Kaikki kattotuolien liitokset on tehty samoin päin siten, että ristikeskuksen holvin päältä käsin on voinut tarkistaa niiden kunnon. Liitosten etupuoli on keskustaan päin ja niin ollen myös kaikki tapit on lyöty sisään keskustasta poispäin. Ristitukien vasen vinohirsi menee aina editse.

Juha Eerikari

KUVA KATSOTUNA RISTIKESKUKSESTA
RISTIVARREN PERÄLE PÄIN

TÄMÄ LYÖTY PALKUIHIN RISTIKESKUK-
SEN PUOLELTA

Aune Depoant
1977?

Pohjoisristivarren sakasti

Kirkon sakasti on aiemmin sijainnut kirkon pohjoisessa ristivarressa. Ristivarsi on ollut hirsiseinällä erotettuna muusta kirkosta. Näin muodostunut sakasti on ollut kahdella väliseinällä jaettu kolmeen osaan, reunimmaisiet n. 2,37m ja n. 2,26 m ja keskimäinen osa n. 8,74 m leveitä. Henrik Salon alkuperäisessä piirustuksessa - Ritning öfver Ruovesi Moder Kyrka med propererad Sacristic till byggnad och tvenne Läktaren år 1849 af Henrik Salo (VA) - ovat väliseinät piirrettynä. Milloin väliseinät ovat puretut on epäselvää, viimeistään kuitenkin silloin, kun ristivarren lehteri on saanut nykyisen muotonsa.

Kirkon nykyisessä korjauksessa ikkunakarmeja poistettaessa, löytyi pohjoisen ristivarren länsi- ja itäseinien ikkunakarmin takaa väliseinän salvosjäännökset (274258/3,4). (Kirkon hirsiseinistä ei löytynyt vanhoja ikkuna-aukkoja osoittavaa karaa, joten sakastissa ei ole ollut ikkunoita). Poikkisahattuja hirrenpäitä on näkyvissä kahdeksan kappaletta, ikkunan ja lattian välillä on seinäautojen abla vielä ilmeisesti kolme päätä. Ylemmän hirrenpään yläreunasta on 3,64 m lattian pintaan (2,71,5 m ikkunalautaan, katso liite 1). Kaksi ylintä hirttä on ulottunut n. 44 cm nykyisen lehterinlattian yläpuolelle. Lehteriltä onkin ylin hirrenpää näkyvissä ja toiseksi ylin näkyy puoliksi lehterin tukipalkin takaa (lehteriä on tältä osin purettu). Hirsiseinän alin hirsi on näkyvissä kuvassa 274260/8 jossa se on sidoshirren vieressä. Molemmista hirsissä on purettu itäseinän salvosjälkiä. Lisäksi pohjoisemmasta hirressä on n. 6 m päässä kummastakin päästä kaksi koloa. Kolojen välinen etäisyys on toisistaan 1,54 m, mahdollisesti tässä on sijainnut sakariston ovi (274258/9-12).

Hirsien itäpäässä (n.3.37 m seinästä) olevissa lovetuksissa on purettu itäisen väliseinän alin hirsi ollut salvottuna (274258/6,8, liite 2). Kuvassa 395966/17 näkyvät yllämainitun seinän salvosjäännökset ristivarren koillisviisteessä (liite 1). Seinä on purettu viimeistään silloin kun ikkuna on tehty kyseiseen viisteeseen.

Lovetuksien etäisyydet toisistaan on merkitty yleispohjakaavaan.

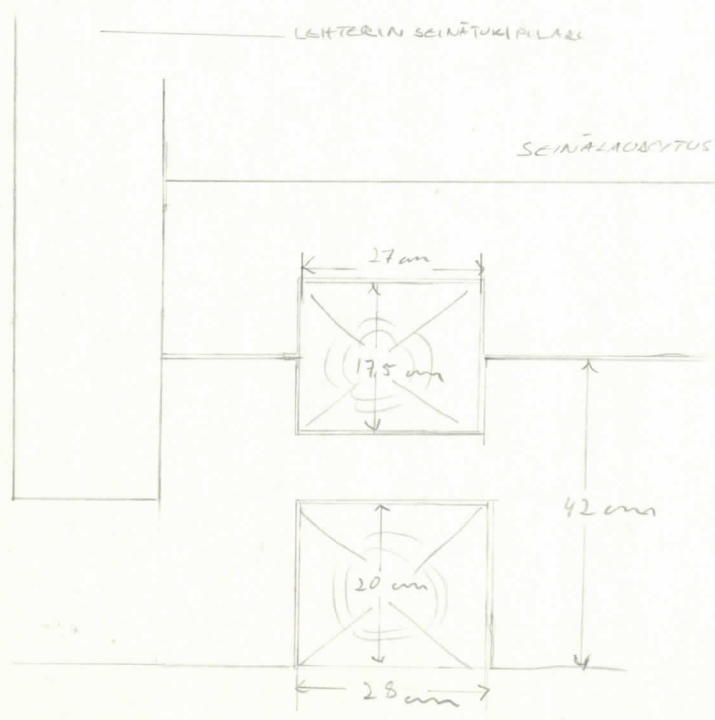
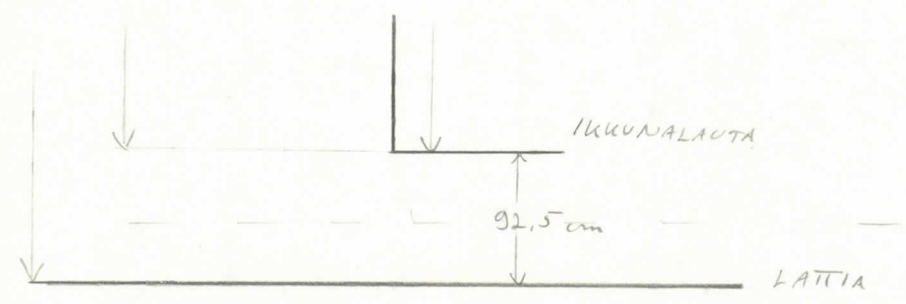
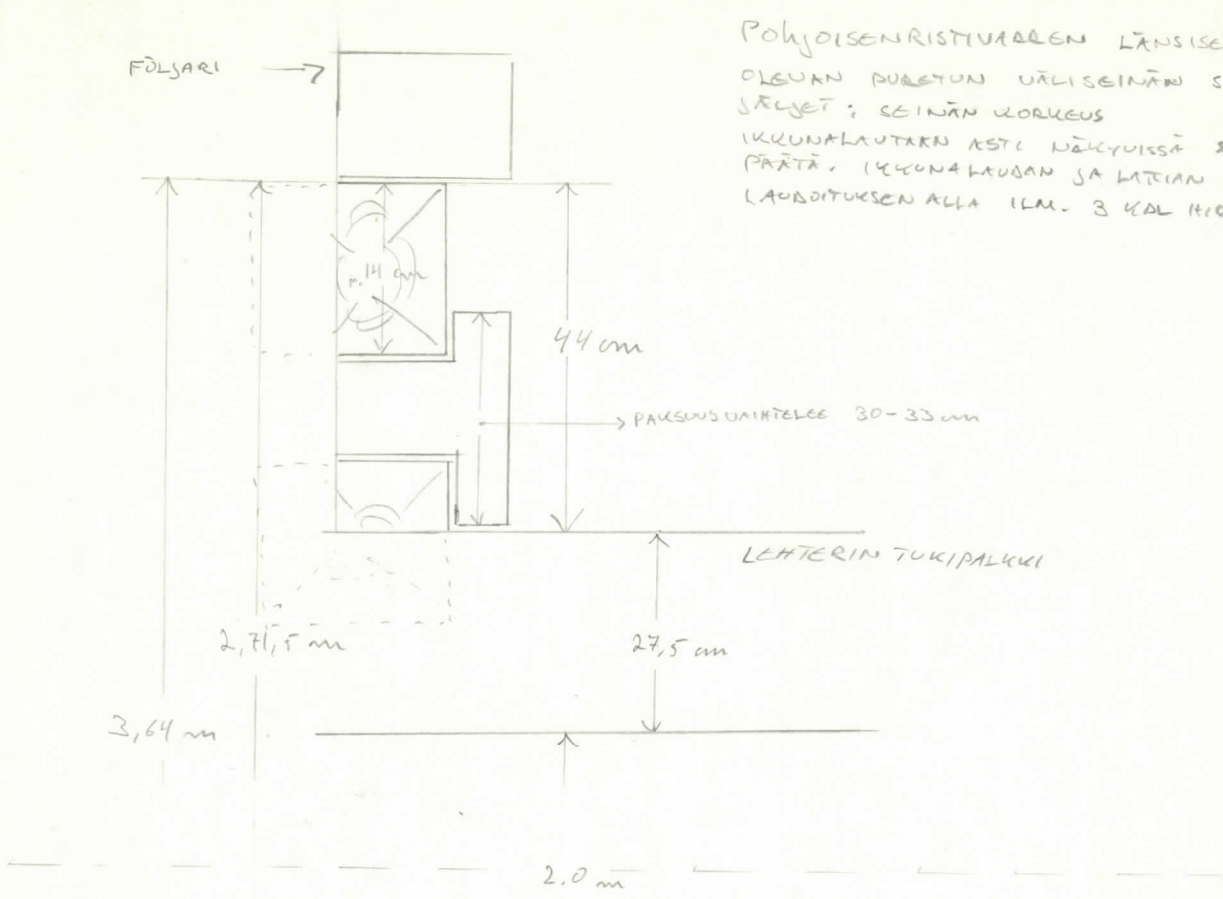
KELLARIN PIIRUSTUS MU 702.1.7 E. JAMA 1977

MATS ÅKERBLOMIN RAKENTAMA KELLARI POHJ. RISTIV. ALLA

NEG. 79881-83 VALOK. WELIN

tai alivat
pienempinä
kun mfp. aul

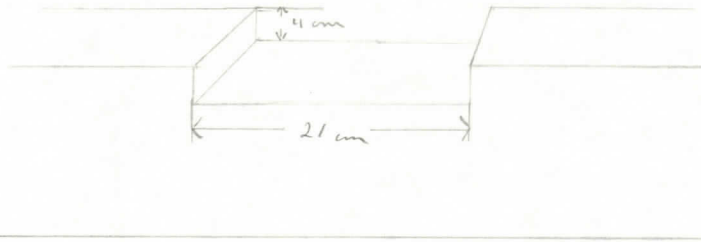
Pohjoisenristiväärän länsiseinässä olevan puutalon ulkiseinän saluos-
 jäiset: seinän korkeus
 ikkunalaudan aste näkyvissä & hieken-
 päätä, ikkunalaudan ja lattian välillä
 laudoituksen alla ilm. 3 kal hiekenmittä

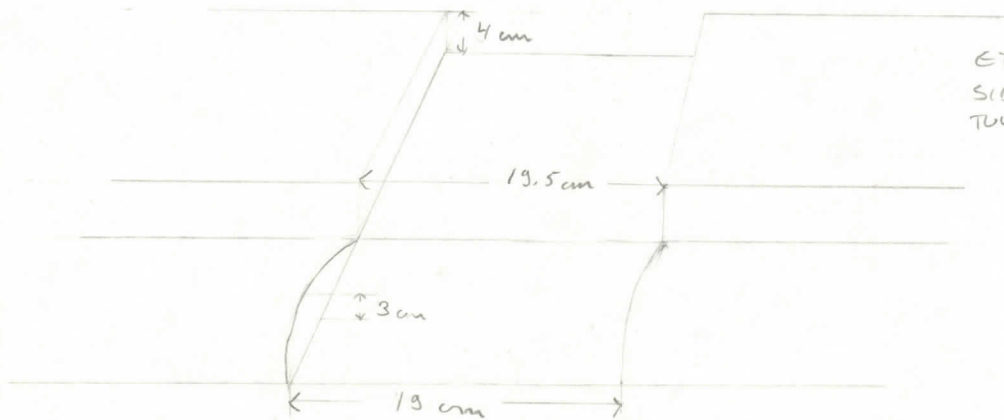
Pohjoisenristiväärän päädyssä olevat
 puutalon itäisen ulkiseinän maaosan alimman
 hieken saluosjäiset. (305366/17)

LIITE 2

Pohjoisristiuraasi, puretun itäisen väliseinän lou-
tuksen jälkiä poikkittaisissa siidoshirsissä

TAKUMMAINEN SIDOSHIRSI
KUVASSA 274258/6

ETUMMAISTEN
SIDOSHIRSIEN LOU-
TUKSET. KUVA 274258/8

Sakastin kivijalka

Sakastin kivijalka on tehty kylmämuuraustekniikalla. Suuria kiviä on ladottu päällekkäin ja niiden tukemiseen on käytetty pienempiä kiviä (244228/12-17). Kivijalan päältä nousee sakastin hirsiseinä. Hirsiseinä on peitetty pontatuilla laudoilla, alimman laudan ja kivijalan välissä on näkyvis- sä kaksi n. 25 cm korkeaa nelikulmaista hirttä. Alimman laudan alareuna on n. 7 cm paksuudelta maalaamaton, tästä ylöspäin on seinät maalattu.

Sakastin kivijalan eteläinen osa, joka on toiminut sakastin alla sijainneen viinikellarin portaikon eteläseinänä, on valkoiseksi kalkittu. Kalkittu osuus loppuu eteläseinän ja kaakkoisviisteen väliseen kulmaan (244228/12,13). Lähellä tätä rajaa, seinän yläosassa on kalkissa erotettavissa vanha ikkunan jälki. Ikkunan reikä on myöhemmin tukittu sementillä muuratuilla kivillä (244227/14, 244228/12,13). Eteläinen kivijalka on n. metrin paksumpi kuin muut osat sakastin kivijalasta, ja näin ollen se on n. metrin enemmän kellaritilan puolella kuin sen päältä nouseva hirsiseinä.

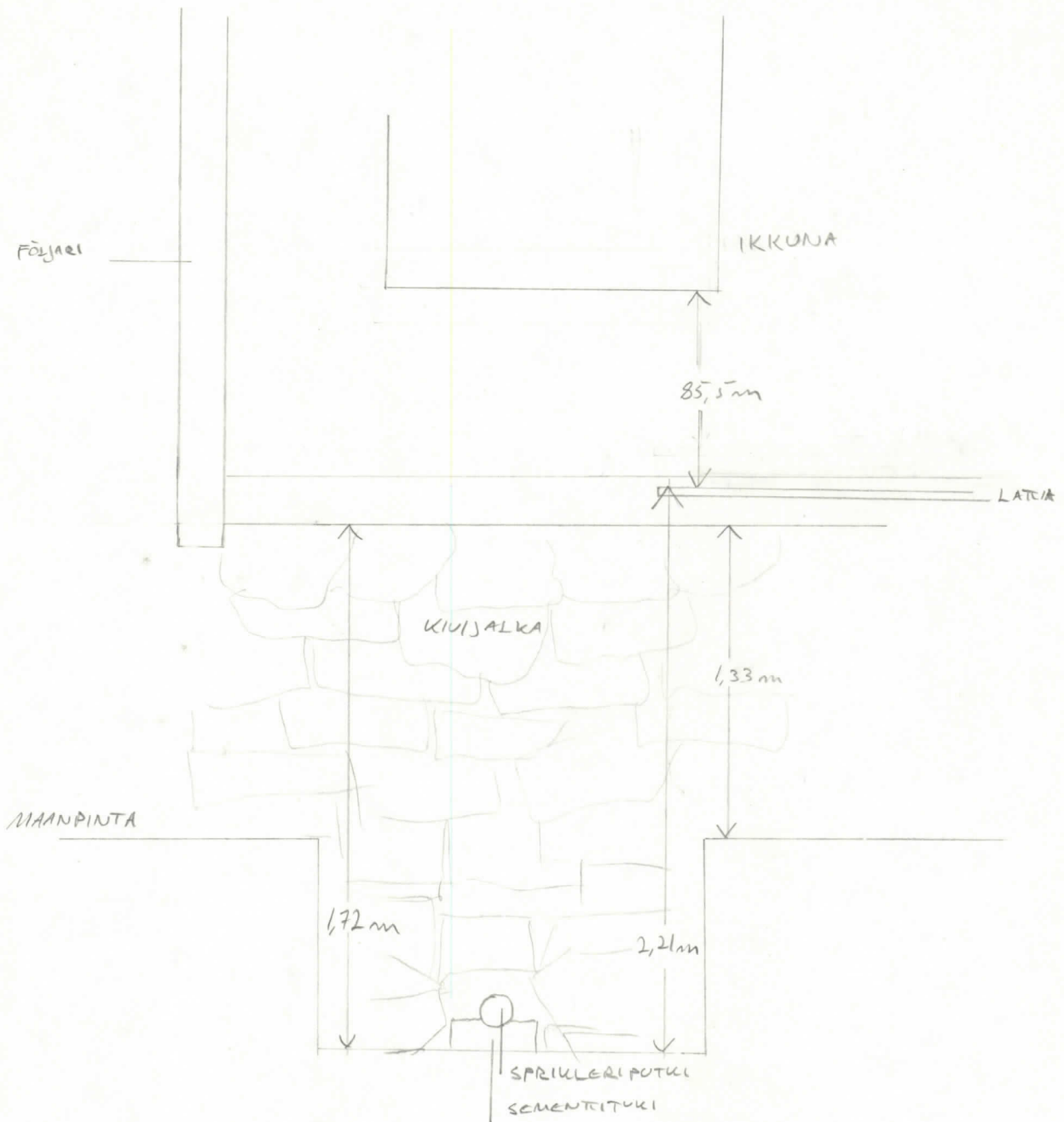
Pohjoisseinässä on kivinen ulkonema, jonka paksuus vaihtelee 50-65 cm välillä. Penkereen korkeus on n. 80 cm. Itäseinässä sekä molemmissa viistoksissa ei ole ulkonemia. Kivijalassa olevien suurimpien kivien mittoja:

<u>Pohjoisseinä</u>	kivi	pit.n.	kork.n.	lev.n.
paksuus n. 75-80 cm	1	1.80 m	70 cm	50 cm
	2	1.50	40	50
	3	1.20	40	50
	4	1.18	70	50
	5	0.60	50	50
	6	0.80	36	50

<u>Itäseinä</u>	kivi	pit.n.	kork.n.
paksuus n. 90-100 cm	1	0.65	60
	2	0.80	50
	3	0.90	55
	4	0.86	50
	5	1.05	30
	6	0.90	50

Muutamissa kivissä oli näkyvissä kiviporan teränjälkiä. Reikien leveys oli n. 2,5 cm (levein oli 3,5 cm) ja ne ulottuivat kivissä 10-15 cm syvyyteen.

KIVIJALAN KORKEUS, ETELÄRISTIVÄÄNEN ITÄSEINUSTALLA,
KUOPPA KAIVETTU SPRINKLERIPUTKEA VARTEN

IKKUNA

IKKUNA

SAKASTIN SEINÄ

KIRKON SEINÄ

MAALEIKKAUS KIRKON KOILISKULMASSA
VALOKUUNT 274280/14-15

KIVIJALAN YLÄREUNA

2.06m	2.20m	2.15m	2.04m	1.99m	2.01m	1.91m	1.90m	1.86m	1.83m	1.63m	1.64m
				2.12m	2.09m		2.03m	2.02m	1.80m	1.78m	1.85m

MAANPINTA →

PUNAMULTAJUOVA

TUMMIAJUOVA

PUNAMULTAJUOVA

ALAREUNASSA TUMMAJUOVA

1m

Kirkosta löydettyjä vanhoja hirsiä, joissa on maalausta. Numeroidut hirret merkitty yleispohjaan.

Hirsi 1.

Pohjoisessa ristivarressa, itä-länsisuuntaisena, salvottu sivutukihirsien väliin, päältä kupera, alta kovera, mutta on salvottu kyljelleen, kyljet ovat tasaiset. Yläpinnalla maalauksia ja alapuolella selvästi näkyvissä tervauksen jälkiä.

Maalaukset: valkealla pohjalla erittäin epäselviä kuvioita. N. 13 cm hirren länsipäästä on pyöreä punainen kuvio, halkaisija n. 10 cm (kuva 1, 274259/4, $\frac{B}{28}$ 227/3).

Hirren puolivälissä on neliömäinen "lyhteen" muotoinen kuvio (274259/5, $\frac{B}{28}$ 227/5). Valkealla pohjalla tummia viivoja 4-2 mm paksuja, $\frac{B}{28}$ keskellä punaista maalia. Kuvion vieressä on ylitukin kulkeva kaareva punainen viiva, josta lähtee (tai tulee) punaisia säteitä. Kaaren paksuus on n. 1 cm, säteet n. 1/2 cm (kuva 2). Hirren itäpäässä heikosti erottuvia pyöreitä kuvioita halk. n. 8,5 cm. Pyörylän sisällä värittömiä pienempiä palloja, halk. n. 2,5 cm (274259/6, B/26 227/7, kuva 3).

Hirsi 2.

Hirren pituus 3,60 m, leveys 18 cm ja korkeus 26 cm. Hirren kyljet kirveellä tasaiseksi muotoillut. Hirren yläpinta kupera, alapuoli tasainen. Alapuoli muuttuu hirren länsipäässä n. metrin verran koveraksi. Ilmeisesti hirsi on ollut aukon ylähirsienä (kamanahirsi) (279221/43). Hirsi on nyt salvottuna kyljelleen itä-länsisuuntaiseksi, n. 23 cm lattiatason alapuolella. Tasaisella osalla näkyvissä maalausjälkiä. Harmaan-sinertävällä pohjalla vuorottelee paksu ja ohut valkoinen viiva mustan ohuen ja paksun viivan kanssa. Paksujen viivojen leveys on 5-6 cm, ohuemman leveys n. 2 cm. Viivapariien välimatka vaihtelee 9-14 cm. Kaikkien viivojen reunat ovat selviä paitsi sekä mustien että valkoisten viivojen vasen kylki on vedetty niin, että pensselinvedot ovat selvästi näkyvissä (kuva 1) (samanlaiset kuviot kuin hirressä n:o 7).

Hirren kaarevalla yläpinnalla on lähellä hirren kumppaakin päätä kolot. Länsipäässä n. 1.22 m hirren päästä kolo, jonka syvyys on 9 1/2 cm, leveys 13 cm ja korkeus 10 cm, itäpäästä n. 43 cm päässä toinen kolo jonka leveys 12 cm, syvyys 9 cm ja korkeus 13 cm (kuva 2).

Lisäksi n. 85 cm hirren länsipäästä on tapinreikä. Reikä ei ulotu hirren läpi ja tappi on edelleen reiässä. Reiän halkaisija on n. 5 cm.

Hirsi 3.

Hirren pituus n. 3,28 m, leveys n. 30 cm ja korkeus n. 31 cm. Päältä kupera ja alta kovera, kyljet ovat tasaiset. Koveruksen syvyys n. 2,5 cm ja leveys n. 12 cm. Hirsi on kyljelleen salvottu itä-länsisuuntaiseksi. Alempana olevassa kyljessä näkyvissä tervausjälkiä, yläpinnassa erittäin heikosti näkyvissä maalauksia (274259/7, kuva 1). Tukin yläreunassa on valkea viiva 3-4 cm paksu ja sen alapuolella kaksi "lehti-mäistä" valkeaa koristekuviota, joiden halkaisija on n. 13 cm.

Noin 70 cm hirren itäpäästä on tapinreikä, jossa tappi yhä tallella. Reiän halkaisija on n. 3 cm.

Hirsi 4.

Hirren pituus n. 5,40 m, leveys 18,5 cm, korkeutta ei voinut mitata, sillä hirsi oli puolittain lattian alla. Yläpuoli kovera. Hirsi makaa kyljelleen salvottuna pohjois-eteläsuuntaisena. Hirren molemmat kyljet ovat kirveellä tasoitetut. Alakyljessä havaittavissa tervausjälkiä ja yläkyljessä vaalealla pohjalla heikkoa maalausjälkeä. Näkyvissä on muutama punainen "läiskä" n. 1-2 cm kokoisia, eikä muuta. N. 67 cm päässä hirren pohjoispäästä on lovetusjälki. Lovetuksen syvyys on 5-7 cm, pituus 18 cm ja leveys alhaalla 10,5 cm ja ylhäällä 11,5 cm, lovetus levenee siis yläpäästään (kuva 1). N. 16 cm hirren eteläpäästä on myös lovetus jonka syvyys on 6,5 cm, pituus 13 cm ja leveys 11 cm, tämä lovetus ei levenee yläpäästään (kuva 2).

Hirsi 5.

Hirren pituus n. 3,66 m, leveys 18 cm ja korkeus 25 cm. Hirren yläpinta kaareva ja alapuoli kovera, kyljet ovat tasaiset. Hirsi on kyljelleen salvottu itä-länsisuuntaiseksi, noin 20 cm lattiatason alapuolelle. Hirren yläpuolella olevassa kyljessä on näkyvissä tervausjälkiä ja alapuolen kyljessä on maalauksia. Maalaukset ovat mustia ympyräryhmiä, ympyröiden sisällä valkoista maalia, ovat ilmeisesti viinirypäleitä. Tyyli on samaa kuin muutamissa kattolankuissa on näkyvissä, esim. kuva A88/207/22,24, 279232/10,11).

Hirsi 6.

Hirren pituus on n. 3,42 m, leveys 20,5 cm ja korkeus 30,5 cm. Hirsi on päältä kupera ja alta kovera, kyljet ovat tasaiset. Koverruksen syvyys on n. 3 cm ja leveys n. 13 cm. Hirsi on kyljelleen salvottu itä-länsisuuntaiseksi. Alapuolen kyljessä on näkyvissä tervauksen jälkiä ja yläpuolella olevassa kyljessä on näkyvissä maalausjälkiä. Maalausjäljet ovat erittäin huonosti säilyneet ja erittäin sitkeän likakerroksen alla. Pohjavärinä on valkoinen ja hirren länsipäässä on epäselviä punaisia läiskiä. N. 20 cm hirren länsipäästä on sekä ylä- että alapuolella neliskulmaiset reiät (reiät ovat siis hirren kupe- ralla ja koveralla puolella). Koveran l. alapuolen aukko on 9,5 cm leveä, 7,5 cm korkea ja 6,5 cm syvä. Kuperan l. ylä- puolen aukko on 10,5 cm leveä, 7,5 cm korkea ja 9 cm syvä (274259/8,9).

Hirsi 7. (talteen otettu hirsi)

Hirren pituus on n. 6,85 m, leveys 28 cm ja paksuus 12,5 cm. Hirsi on salvottu pohjois-eteläsuuntaisena aivan lattialauttojen alle eli lattialankut ovat olleet kiinnitettynä siihen. Hirsi on kirveellä tasoitettu suhteellisen ohueksi (12,5 cm). Hirren pohjassa ja idänpuoleisessa kyljessä on maalauksia.

Kyljissä on samanlaisella harmaansinertävällä pohjalla samantaisia kuvioita kuin hirren 2 kyljissä, eli vuorotellen paksu valkea ja ohut valkea viiva sekä paksu musta ja ohut musta viiva. Ja jälleen on leveän viivan (sekä mustan että valkean) toinen sivu maalattu niin, että pensselinvedot ovat selvästi näkyvissä. Hirren eteläpäässä nämä sivut jäävät vasemmalle puolelle (279221/35). Noin hirren puolivälissä eli 13. viiru- pari eteläpäästä laskien, on yllättäen kaksi leveää valkeaa

viivaa vieretysten ja pensselinjäljet on jätetty kuvioparin kumpaankin ulkoreunaan, sisäreunojen ollessa sileät (279221/37, kuva 1). Tästä eteenpäin hirren pohjoispäähän ovat viivat eteläpuolen viivojen peilikuvia (279221/37,39, B28/227/11,13). Paksujen viivojen leveys on 6-7 cm, ohuiden 2-2,5 cm, mustien ja valkoisten viivojen välinen ero on n. 3-12 cm.

Yllämainittu harmaansinertävä pohjaväri jatkuu hirren alapinnalle n. 9 cm verran. Koko hirren alapinta on maalattu valkeaksi, mutta yllämainittu pohjaväri näkyy kuitenkin valkean värin alta. Valkeaan osaan on maalattu punaisella ja ruskealla ympyräkaaria ja kukkien terälehtiä (kuva 2). Kuvioiden koot vaihtelevat. Suurimman ympyräkaaren halkaisija (ulkoreunasta mitaten) on 8,5 cm ja ympyräkaaren paksuus on n. 1 cm. Suurimman kukan koko oli: korkeus n. 12 cm ja leveys n. 10 cm. Hirren pohjoispäässä alkaa kukkia olla kahdessa rivissä ja lisäksi on osa erilaisesta kukasta näkyvissä; nimittäin osa mykeröstä ja kolme terälehteä. Lisäksi on siellä täällä harmaansinertävällä vedettyjä pensselinvetoja, ehkä ovat kukkien varsia.

Hirren pohjoispäässä (sen maalatulla kyljellä) alkaa n. 1,2 m pohjoispäästä samantapainen kovera osa kuin hirressä 2 (279221/39). Hirsi on ilmeisesti ollut aukon ylähirtenä (1. kamana-hirtenä, kuten hirsi 2).

Hirsi 8.

Hirren pituus n. 3,63 m, leveys 18 cm ja korkeus 33 cm. Hirren yläpinta on kuperaksi veistetty ja alapuoli koveraksi, kyljet tasaiset. Koverroksen syvyys on n. 2 cm ja leveys n. 16 cm. Hirsi on kyljelleen salvottu itä-länsisuuntaiseksi. Ylempi kylki on erittäin likainen ja siellä täällä on näkyvissä vähän valkeaa pohjaväriä. Erittäin niukasti punaista väriä löydettävissä eikä kuvioista saa mitään selvää. Alempi kylki on kirveellä tasoitettu, niissä osin missä tasoitusta ei ole tehty on näkyviin jäänyt, tummalla vihertävällä pohjalla olevia mustia pensselinvetoja. Pensselinjäljet ovat selvästi näkyvissä, mutta kuvioista on vaikea saada selvää (on ilmeisesti samanlaista kuin A88/207/22,24, 279232/10,11). Alakyljessä on myös pinnan halki viistosti menevä n. 10 cm paksu ura. Uran pituus on n. 40 cm ja syvyys 1-2 cm. Uran pohja on erittäin epätasainen ja siinä on runsaasti "kiinnijääneitä" kirveen jättämiä lastuja. Ura on n. 1,60 m päässä hirren itäpäästä. Hirren koveralla alapuolella on "lovetus" (279221/51). Lovetuksen pohja on n. 4,5 cm, se levenee ylöspäin ja on n. 13 cm leveä ylhäältä. Lovetuksen korkeus on 3,5 cm ja syvyys 4 cm (kuva 1).

Hirsi 9.

Hirren pituus on n. 3,54 m, leveys n. 17,5 cm ja korkeus n. 22,5 cm. Hirren sekä ylä- että alapinta ovat kuperat, kyljet ovat tasaiset. Hirsi on kyljelleen salvottu, itä-länsisuuntaiseksi. Alapuolen kyljillä on huonosti säilynyttä valkeaa pohjaväriä jossa juuri ja juuri havaittavissa olevia kukkien terälehtiä. Yläpuolen kyljellä on terveysjälkiä. Toinen hirren kupera puoli on toisesta päästään veistetty tasaisesti syventyväksi koverrukseksi. Koveran osan pituus on n. 1,30 m ja syvyys syvimmältä kohdalta on n. 2,5cm ja leveys leveimmältä kohdalta n. 12 cm.

Hirsi 10.

Hirren pituus on n. 3,60 m, leveys n. 17 cm ja korkeus n. 27 cm. Hirren yläpinta on kupera ja alapinta kovera, kyljet ovat tasaiset. Hirsi on kyljelleen salvottu itä-länsisuuntaiseksi. Hirren itäpäästä n. 62 cm päässä on tapinreikä jossa on tappi tallella. Reiän halkaisija on n. 4 cm. Alakyljellä on tervausjälkiä. Yläpuolen kyljellä on liian alta näkyvissä valkeaa pohjaväriä, sekä pieniä kukan terälehtiä, samanlaisia kuin hirressä 7. Terälehdet ovat hieman pienempiä kuin hirressä 7. Terälehdet ovat noin 8 cm korkeita ja n. 7 cm leveitä. Näkyvissä on myös pieniä pätkiä vihreitä pensselinvetoja, jotka ilmeisesti ovat kasvin varsia.

Hirressä on myös varsin suuri kuusilehtinen kukkakuvio (279221/45, kuva 1, B28 277/15). Kuvion leveys on n. 22,5 cm ja korkeus n. 17 cm. Kuvio on väriltään valkoinen, eräässä terälehdessä on säilynyt hieman punaista väriä.

Hirren itäpäässä on vielä toinen suurehko kukkakuvio (279221/49, B28 277/17, kuva 2). Kuvio poikkeaa muista kukkakuvioista siinä mielessä, että kun muut kuviot ovat päältäpäin nähtyjä ovat tämän kuvion kolme terälehteä sivultapäin maalatut, terälehdet ovat lisäksi teräväpäiset, mitä muiden kukkakuvien terälehdet eivät ole (paitsi yksi kuvio hirressä 7). Kuvio on väriltään valkoinen, tosin terälehtien sisällä on suuret värittömät alueet. Kuvion korkeus on n. 15 cm ja leveys n. 18 cm. Kuvio jää osittain päällä kulkevan hirren alle.

Hirsi 11.

Hirren pituus on n. 3,50 m, leveys n. 19 cm ja korkeus n. 30 cm. Hirren yläpuoli kupera, alapuoli kovera, kyljet tasaiset. Koveruksen syvyys n. 2 cm ja leveys n. 12 cm. Hirsi on kyljelleen salvottu itä-länsisuuntaiseksi. Alapuolen kylki on tervattu, yläpuolen kyljessä havaittavissa valkeaa pohjaväriä, joka on suurimmaksi osaksi pois kulunut. Punaista väriä havaittavissa pieniä määriä, hahmottaminen vaikeaa. Yksi punainen n. 7 cm halkaisijaltaan oleva ympyrä.

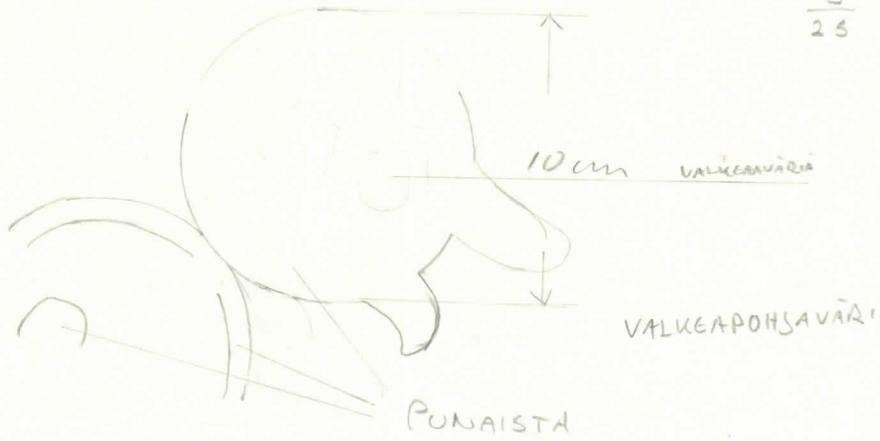
HIRSI NO 1

KUVA 1

274253/4

$\frac{B}{25}$ 227/4

HIRSI NO 1

KUVA 2

274253/5

$\frac{B}{25}$ 227/5

HIRSI NO 1

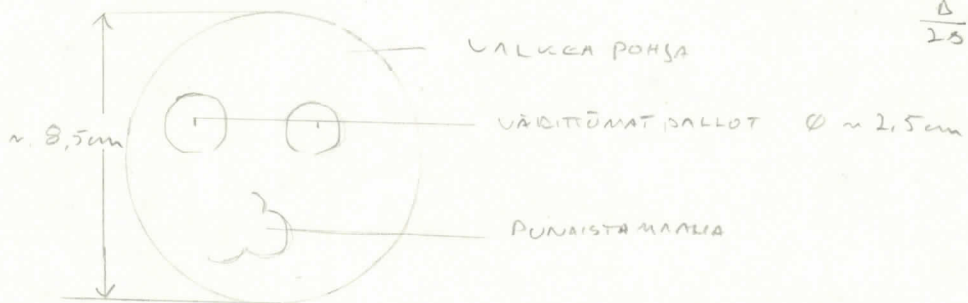

KUVA 3

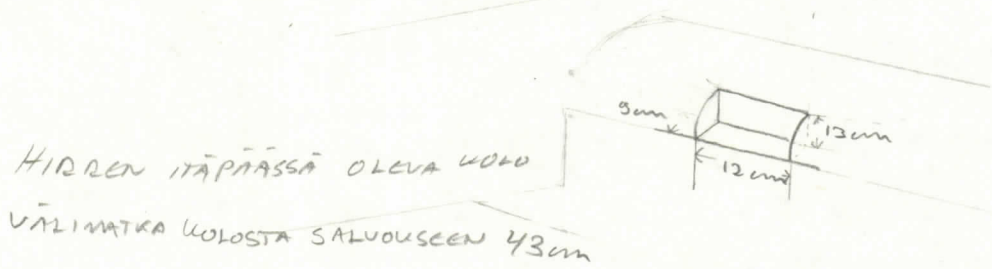
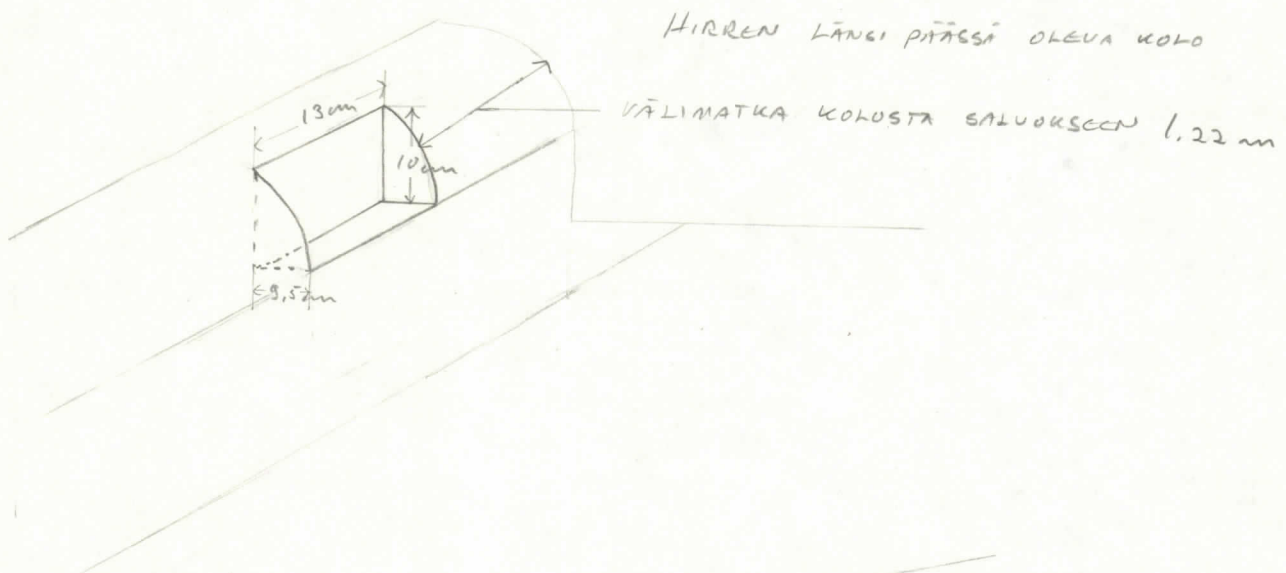
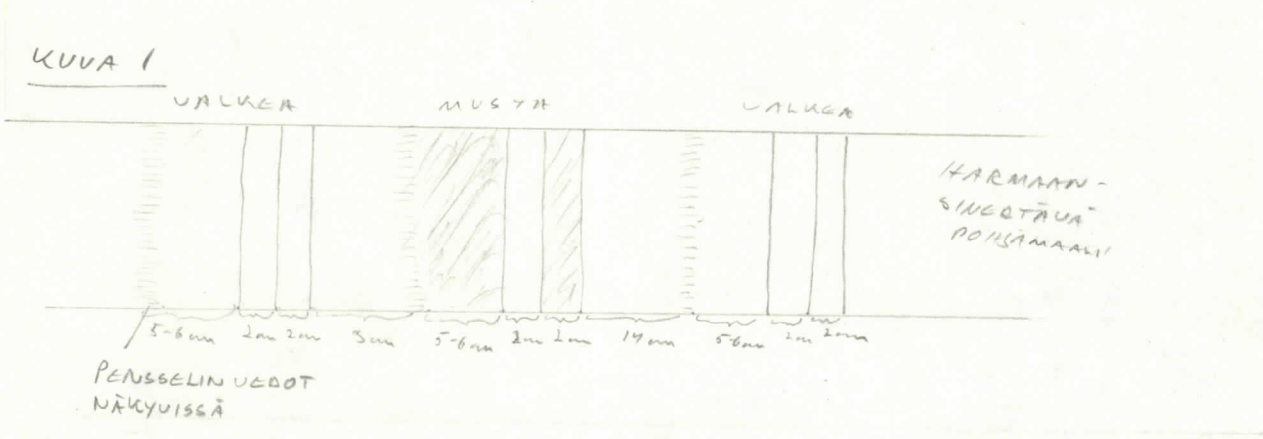
274253/6

$\frac{B}{25}$ 227/7

HIRSI NO 1

Hirsi no 2

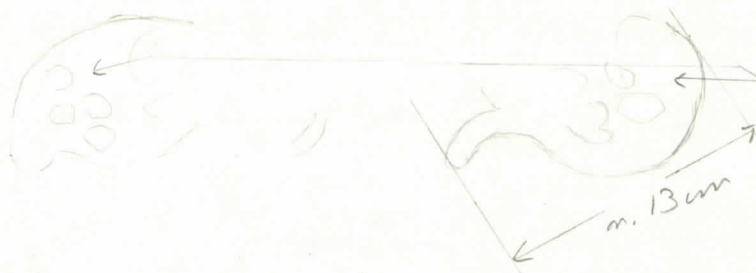
HIRSI no 3

KUVA 1

274253/7

B
28 227/9

TUKIN YLÄREUNASSA N. 3-4cm
PAKSU VALKEAVIHVA

"LEHTIMÄINEN" VALKEA
KUUIO
KESKELÄ OLEVAT "YMPYRÄT"
Ovat väriltömiä

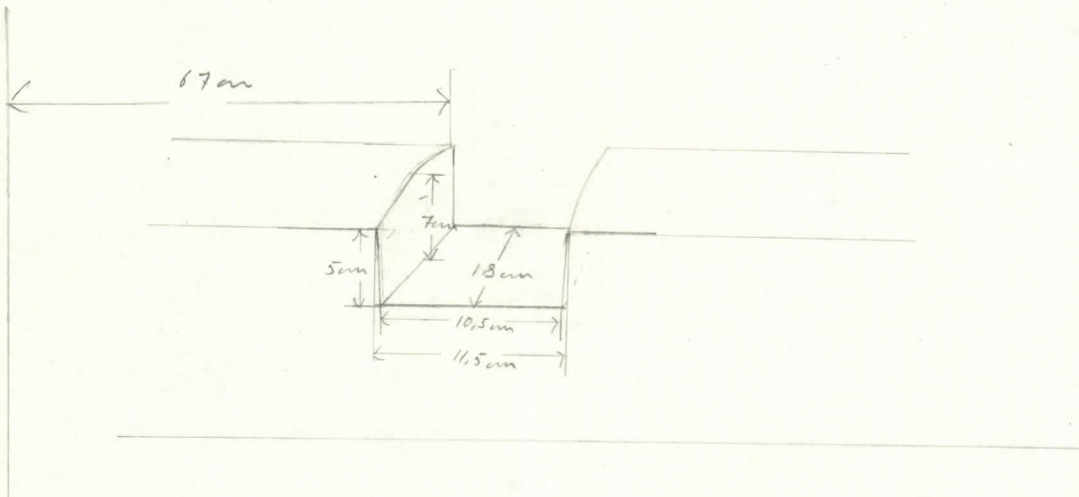

Hirsi no 4

LOVETUS HIRREN POHJ. PÄÄSSÄ

POHJ. PÄÄNSALUOKSEN JA LOVETUKSEN
VÄLI ≈ 67 cm

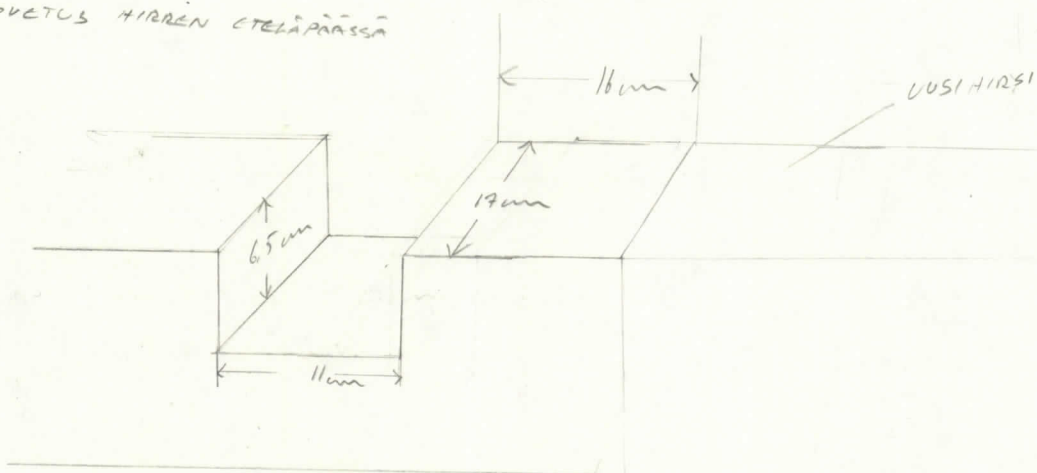
KUVA 1

LOVETUS HIRREN ETELÄPÄÄSSÄ

HIRREN DÄÄN JA LOVETUKSEN
VÄLI ≈ 16 cm

KUVA 2

Hirsi no 7

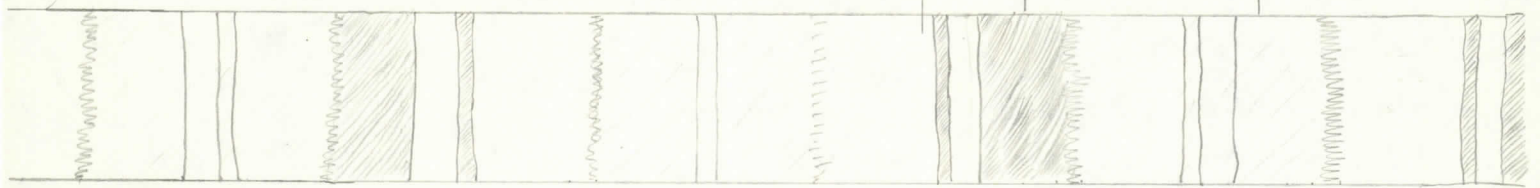
Pohj. päät ←

13. KURIPARI POIK. PÄÄSTÄ
2 LEVEÄÄ VALKEATA VIIRUA
VIREKKÄIN

POIKSAVÄRI HARMAAN SINERTÄVÄÄ

MUSTA

VALKEA

279221/35, 37, 39
B
28 277/11, 13

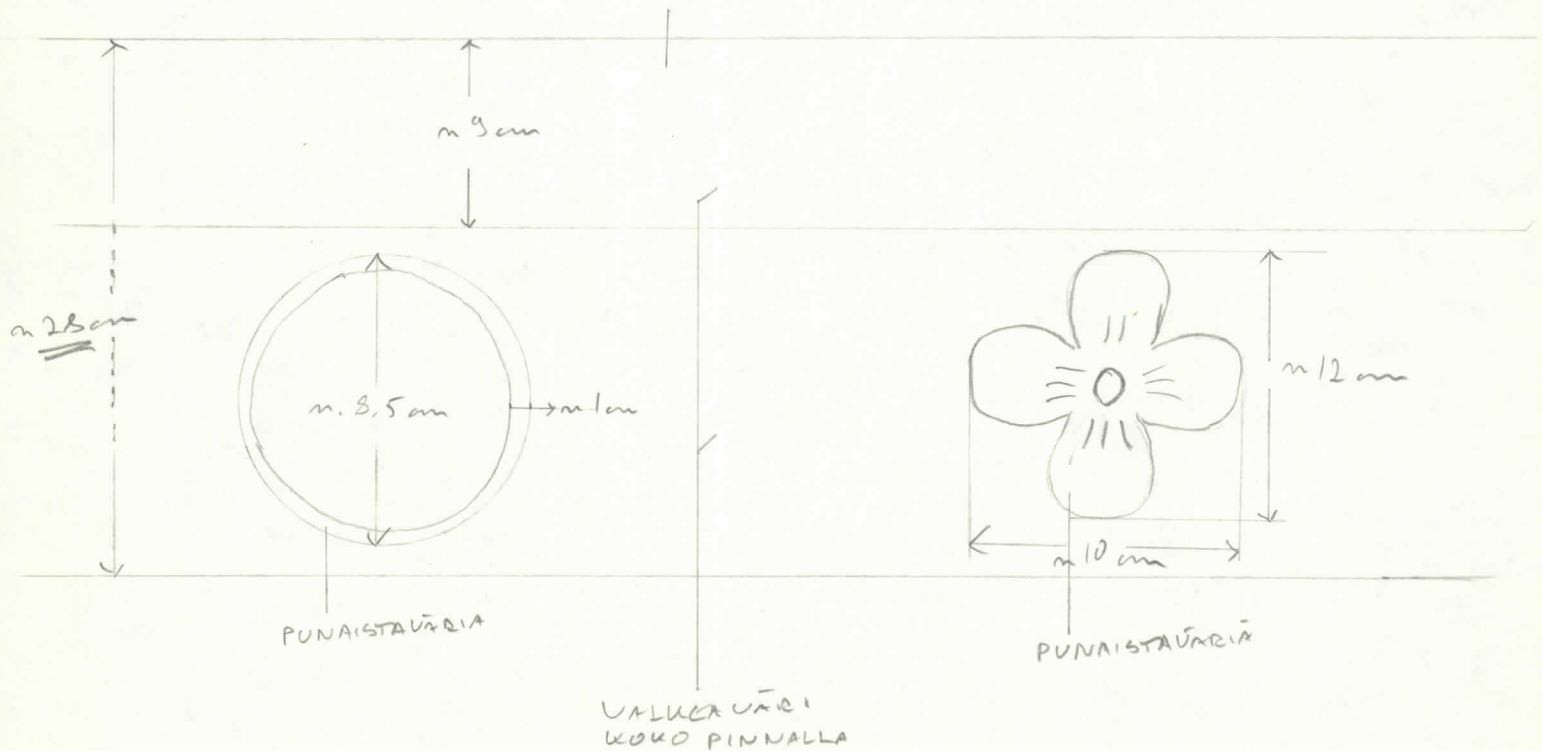
PENSSELINVEDOT
VASEMPAAN

PENSSELINVEDOJEN
SUUNTA VAIHTUU
OIKEALLE

KUVA 1

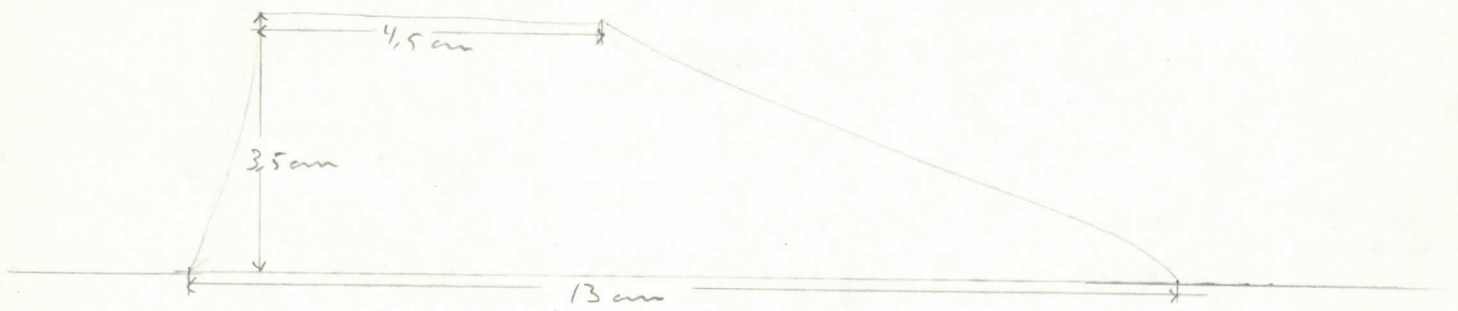
SINERTÄVÄN HARMAAN
VÄRI KOKO KULTTA LÄPI

KUVA 2

Кини n. 8

27922/51

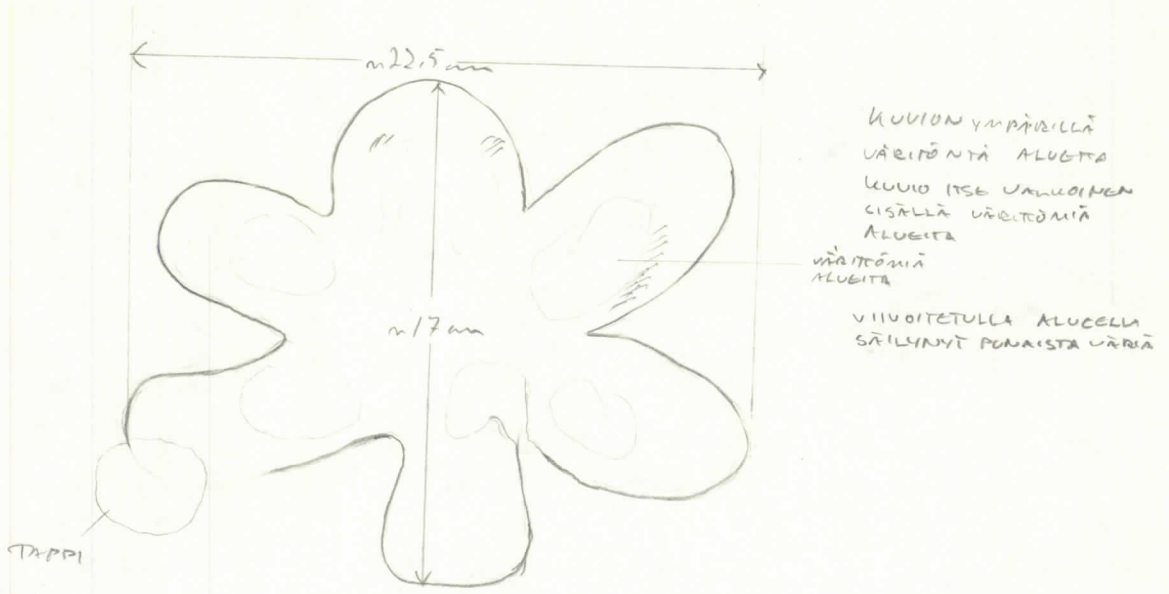

Кини боурана дапинмана дева "лауатар"
лауатарон нуреге ан н. 4 см.

Hinnat 10

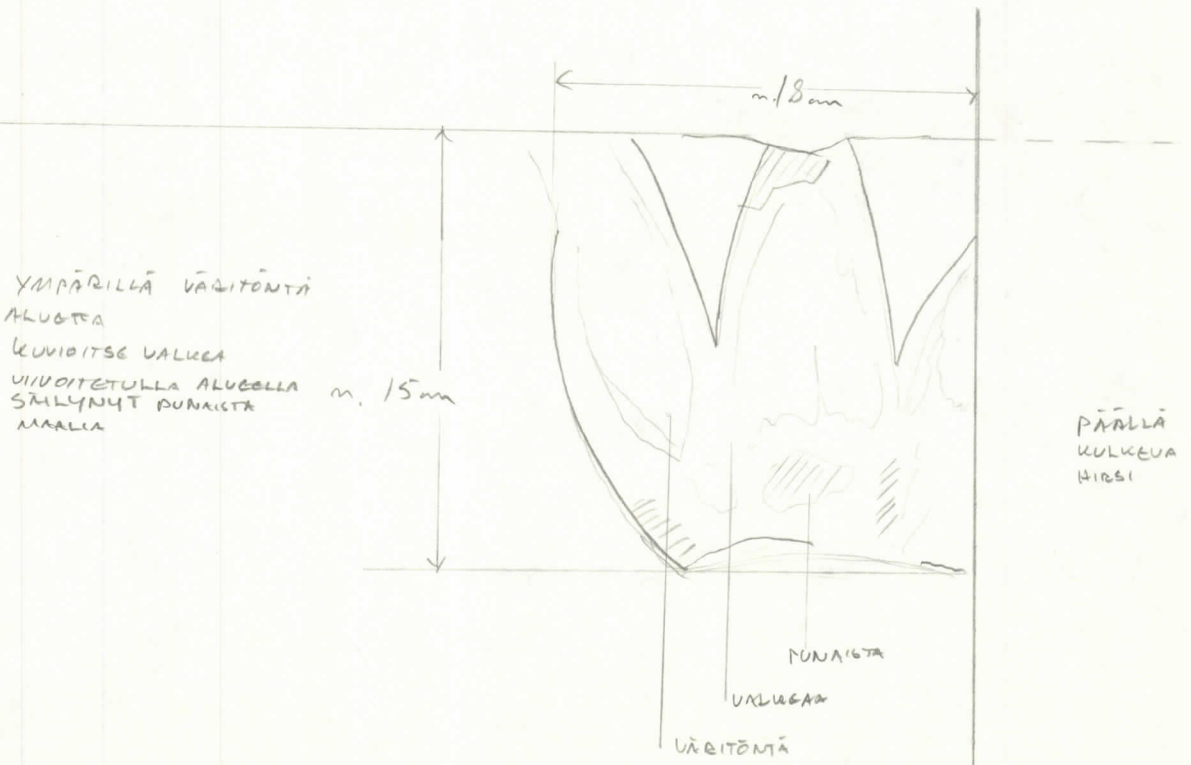
278221/45 $\frac{B}{25}$ 277/15

KUVA 1.

KUVA 2

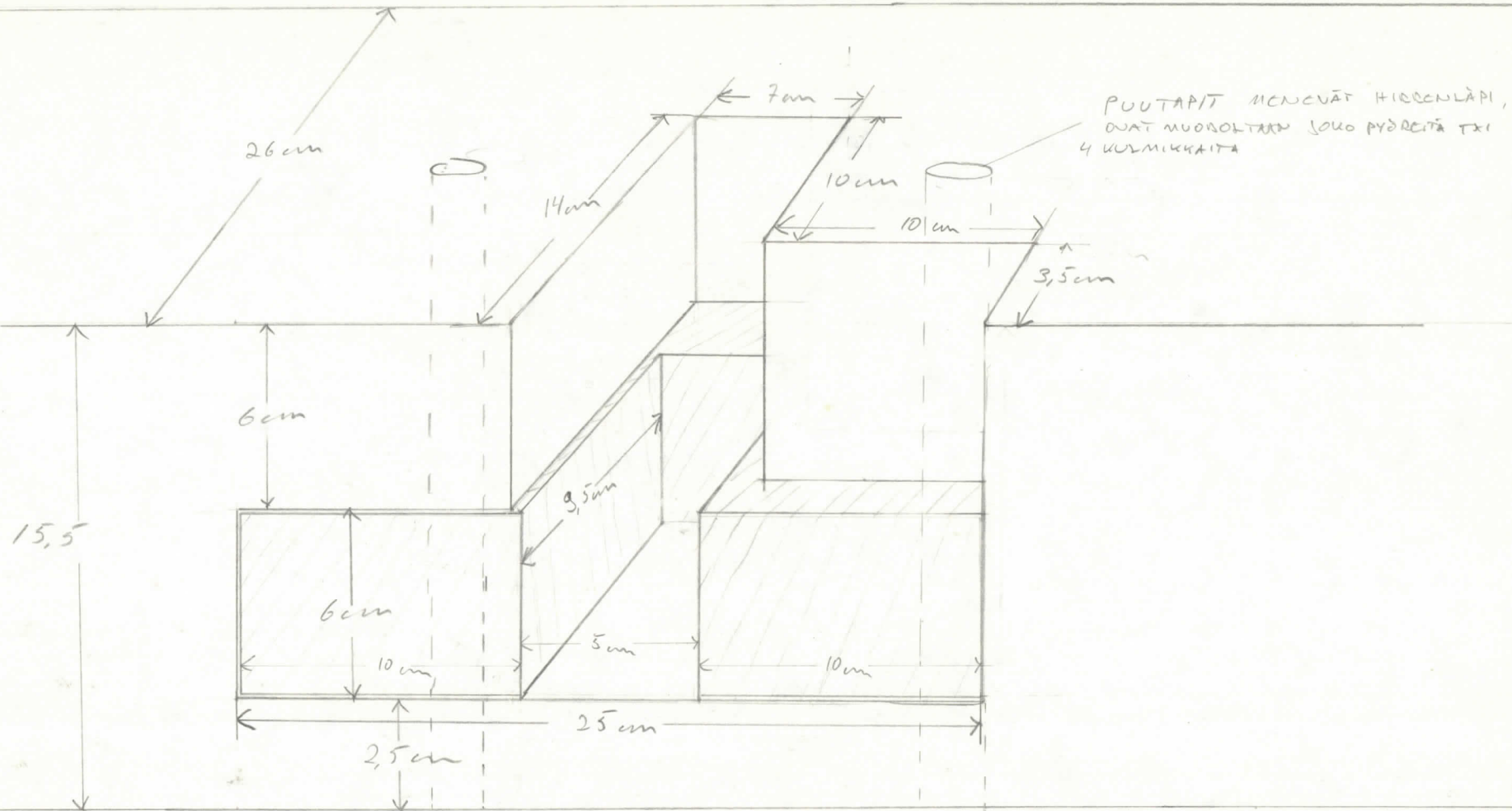
278221/45
 $\frac{B}{25}$ 227/17

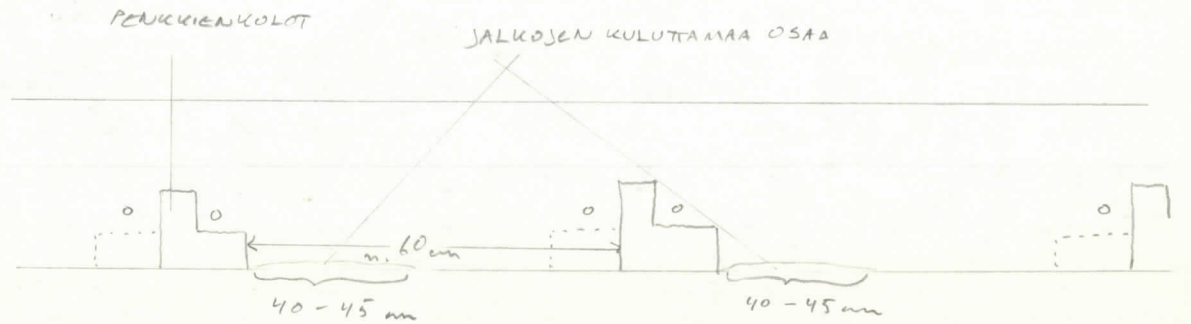
Altтарin korotus

Kirkon vanha, alkuperäinen alttarikoroke on rakennettu suoraan itä-länsisuuntaisten lattialankkujen päälle. Kun uutta alttaria on eyhdytty rakentamaan sitä ympäröivine alttari-korokkeineen, on vanhan alttarikorokkeen sivuilta ja edestä poistettu lattialankut niin pitkälle ristikeskukseen päin kuin koroketta on aiottu rakentaa, eli kolmanteen poikittaiseen sidoshirteen saakka (ristikeskuksen perältä laskien). Lattialankkuja ei ole katkaistu aivan peräseinän juuresta, vaan molemmin puolin alttarikoroketta lattialaudat ulottuvat seinästä ensimmäiseen poikittaiseen sidoshirteen saakka ja ovat tästä eteenpäin katkaistut. Altтарikorokkeen edessä ulottuvat lattialaudat toiseen poikittaiseen sidoshirteen saakka ja ovat tästä eteenpäin katkaistut (B35 589/38). Näin on menetelty ettei vanhaa alttarikoroketta tarvitsisi poistaa, sillä uusi laajempi alttarikoroke on rakennettu yhtä korkeaksi kuin vanha koroke.

Uuden alttarikorokkeen tekoa varten on kolmannen poikittaisen sidoshirren päälle pantu laudanpätkiä ja näiden päälle on pantu ristikeskuksen toisesta seinästä toiseen ulottuva vanha hirsi. Koska uuteen alttarikorokkeeseen aiotaan itä-länsisuuntaiset lattialankut kääntää pohjois-eteläsuuntaiseksi on yllämainitun hirren ja vanhemman alttarikorokkeen ympärillä olevien lattialankkupätkien väliin pantu itä-länsisuuntaiset hirrenpätkät (12 kpl n. 70-80 cm välein, B35 589/4). Länsipäästään nämä hirret on lovettu alla olevaan hirteen ja itäpäästään ne on naulattu kiinni lattialankkuihin (295748/3,5). Sekä nämä hirret että niiden alla oleva hirsi ovat vanhojen penkineliöiden reunahirsiä. Näissä hirsissä on näkyvissä vanhan penkkijaon osoittavia loveuksia, sekä jalkojen kuluttamia painautumia (295748/5, 430983/10,11, kuva 1). Lovetukset ovat n. 60 cm päässä toisistaan ja niiden takana on jalkojen kuluttamaa aluetta n. 40-45 cm. Vanhan alttarikorokkeen reunoille on vielä pantu hieman koroketta matalammat parrunpätkät joihin alttarin sivuihin päättyvät lattialaudat on tarkoitus naulata. Nyt on naulattu korokkeen etelä-pohjoissuuntaiset lattialaudat paikoilleen. Näin saadulle, muuta kirkonlattiaa korkeammalle tasolle on sitten rakennettu alttarikaari ja alttari.

KUVA 1

Eteläisen tuulikaapin liitos kirkkoon

Ilmeisesti vuoden 1861 korjauksessa on kirkkoon lisätty tuulikaapit. Seuraavassa tarkastellaan eteläisen ristivarren päähän rakennetun tuulikaapin liittymistä kirkon seinään.

Tuulikaapin kivijalalle, sekä läntiselle että itäiselle puolelle on asetettu parru, jonka toinen pää on salvottu kirkon ulkoseinään kiinnitetyn pystytukiparrun alapäähän (295749/10, 279221/57 kuva 1). Tämän jälkeen on kivijalalla olleille paruille pantu korkeita palikoita (länsipuolella 22 cm ja itäpuolella 14,5 cm korkeita) n. 15 cm välein. Palikoiden päälle on pantu toiset parrut jotka ovat myös salvottu pystytukiparruihin (kuva 1). Pystyparruihin on näiden parrujen väliin tehty ura tasarautaista kiinnitysrautaa varten; rauta pitää pystyparrun tukevasti kiinni kirkonseinässä. Pystyparruihin on tehty kahdelle puolelle urat joihin tuulikaapin sisäseinälaudat on pontattu.

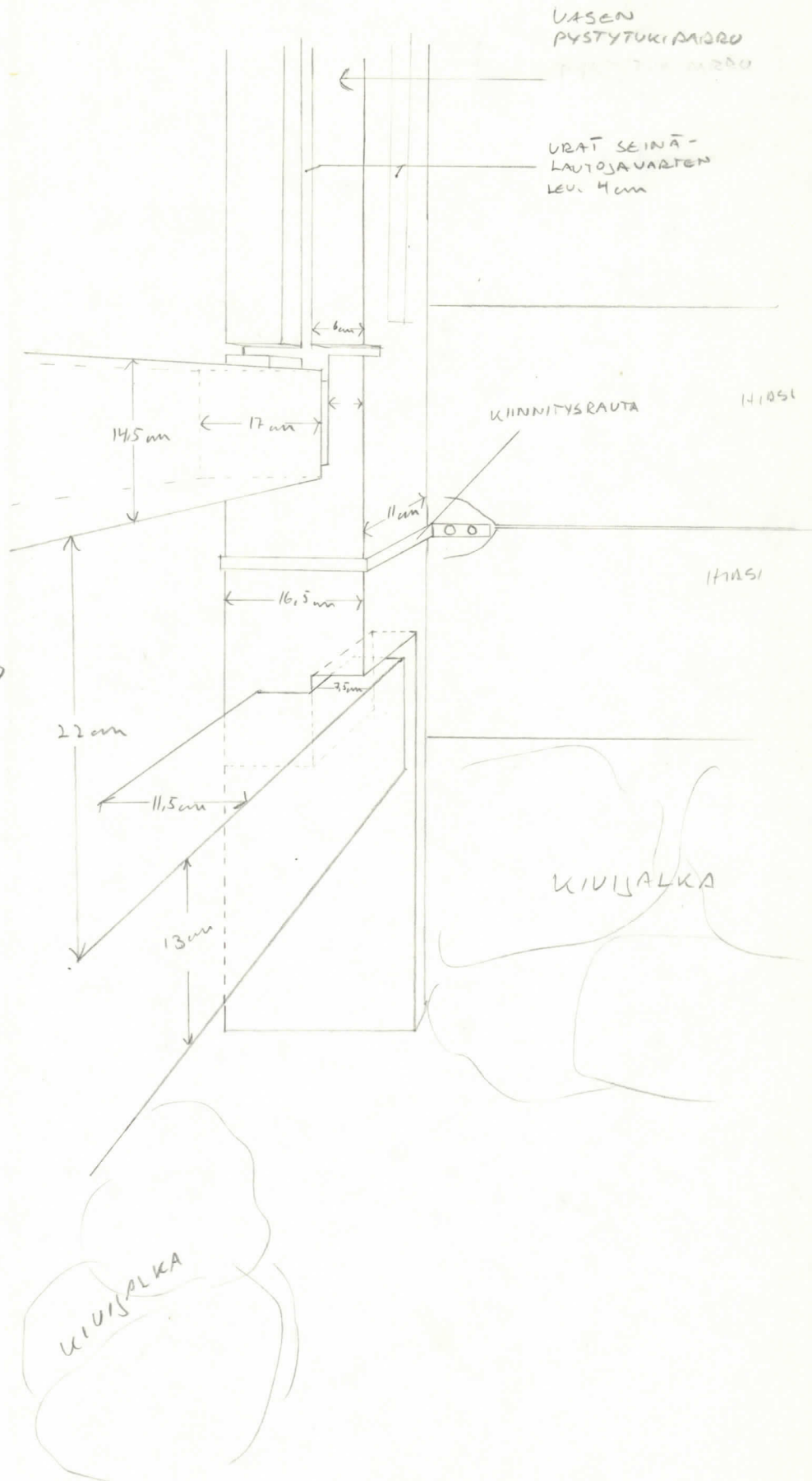
Tuulikaapin portaiden alusrakenteisiin on käytetty jostain vanhasta rakennuksesta purettuja hirsiä. Hirret on ladottu päällekkäin neliömäiseksi "puuarkuksi". (295749/12)

KUVA 1.

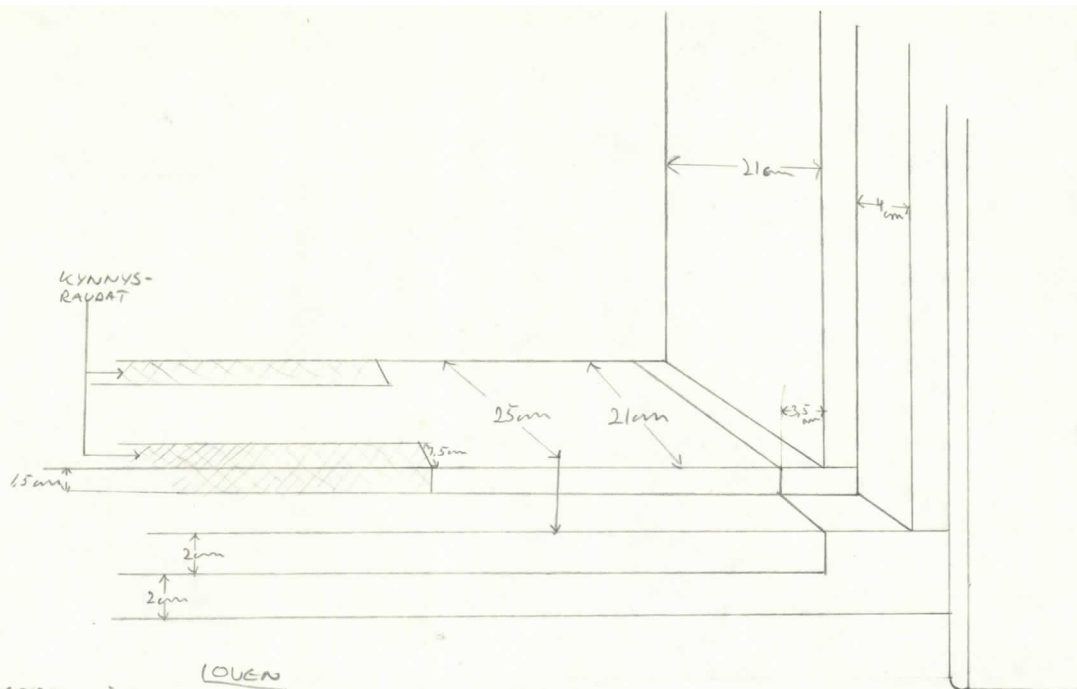
279221/57

tuuliläppä
lämmitteellinen
liittymäinen
kierukan seinään

Hinnien välikom-
palisaita n. 15cm
välein

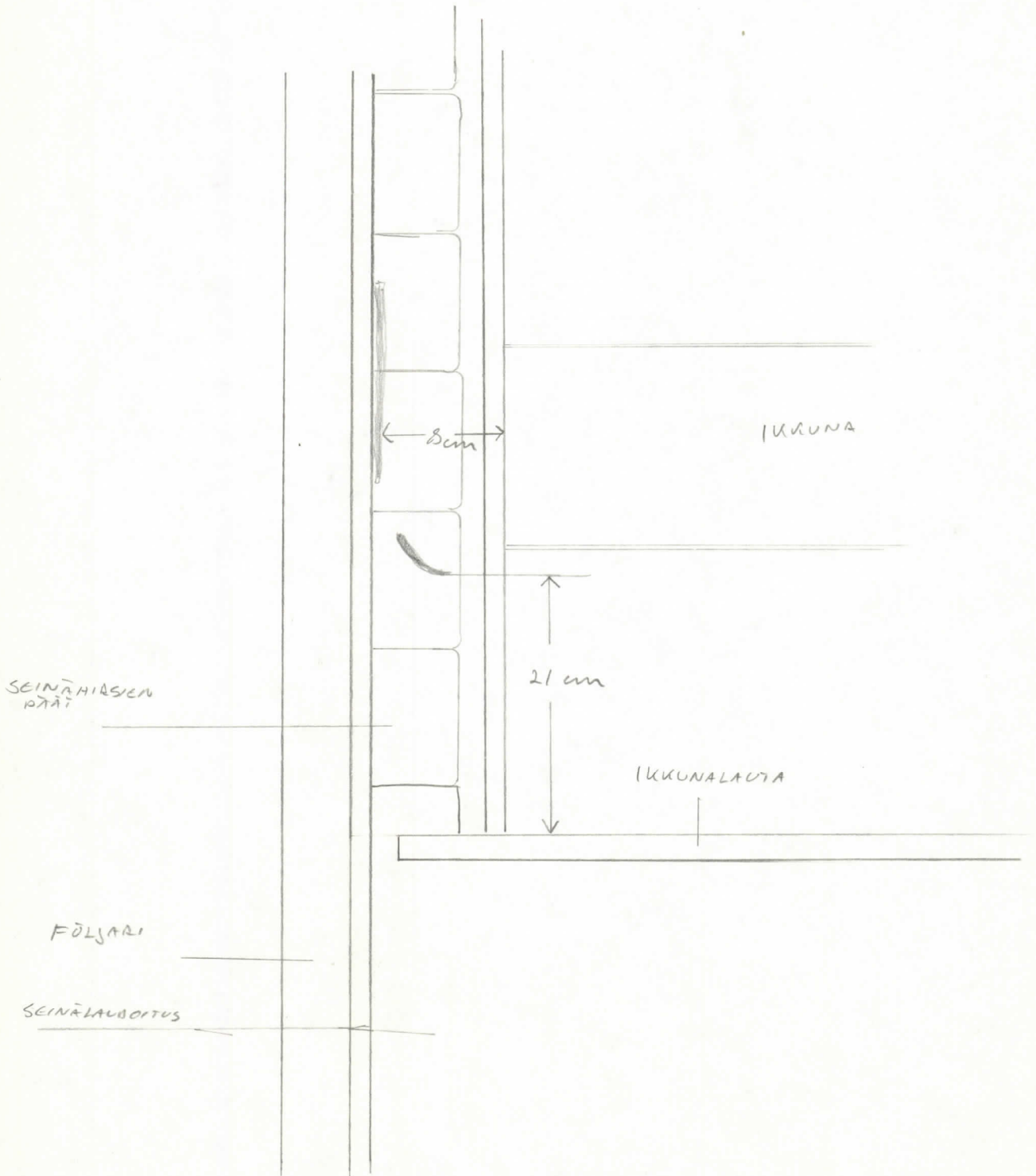

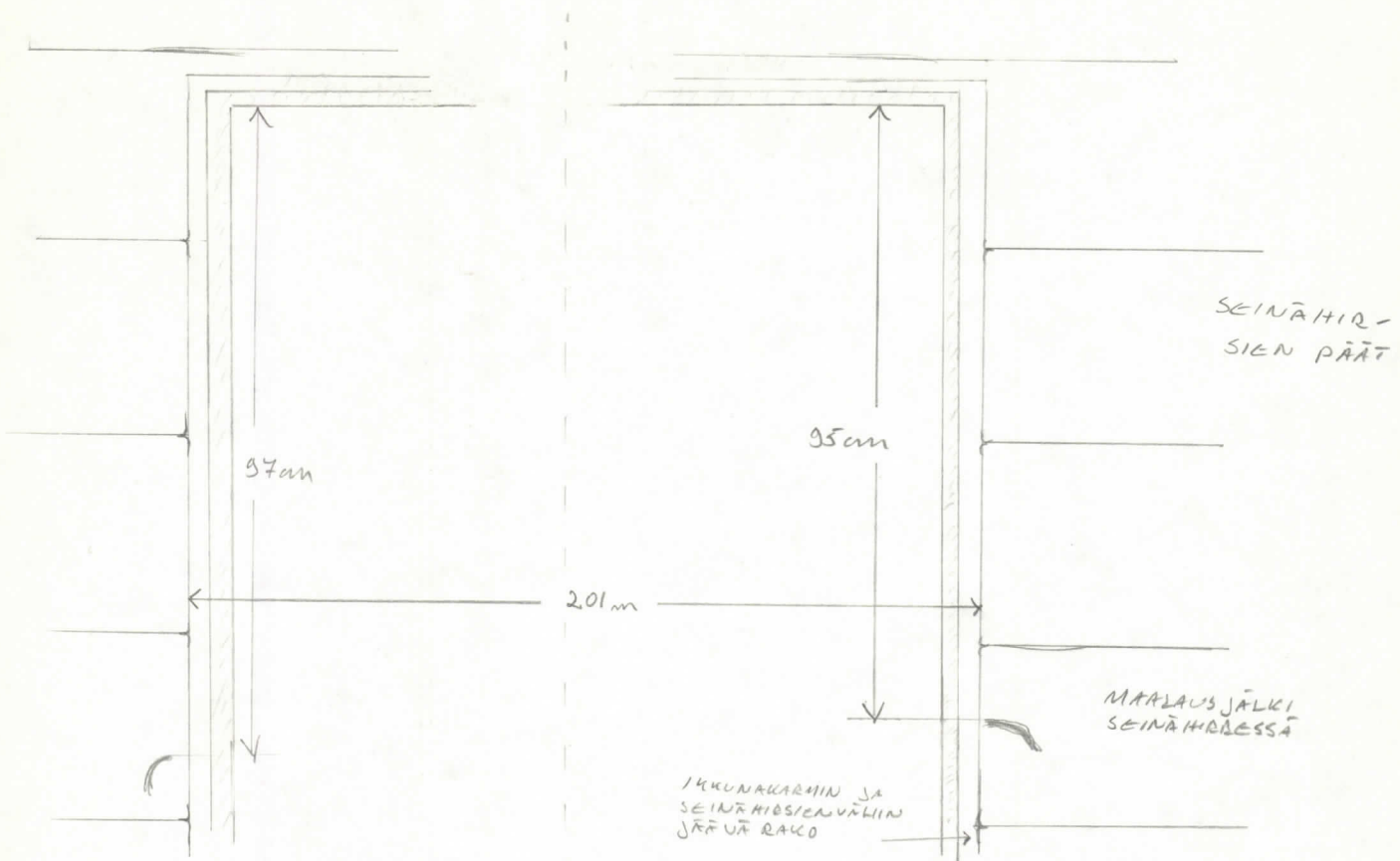
(OVEN
 ET. RISTIÄÄRREN PÄÄSSÄ OLEVA) KYNÄYKSEN OIKEAKULMA
 TUULIKAAPISTA PÄIN KATSOETUNA

MALLAUSJÄLJET IKKUNIEN VIEREISISSÄ SEINÄHIPSSEN PÄISSÄ

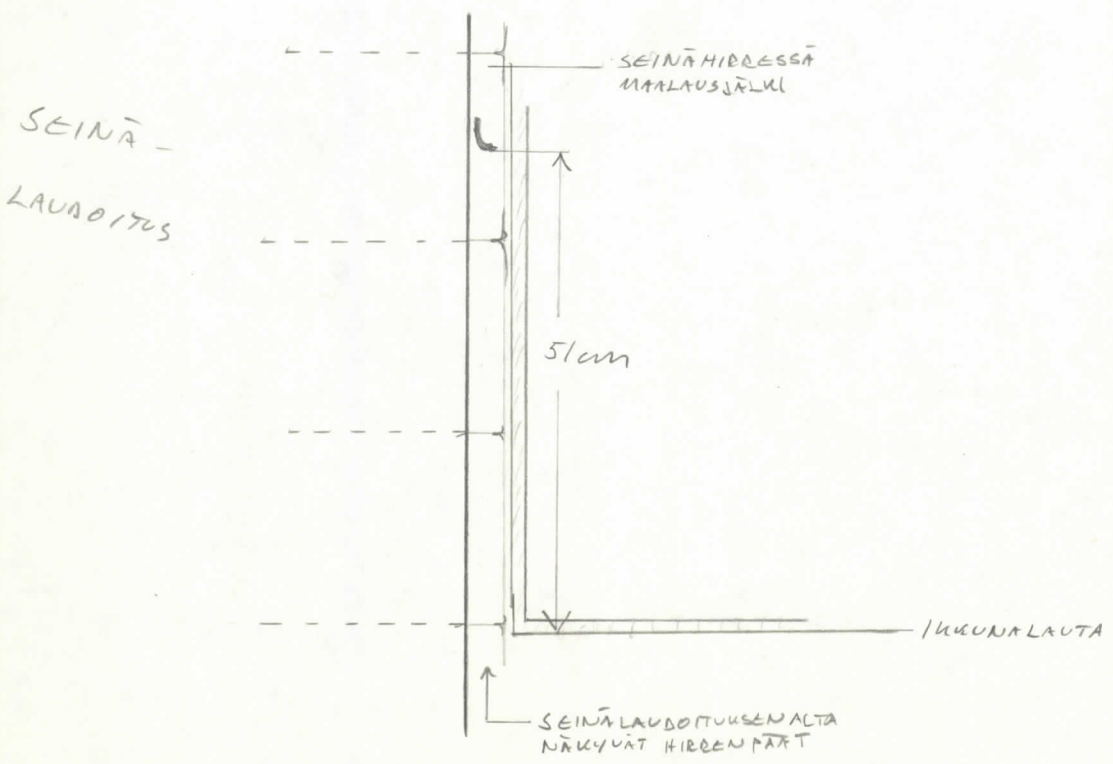
ITÄRISTIVARREN ETEÄIKKUNA

RISTIKESKUKSEN UAAKKOIS VIISTOKSEN IKKUNA

RISTIKESKUKSEN LUOTEISVIISTOKSEN IKKUNA

Kirkon trassipohja

Trassipohjan alin osa on tehty pontatuista n. 10 cm leveistä laudoista. Lautojen päät lepäävät, jotkut naulattuina jotkut vain asetettuina, toiseksi ylimmän hirsikerroksen kylkiin nau-latuilla listoilla (295748/4,5 ja 295745/7). Jotta liian pit-kät pohjalaudat eivät painuisi mutkalle on lautojen alle, pi-tempiin väleihin pantu eripaksuisia lankkuja ja lautoja, jotka ovat päistään kiinnitetyt tukihirsiin. Kirkon länsiristivar-ressa on pohjalautojen asemasta käytetty vanhojen kirkkopenk-kien selkänöjia (295745/10-13,20). Erään selkänöjan alapinnasta löytyi lyijykynällä kirjoitettuja kyläläisten nimikirjoituksia sekä vuosilukuja. (ks. lopussa oleva lista).

Pohjalankkujen päälle on eristeeksi kasattu täytettä. Sten-bäckin korjausselostuksen mukaan täyte on saven sekaista hiek-kaa jossa ei saa olla multaa seassa. Tämän saven sekai-sen hiesun l. ketunmullan seassa on täytteenä käytetty mm. sammalta, kanervanoksia, kuusenoksia, lastuja sekä pieniä lau-danpaloja (295745/3). Avattaessa kirkon lattiaa oli maanpinnas-sa kuoppia joista osa täytteestä on mahdollisesti otettu.

Trassipohjan paksuus on vaihteleva, seuraavat paksuutta osoit-tavat luvut ovat kirkon itäisestä ristivarresta, mitattu poi-kittaisten sidoshirsien välistä alttarilta ristikeskukseen päin: 37 cm, 31 cm, 29,5 cm, 24,5 cm, 19 cm ja 18 cm. Länti-sestä ristivarresta ovelta ristikeskukseen päin paksuudet ovat: 27 cm, 30 cm, 30 cm, 27 cm.

Trassipohjassa käytetystä selkänöjasta löydetyt nimet ja vuosiluvut:

Nieminen	Aksel Högman
Lyydia Wirtanen 1901	EINO
Hilma	Jenny
Jalmar L	1896
U.U. Wierikko	1877
Hilma Laine 1903	3773
Hilma Laine 1903	Aino Nieminen 1900
Mäkitalo 1902	Hilda Katalahti 1900
Tyyne Mäkitalo 1902 13/6	Kalle Rajakangas 1904
M.K.K.W.	Iina Törmä
Iina Hultti (epäselvä)	Hanka kylä Ruovesi 1904
1900	(Hanhunkylä)
Ida Pitko Filppula w 1905	Hulda
J.Aitonen 1902	Nestor Tuominen
J.Aitonen 1902	Nestor Tuominen
Kalle Wikla	Wilppula
Tyyne Salo 19 $\frac{6}{6}$ 01	Wilppula
Tyyne Salo 19 $\frac{11}{6}$ 01	1898
Kalle Wikla 1904	
Mooses Raita (tai Raittila)	
Emma Nenonen	
Lyyli Linjala	
Moses Raittila	
Emmy Lahti 1903 9 tyttö	

Nimet olivat suhteellisen "sekaisin" kirjoitetut sinne tänne penkin selkään. Vanhin löytynyt vuosiluku oli 1898 ellei oteta huomioon vuosilukuja (?) jotka esiintyivät omituisessa yhteen-

laskussa. Yhteenlasku ei ollut yhteydessä mihinkään nimeen, niinkuin usein joidenkin nimien perässä olevat vuosiluvut olivat, vaikka se oli kirjoitettu melkein keskelle penkin-
selkää.

Nuorin vuosiluku oli 1905 Ida Pitkon, Filppulasta merkitsemä.
Kaikki merkinnät oli lyijykynällä tehty.

Kattolistan purku ja löydetyt seinähirren- ja konsolinpäiden profiloinnit.

Kattolistan purkamisen yhteydessä (430983/16) saatiin esiin vanhempi kattolista (430982/17) joka on tehty kahdesta kourusta laudasta. Tämä vanhempi kattolista puuttui ristikeskuksen kaakkois- ja luoteisviisteistä sekä lyhyehköltä matkalta pohjoisen ristivarren länsiseinustalta. Kaakkoisviisteessä puuttuvan kattolistan kohdalla on näkyvissä seinäliitoksen ja sidehirsien konsolien kirveellä koveraksi hakatut päät sekä kaarevat kiinnityslaudat (kuva 1), joihin vanhempi kattolista on ollut kiinnitettynä (430983/13,15). Seinähirsien sekä hirsikonsolien muotoillut päät on siis hakattu pois kattolistan rakentamisen yhteydessä.

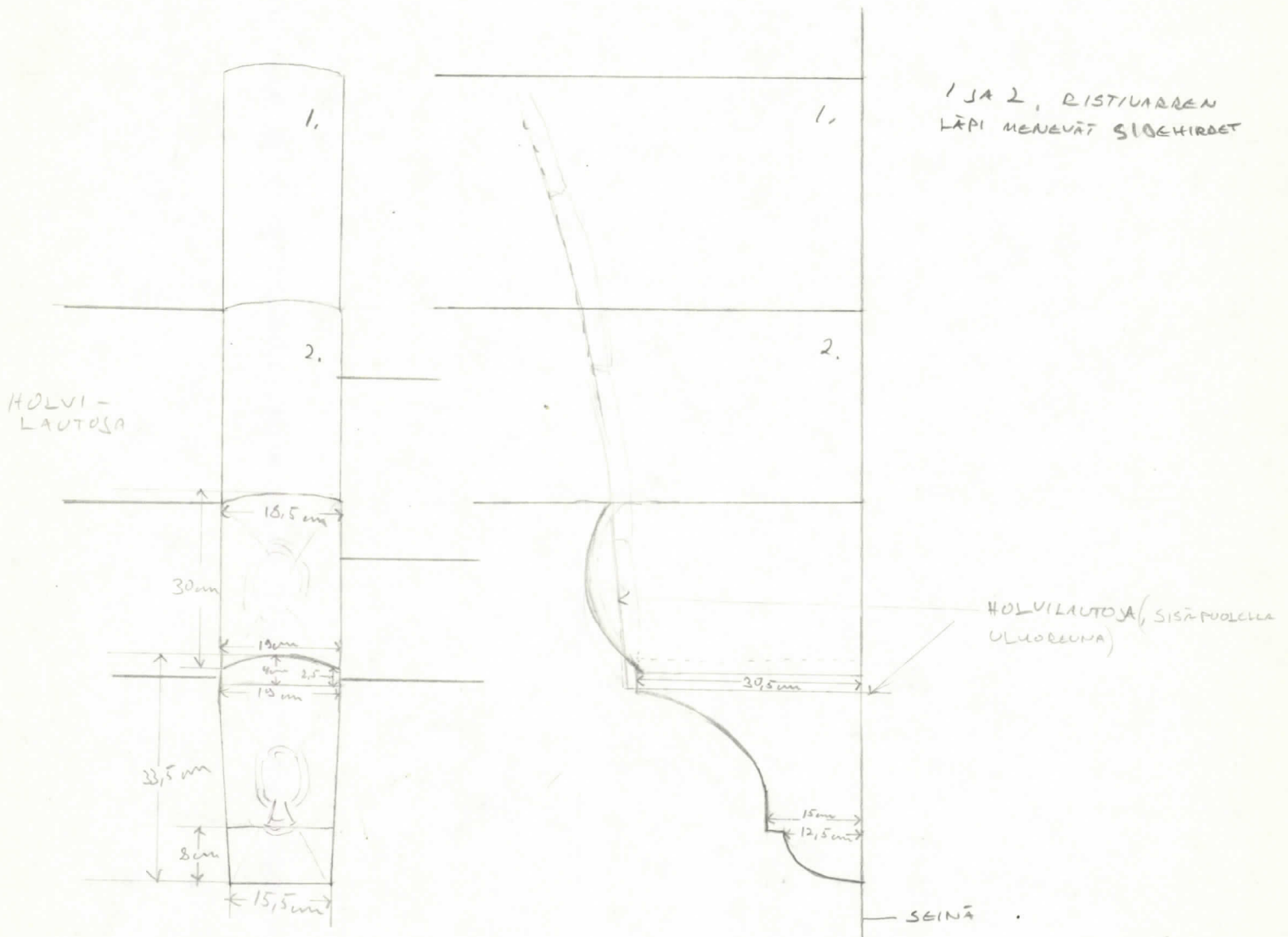
Luoteisviisteessä, puuttuvan kattolistan kohdalla, on myös näkyvissä kaarevia kiinnityslautoja sekä poishakattuja seinähirren- ja hirsikonsolienpäitä (413423/18,19), mutta toisin kuin kaakkoisviisteessä on täällä kahdessa säilynyt hirrenpäiden muotoilu, nimittäin luoteisviisteen ja pohjoisen ristivarren länsiseinän liitoksessa on viisteen ylimmän seinähirrenpään muotoilu säilynyt (413423/19,20, kuva 2). Samoin pohjoisen ristivarren taempien sidehirsien länsipuolen konsolien päät ovat säilyneet vahingoittumattomina (413424/21, kuva 3). Konsolien- ja seinähirrenpäiden huolellinen profilointi (sekä liian pitkien hirrenpäiden lyhentäminen) antaa aiheen olettaa, että kattolistaa ei ole rakennettu holvauksen yhteydessä, vaan se on jälkepäin rakennettu ilmeisesti yhdistämään myöhemmin tapahtunutta seinävuorausta ja alkuperäistä holvausta toisiinsa.

Itäisen ristivarren taempien sidehirsien eteläpäässä on kattolistan rakentamisen yhteydessä jätetty sidehirsien hirsikonsolin pää vahingoittumattomana näkyviin (430983/17). (Stenbäckin korjauksessa kaikki konsolinpäät jätettiin suuremman konsolin taakse piiloon.)

Pohj. RISTIVARREN POHJ. PUOLEISTEN SIDHIRSIENKONSOLIN
KORISTE LEIKKAUS

KUVA 3

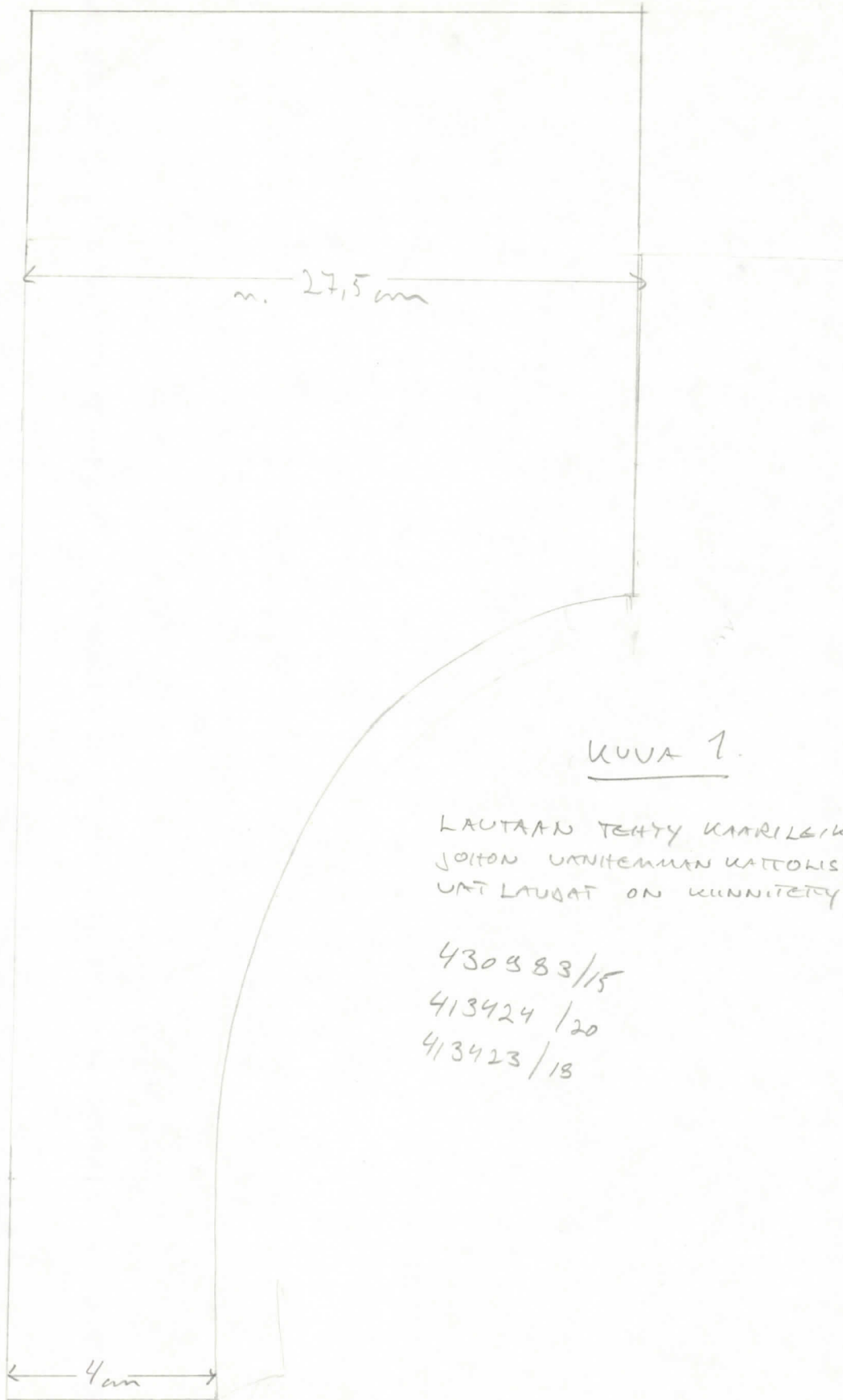
413424/21

1 JA 2, RISTIVARREN
LÄPI MENEVÄT SIDHIRDET

HOLVILAUTOJA (SISÄPUOLELLA
ULKOSEUNA)

SEINÄ

KUVA 1.

LAUTAN TETTY KAARILEIKKAUS
JOITON UUNIHUUN KATTOKISTAN KAARE-
URT LAUDAT ON KUNNITETTY.

430383/15
413424/20
413423/18

4 cm

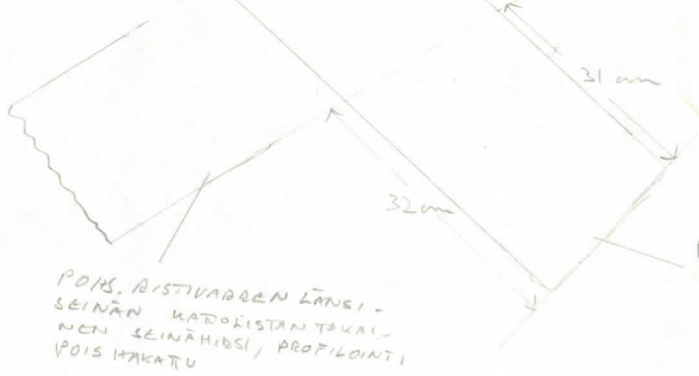
leveys n. 4.5 cm

KUVA 2

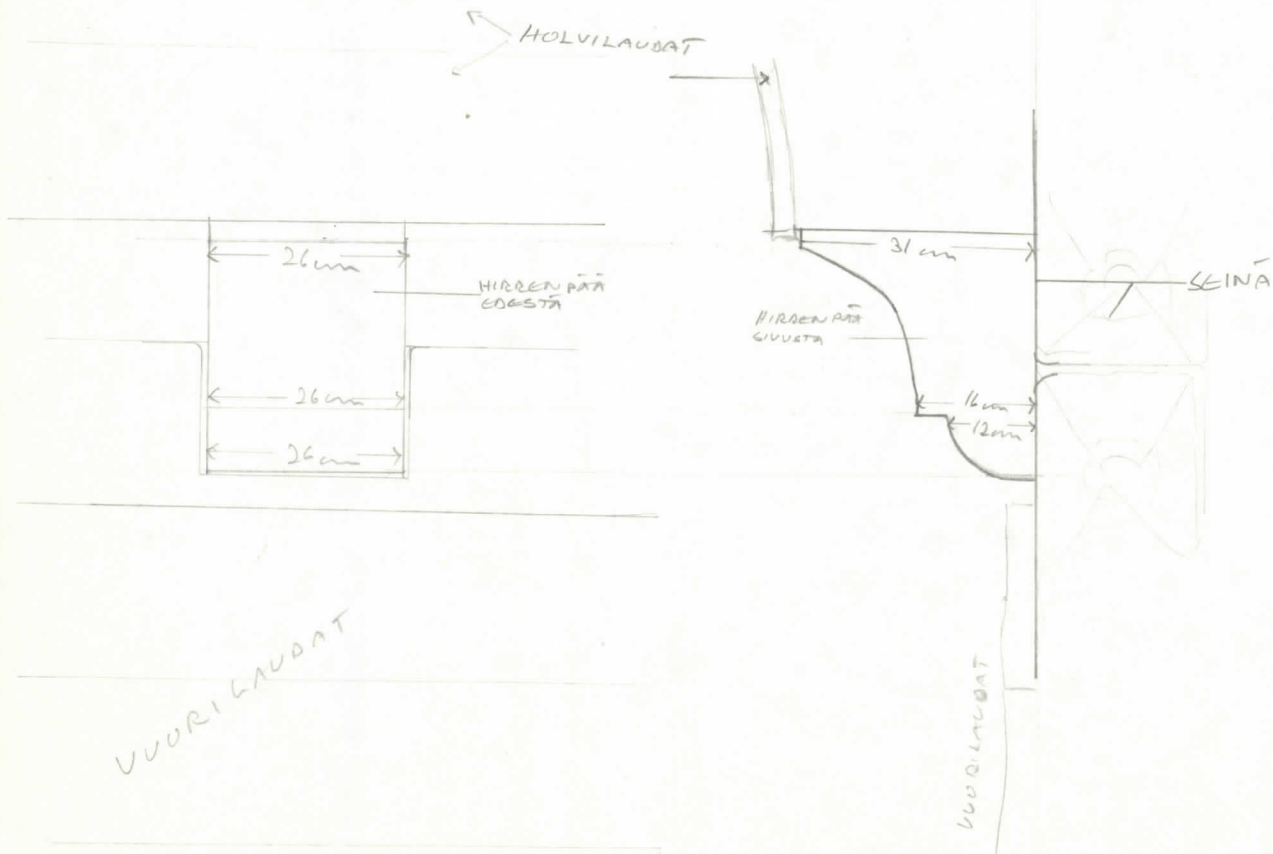
RISTYKESKUKSEN LUOTEISSEINÄN JA POHJ. RISTIVARREN SEINÄN
LIITTYMÄSSÄ OLEVA LUOTEISSEINÄHIRAEN PÄÄN PROFILOINTI

4/3424/14,20

POHJ. RISTIVARREN LÄNSI-
SEINÄN KATOLISTAN TAKAI-
NEN SEINÄHIRSI, PROFILOINTI
POIS HAKATU

RISTYKESKUKSEN LUOTEISSEINÄN
KATOLISTANTAKANA OLEVA SEINÄ-
HIRSI, PÄÄN PROFILOINTI SÄILYNYT

Aine Reparant
1978?

Kirkon lattianalainen hirsijärjestelmä

Kirkon lattianalaisessa hirsijärjestelmässä on kaksi toisistaan erottuvaa tekojärjestelmää. Ensiksi on kirkon ristikeskuksessa sijaitseva ns. tukihirsikehikko ja toiseksi on jokaisen neljän ristivarren hirsijärjestelmä, jotka toisesta päästään ovat lujasti salvotut tukihirsikehikkoon ja toisesta päästään ristivarren peräseinään ja viisteisiin.

Tukihirsikehikon rakentaminen on aloitettu siten, että ensin on kivitukien päälle laitettu vierekkäin kolme itä-länsi-suuntaista hirttä (n. 4,50 m välit). Hirret ovat suunnilleen yhtäpitkät ja yläpuoleltaan päistään ja keskeltä salvotut päälle tuleviin hirsiin (kuva 1). Näiden kolmen hirren ylitse on pantu poikittain taas kolme hirttä, jotka ovat molemmin puolin sekä päistään että keskeltä salvotut ylä- ja alapuolella oleviin hirsiin (kuva 2). Tämän hirsikerroksen keskimmäisen hirren eteläpäässä on säilynyt kirveellä veistetty "harja", johon on tehty reikä. Reiästä kulkee läpi , josta vetämällä tukkia on siirrelty (244227/5). Tukihirsikehikon kolmannen kerroksen muodostavat jälleen kolme itä-länsisuuntaista hirttä. Keskimäinen hirsistä on hieman lyhyempi kuin alla oleva. Hirsi on keskeltä ainoastaan alapuolelta salvottu, ja hirren päissä on lapaliitos jossa alla salvokset, lapojen pituus on n. 1,40 m (kuva 3). Hirren molemmin puolin olevat hirret ovat muuten samanlaiset, paitsi että ne ovat keskeltä lovetut myös yläpuolelta (kuva 4). Näin on saatu aikaan tukihirsikehikko joka koostuu siis kuudesta itä-länsisuuntaisesta (1.kahdesta hirsikerroksesta) ja kolmesta pohjois-eteläsuuntaisesta hirrestä.

Kun tukihirsikehikko on saatu valmiiksi on ryhdytty rakentamaan ristivarsien hirsijärjestelmiä. Kussakin ristivarressa lepää kivitukien päällä kolme ristivarren suuntaista tukihirttä. Itäisen ja läntisen ristivarren keskitukihirret (244227/20) sekä niiden sivuilla olevat sivutukihirret ovat lapasalvoksella liitetyt suoraan tukihirsikehikon itä-länsisuuntaisiin hirsiin. Pohjois- ja eteläristivarsien tukihirret ovat erilailla liitetyt tukihirsikehikkoon. Hirsien päitä ei ole lovettu vaan ne liitetyvät tukihirsikehikkoon tavallisella hakasalvoksella. Molempien ristivarsien sivutukihirret eivät lepää tukihirsikehikon etelä- ja pohjois-suuntaisten reunahirsien päällä, vaan sivutukihirret on salvottu n. 1,5 m tukihirsikehikon sisäpuolelle, lisäksi kaikkien tukihirsien päät jatkuvat n. 2,50 m tukihirsikehikon sisäpuolelle (274260/4). Itäisen ja läntisen ristivarren sivutukihirret ulottuvat tukihirsikehikon sisäpuolelle etelä- ja pohjoisristivarren sivutukihirsiin asti. Ne eivät ole siis salvoksissa keskenään kuten seuraavassa hirsikerroksessa. Kaikkien ristivarsien tukihirsien toiset päät lepäävät kirkon kivijalalla ja ovat liitetyt lapasalvoksella anturahirsiin. Keskitukihirret keskelle ristivarsien peräseinään (274280/4) ja sivutukihirret ristivarsien viisteisiin (274280/3,7). (Liitteessä tarkempi selostus eteläisen ristivarren keskitukihirren liitoksesta kirkon seinään.) Läntisen ristivarren eteläpuoleinen sivutukihirsi lähtee normaalisti ristivarren viisteestä, mutta tukihirsi on vain n. 3,50 m pitkä, eikä hirsi näin ollen ulotu tukihirsikehikon lounaiskulmaan. Tälle osalle on hirren sijaan pantu kivitukia, yksi kivi on pantu jopa tukihirsikehikon päälle lounaiskulmaan (413424/9). (Ylempi sivutukihirsi lepää siten osaksi alemman hirren ja osaksi sivutukien päällä.)

PUNOTTU VIITSA

Ristivarsien toista hirsikerrosta on ensin ryhdytty nostamaan itäisessä ja läntisessä ristivarressa. Kunkin ristivarren keskitukihirsi lähtee normaalisti ristivarren päätyseinästä ja ne ulottuvat tukihirsikehikon pohjois-eteläsuuntaisten reunakivien yläpuolelle. Näiden hirsien päiden väliin on asetettu hirsi, joka on kahdella tapilla kiinnitetty alempaan hirteen (ristivarsien keskitukihirsiä ei ole tapeilla kiinnitetty, vaan ne pysyvät paikoillaan poikittaisten tukihirsien avulla, tätä selvitetään kohta tarkemmin). Hirsi on ilmeisesti otettu nykyiseen käyttöönsä jostain aikaisemmasta rakennuksesta, sillä sen alapuolella on kolme salvoskoloa, joilla ei hirren nykyisessä tehtävässä ole merkitystä. Ristivarsien sivutukihirsien toisen kerroksen hirret ovat 1,35 m pitemmät kuin alemmat (alemmathan päättyivät pohjois- ja eteläristivarren alempien sivutukihirsien kylkeen). Näihin hirsiin ovat sitten pohjois- ja eteläristivarren ylimmät sivutukihirret liitetty hakasalvoksella. Pohjois- ja eteläristivarsien toinen hirsikerros on tehty ensimmäisen hirsikerroksen mukaisesti, ainoa muutos on yllämainittu sivutukihirsien salvos.

Ristikeskukseen viisteet on yhdistetty kirkon hirsijärjestelmään siten, että viisteen anturahirrestä lähtee hirsi joka on salvottu vinoliitoksella sekä tapilla sivutukihirsiin seuraavasti. Lounaisen viisteen vinohirsi on salvottu läntisen ristivarren eteläpuoleiseen sivutukihirteen (413424/8,9). Kaakkoisen viisteen hirsi on salvottu itäisen ristivarren eteläpuoleiseen sivutukihirteen. Koillisviisteen hirsi on salvottu itäisen ristivarren pohjoispuoleiseen sivutukihirteen (244227/7, 413423/11-13). Luoteisviisteen hirsi on salvottu läntisen ristivarren pohjoispuoleiseen sivutukihirteen.

Nyt on kuhunkin ristivarteen alettu laittaa poikittaisia hirsisiä, hirret on päistään salvottu anturahirsiin sekä kuhunkin kolmeen ristikeskuksen suuntaiseen tukihirteen (kuva 5, 274280/10) sitoen näin seinät tukihirsiin. Poikittaiset hirret on ensin pantu pohjois- ja eteläristivarsiin. Pohjoisessa ristivarressa on yksi ylimääräinen hirsi siinä, missä purettu väliseinä on ollut (hirret ovat aivan vierekkäin, kts yleispohja sekä 274260/8). Kaksi ylimääräistä itä-länsisuuntaista poikittaishirttä on pantu myös ristikeskukseen. Toinen on salvottu luoteis- ja koillisviisteen anturahirteen ja toinen on salvottu lounais- ja kaakkoisviisteessä olevaan vinohirteen (kts yleispohja). Luoteis- ja koillisviisteen sekä koillis- ja kaakkoisviisteen väliin ei ole laitettu ylimääräistä hirttä, mutta näiden viisteiden välissä olevat poikittaishirret ovat muita leveämmät, joten näin on ristikeskusta tehty tukevammaksi. Kun itä- ja länsiristivarteen on pantu poikittaiset hirret, niin samalla on laitettu myös ristikeskukseen pohjois- ja eteläsuuntaiset poikittaishirret. Ristikeskuksessa niitä on 10 kpl. Idän puoleisin on salvottu koillis- ja kaakkoisviisteen anturahirteen sekä itäisen ristivarren kolmeen tukihirteen. Toinen poikittaishirsi on salvottu (pohjoispäästä luettuna) koillisviisteen anturahirteen, saman viisteen vinohirteen, itäisen ristivarren kolmeen tukihirteen, kaakkoisviisteen vinohirteen ja saman viisteen anturahirteen. Kolmas poikittainen hirsi on salvottu kuten toinen, paitsi että hirren päät eivät ole salvottu viisteiden anturahirteen, vaan niihin kahteen itä-länsisuuntaiseen ylimääräiseen hirteen, jotka ovat edellä mainitut. Seuraavat viisi poikittaishirttä ovat tukihirsikehikon päällä. Kolme näistä hirsistä lepää pohjois- ja eteläristivarsien tukihirsien päitten päällä (nehän ulottuivat n. 1,50 m tukihirsikehikon sisäpuolelle). Näiden kolmen hirren väleissä on yksi hirsi kummassakin, niiden päät on salvottu yllämainittuihin ylimääräisiin hirsiin. Jäljellä on kaksi poikittaista hirttä,

niistä idänpuoleinen on pohjoispäästä salvottu ilmeisesti luoteisviisteen vinohirteen (lattiaa ei ole avattu), sitten länsiristivarren tukihirsiin ja eteläpää on salvottu lounaisviisteen vinohirteen (413424/8 sekä yleispohja). Läntisin ristivarren poikittainen hirsi on salvottu länsiristivarren tukihirsiin, eteläpäästään lounaisviisteen anturahirteen ja pohjoispää ilmeisesti luoteisviisteen anturahirteen (lattiaa ei ole poistettu)

Kun poikittaiset hirret on saatu paikoilleen on tuloksena "tasainen pinta" itäisestä ristivarresta yli ristikeskuksen läntiseen ristivarteeseen lattialankkujen kiinnittämistä varten. Tätä "pintaa" on jatkettu etelä- ja pohjoisristivarsiin asettamalla tukihirsien päälle vanhoja hirsiiä (koska poikittaiset hirret ovat hieman tukihirsiiä korkeammalla on vanhat hirret asetettu näin syntyneisiin väleihin). Vanhat hirret ovat edellisen kirkon hirsiiä ja ne on uudelleen muokattu nykyiseen käyttöön, osa niistä on halkaistu ja osa ohennettu. Hirsiiä on asetettu ristivarsiin niin pitkälle kuin itä-länsisuuntaisia lattialankkuja oli tarkoitus käyttää. Pohjoisessa ja eteläisessä ristikeskuksessahan lankut sitten kääntyivät pohjois- ja eteläsuuntaisiksi. Näihin päälimmäisiin hirsiiin ovat lattialankut kiinnitetyt.

Kun myöhemmin osa lattialankuista on käännetty pohjois- ja eteläsuuntaisiksi on niiden kiinninaulaamista varten lisätty, ristikeskuksen viiden keskimmäisen poikittaisen hirren väliin, pienet lisäparrut (n. 1,80 m pitkät, katso yleispohjaa).

Eteläisen ristivarren keskitukihirsien salvostuminen ristivarren päätyseinään.

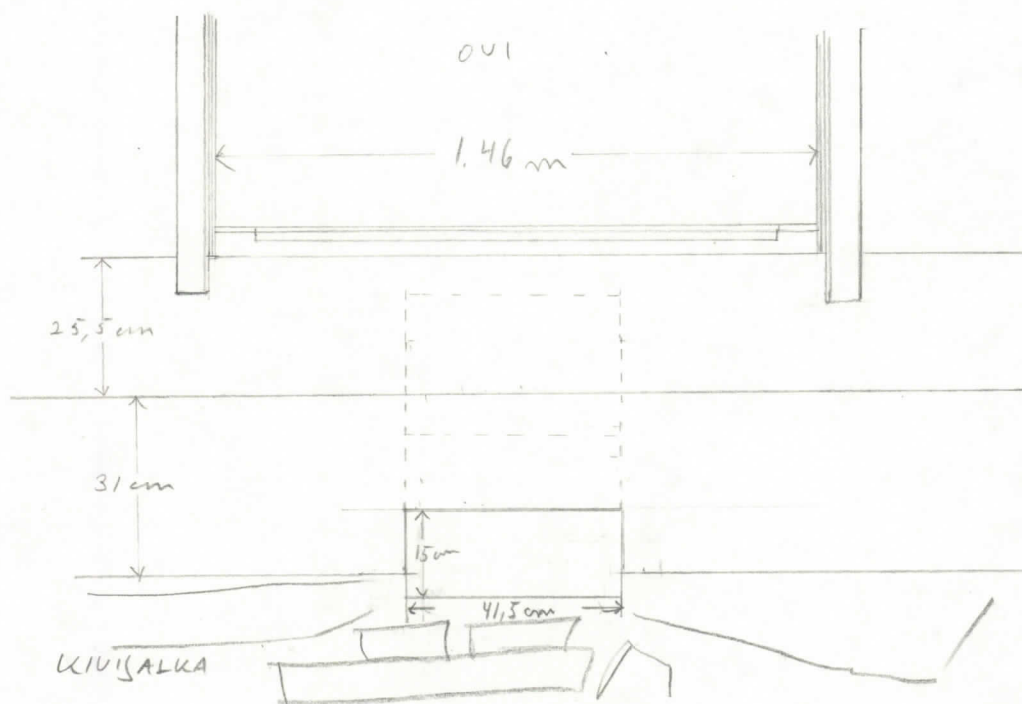
Ristivarren perällä olevan ^{OVEN}orren alla on kivijalan päällä kaksi seinähirttä ja niiden rinnalla on päällekkäin kaksi anturahirttä. Näihin hirsiin on ristikeskuksesta tulevat kaksi päällekkäistä keskitukihirttä salvottu. Molemmat hirret ovat sekä päältä että alta kirveellä tasaiseksi hakatut, myös sivuilla on näkyvissä kirveeniskun jälkiä, mutta yleismuodoltaan ne on kautta linjan jätetty kaareviksi.

Alempi hirsistä lepää neljällä kivistä kasatulla tuella ja on pohjoispäästään salvottu kirkon ristikeskustassa olevaan tukihirsikehikkoon. Eteläpää lepää kirkon kivijalalla ja on salvottu muotoilemalla hirren päähän lattea uloke joka kulkee sekä alemman antura- että alimman seinähirren läpi. Uloke erkanee hirrestä n. 19 cm paksuisena ja sen pää näkyy alemman seinähirren alaosassa n. 15 cm paksuisena (kuva 1 ja 2).

Ylempi tukihirsistä lepää alemman päällä. Se on salvottu päältäpäin kuuteen eteläisen ristivarren poikki menevään hirteen. Hirren kylkiin, hieman puolivälin alapuolelle, on pitkin matkaa naulattu taotuilla nautoilla laudat, joihin trässipohjan alemman lautakerroksen päät ovat nojautuneet. Hirrenpää on eteläpäästään salvottu molempiin kirkkosalin puoleisiin päällekkäisiin anturahirsiin (kuva 2).

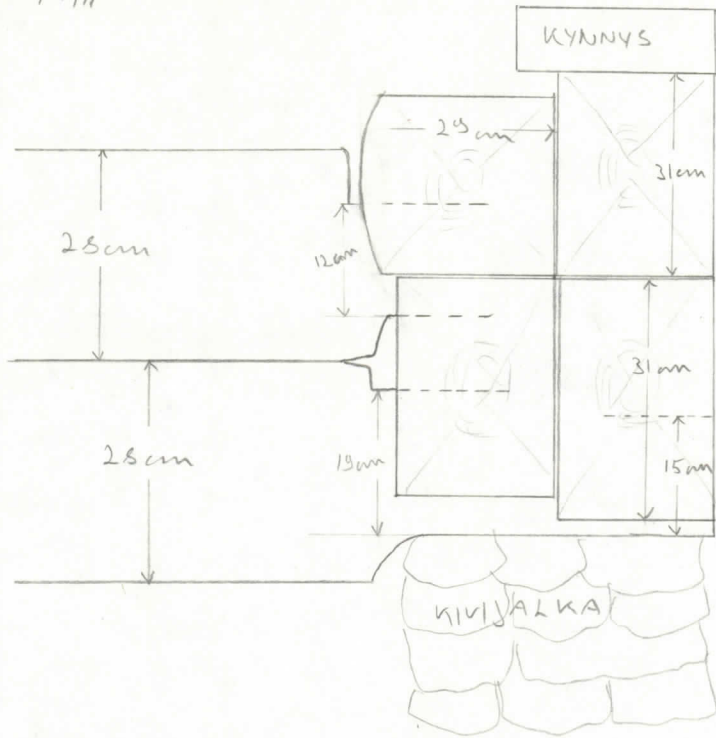
ET. RISTIVAAJAN SIDOSHIRSICN SALUOS
ET. TUULIKAAPIN KYNNYKSEN ALLA
NÄHTYÄ TUULIKAAPISTA KIOKKOONPÄIN
295749/11

LIITTEEN
KUVA 1

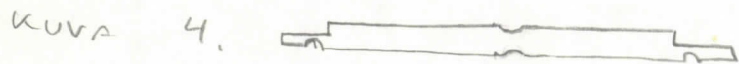
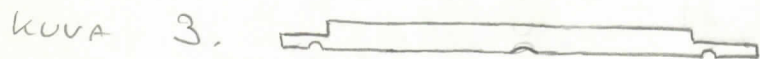
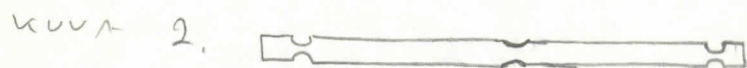
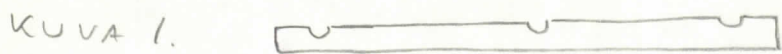

ET. RISTIVARREN SIDOSHIRSIEN SAHUOS
ET. TUULIKAAPIN KYNNYKSEN ALAISIIIN
HIRSIIN, SIVULTA NÄHTYNÄ
295749/7,11

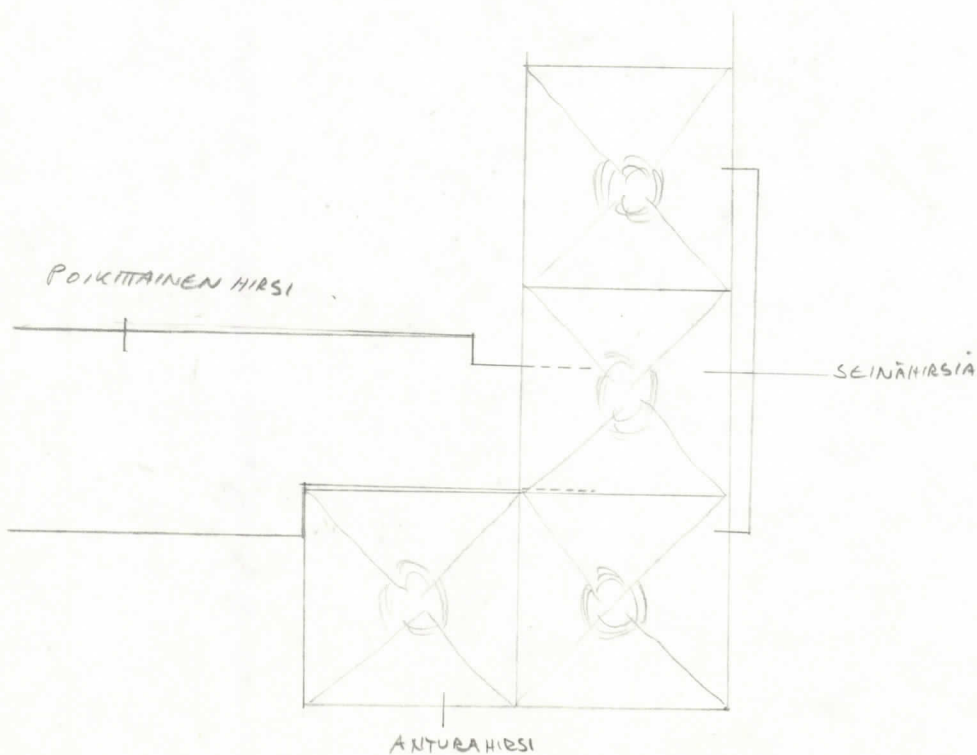
LIITTEEN
KUVA 2

KIRKON RISTIKESKUSSESSÄ OLEVAN
TUUKIRSIKÖHÖN HIRSITYYPPEJÄ

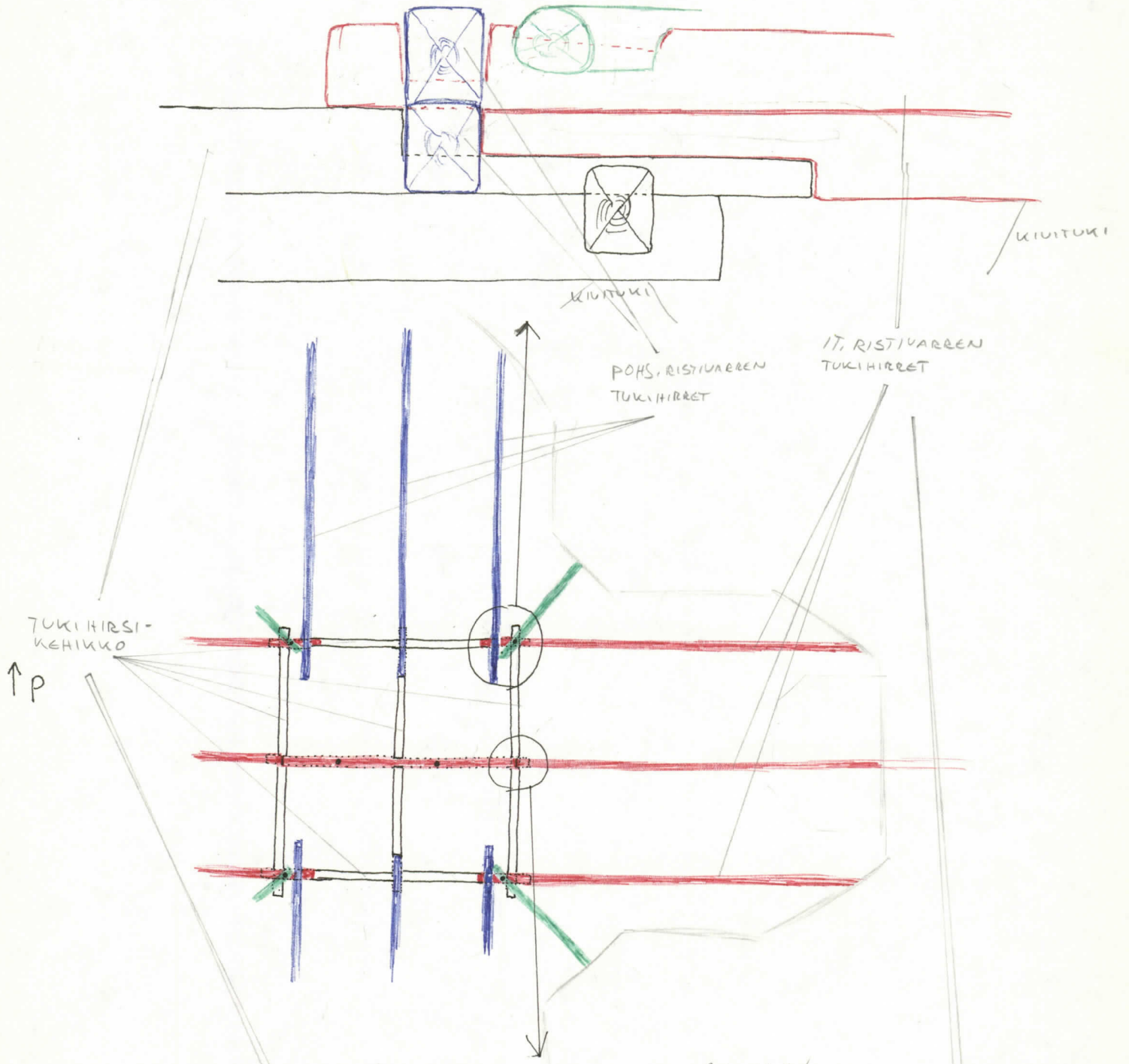
KUVA 5. RISTIVARSIN POIKITTAINEN HIRSIEN SEINÄCALUOS 274280/10

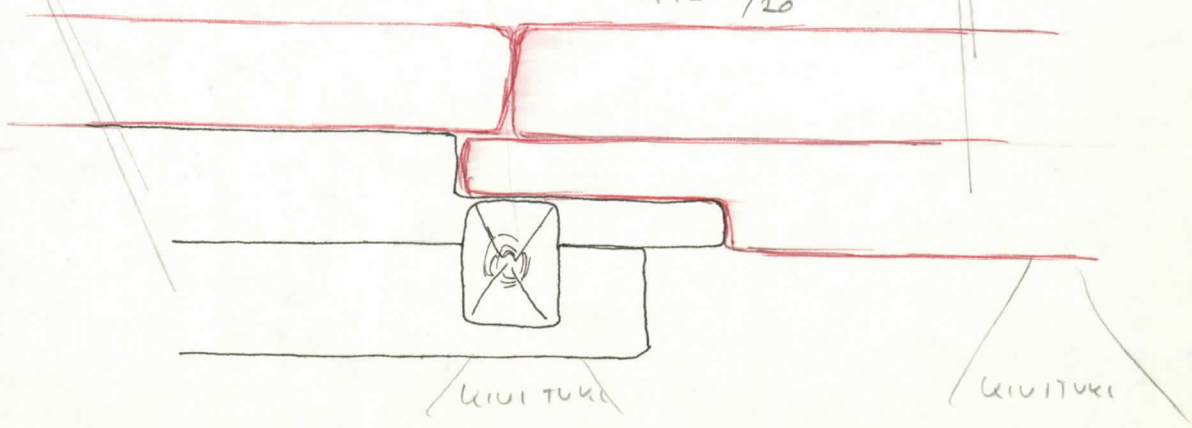

TILANNE HIRSIJÄRJESTELMÄN RAKENTAMISESSA, JOLLOIN RISTIVARSEN POIKIT-
TAISIA HIRSIÄ EI VILÄ OLE LAITETTU PAIKOLLEEN

244227/7

244228/20

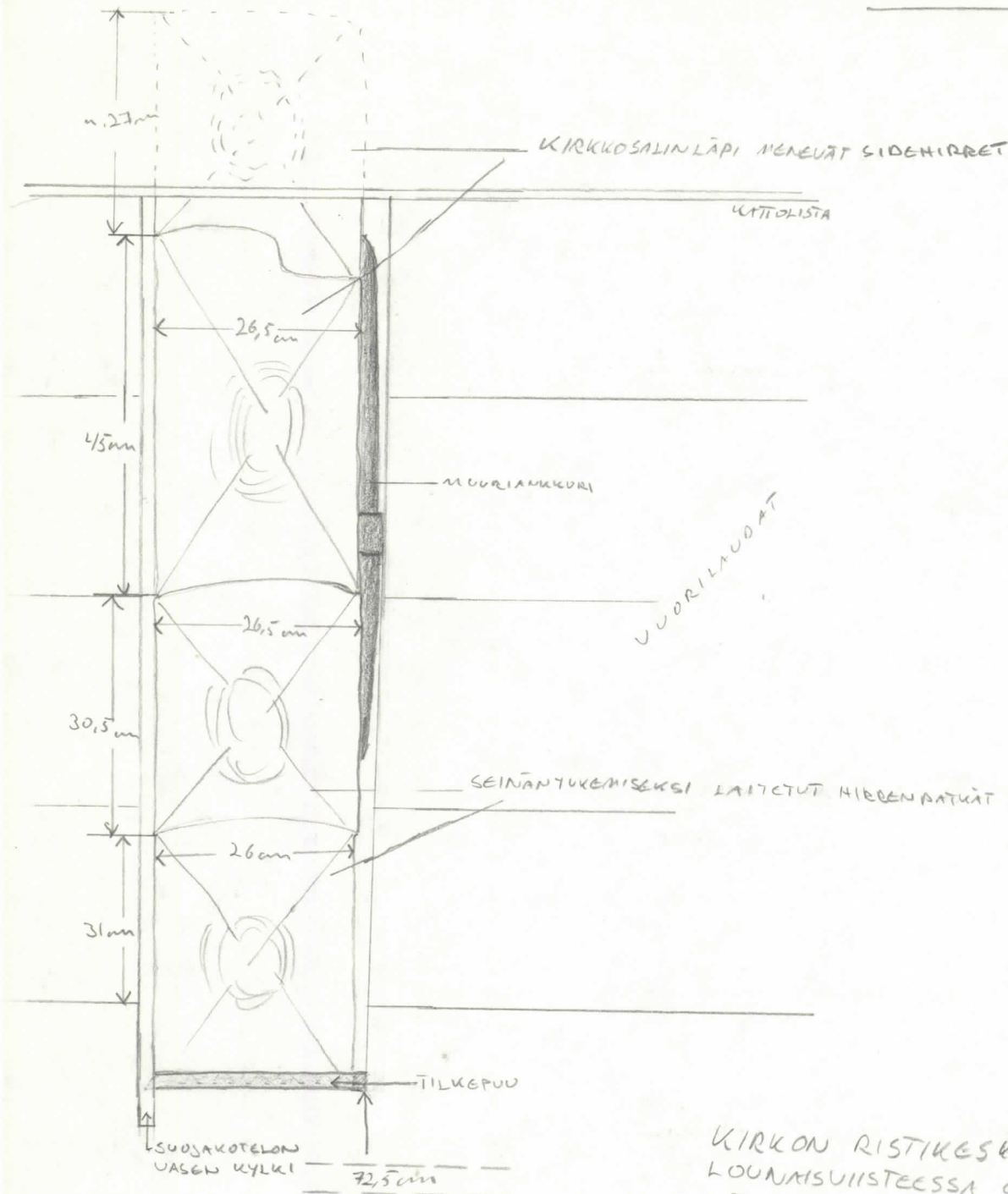
Sidehirsien ja konsolien päät kirkon ulkoseinässä.

Kirkon ristikeskuksen lounaisviisteessä on eteläristivarren länsiseinässä oleva sidehirsien puinen suojakotelo avattiin. Lounaisviisteessä saatiin esiin kaksi ryhmää hirrenpäitä, kummassakin ryhmässä on neljä hirrenpäätä päällekkäin (395966/4-10, B28 227/19-21). Kaksi ylintä hirrenpäätä ovat länsi- ja eteläristivarren ristikeskuksen puoleisten sidehirsien päitä, molemmat alimmat ovat ylimääräisiä seinän jäykistäjiä (kuva 1 ja 2). Vasemmanpuoleisen hirrenpääryhmän alimman hirren alareunasta on 75 cm ikkunakarmin yläreunaan ja vastaavasta oikeanpuoleisesta 72,5 cm. Lisää lujuutta rakennelmaan tuo kaksi muuriankkuria (yksi kummassakin hirrenpääryhmässä, kuva 1 ja 2), jotka sijaitsevat vuorilautojen ja hirrenpäiden välissä. Sisällä muuriankkurit on kiinnitetty ristivarsien ristikeskuksen puoleiseen alempaan sidehirteen. Ristivarsien perällä olevissa sidehirsissä ei ole muuriankkureita.

Eteläisen ristivarren länsiseinustan suojakotelon alta löytyi myös neljä päällekkäistä hirrenpäätä (395966/8.11, B28 227/21,28). Kaksi ylintä ovat ristivarren taempien sidehirsien päitä ja alemmat samoin kuin lounaisviisteessä, seinän tukemiseksi paikoilleen asetetut (kuva 3). Alemman hirrenpään alareunasta on 85,5 cm ikkunakarmin yläreunaan.

Ennenkuin suojakotelot on rakennettu, ovat hirrenpäät olleet muotoiltuja. Kaikissa alimmissa hirrenpäissä on vielä alareunoissa näkyvissä pyöritystä (395966/9-11). Kun suojakotelot on rakennettu on hirrenpäät kirveellä hakattu viistoiksi (395966/6,8).

Hirrenpäiden sivuissa on näkyvissä punamultauksen jälkiä. Kun kirkko vuorattiin ja maalattiin keltaiseksi ei suojakoteloita mahdollisesti vielä oltu rakennettu, sillä keltaista maalia on vuorilautoissa näkyvissä aivan vuorilautojen päihin asti. Hirsienpäissä ei tosin ole keltaista maalia lainkaan, paitsi eteläisen ristivarren länsiseinustalla toiseksi alimmaisen hirren pään sivussa on hieman keltaista maalia. Tosin lounaisviisteen hirrenpääryhmien väliin jääneistä vuorilautoista ei löytynyt keltaisen maalin jälkiä (mikä todistaisi, että suojakotelot ovat olleet paikallaan maalauksen aikana), mutta toisaalta niihin pahiten näkyviin jääneisiin reikiin, jotka ovat jääneet vuosilautojen ja hirrenpäiden väliin, on laitettu tilkepuuta (395966/4, kuvat 1 ja 2), mikä taas osoittaisi sen, että suojakotelot ovat suhteellisen nuoria. Viimeistään silloin kun kirkko sai vaaleanharmaankellertävän värinsä on suojakotelot asetettu paikoilleen. Suojakotelot ovat selvästi rajanneet maalin kuten kuvasta 395966/6 ja diakuviissa B28 227/25,27 näkyy. Listojen valkeaksimaalauksen yhteydessä on lounaisviistoksen oikeanpuoleisen hirrenpääryhmän ylimpään hirteen valunut hieman valkoista listaväriä. Jotta asia saataisiin selvitetyksi, jouduttaneen avaamaan lisää suojakoteloita, ellei sitten kirkonkirjoista löydy ratkaisua.

KIRKON RISTIKESKUKSEN
 LOUNAISUIHTESSA OLEVAT
 LÄNSIRISTIVAAREN SIDEHIRSIEN- JA
 KONSOLIENTIIVIT
 395986 / 45,6
 B
 28 227 / 19,25

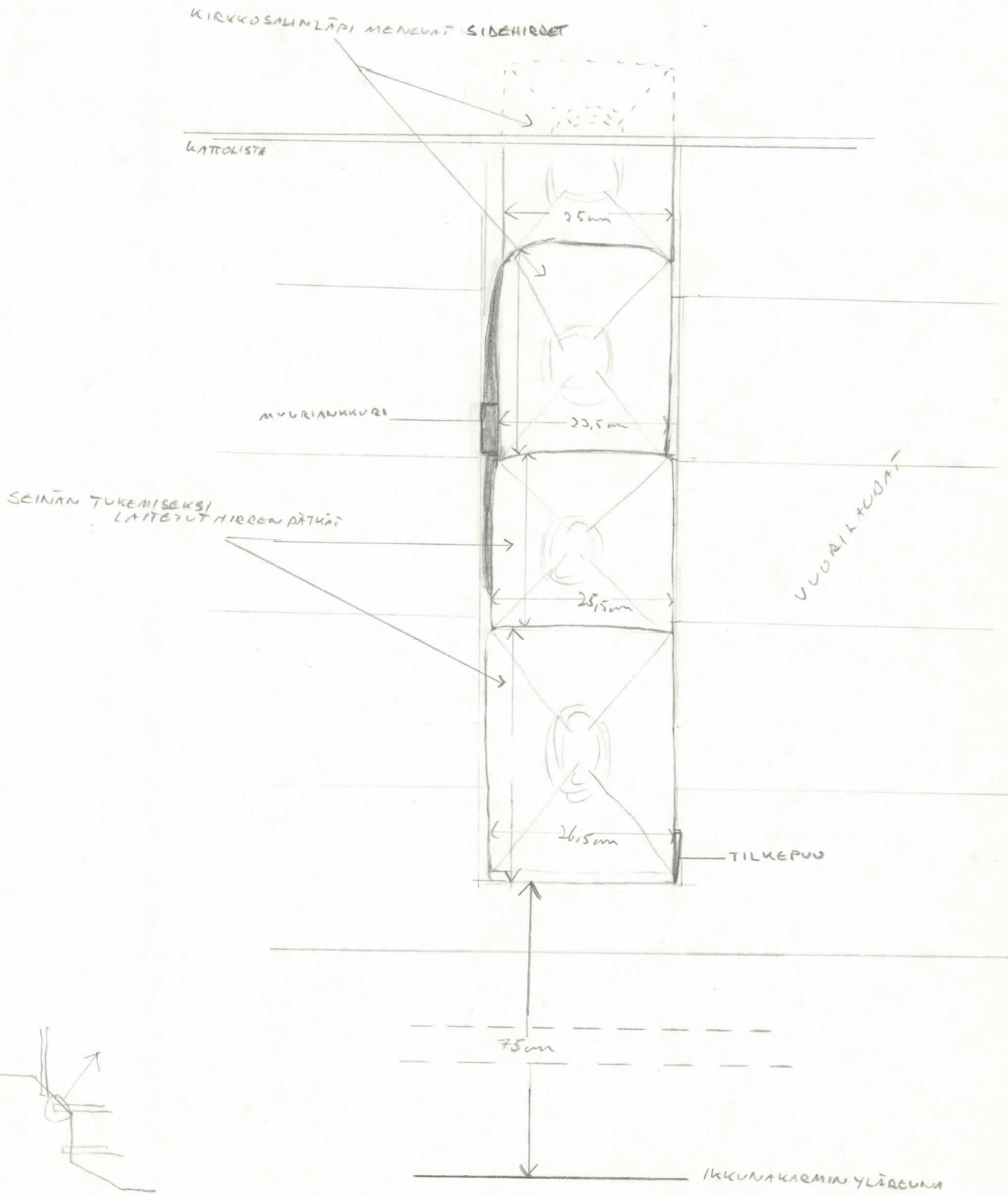
IKKUNAKARMIIN
 YLIREUNA

KIRKON RISTIKESKUKSEN LONNAINSUHTESSÄ OLEVAT
ETELÄRISTIVÄBBEN SIDEHIDSIEN JA KONSOLIPÄÄT

385466/5-7, 9, 10

8 227
28

19, 23, 25, 27

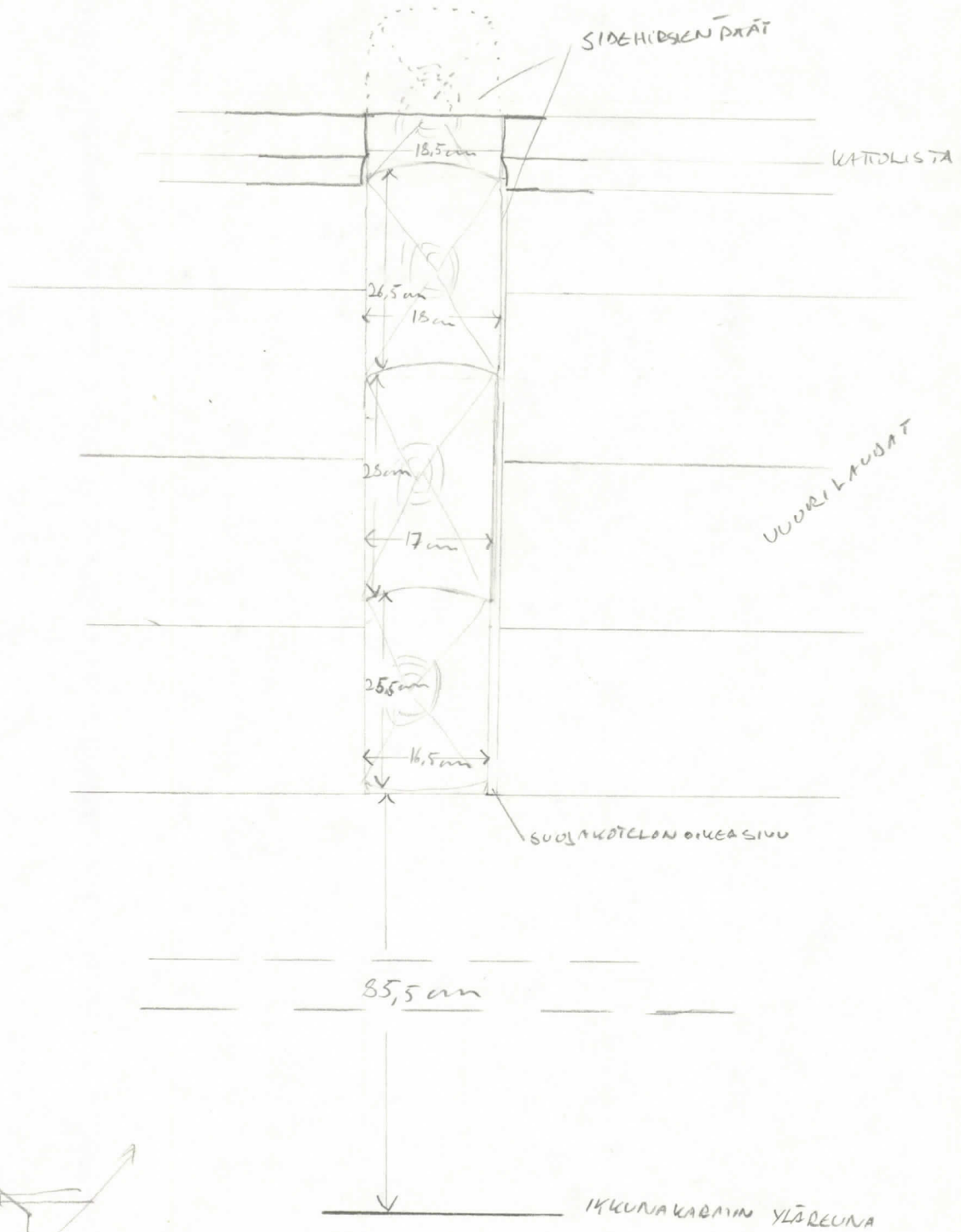

ETELÄRISTIVÄRENN LÄNSISEINÄN SIDEHIDSIEN- JA KONSOLIN PÄÄT

KUVA 3

395960/8,11

B
28 227/21,29

Seuraavista kirkon sidehirsista löytyi puumerkkejä

Puumerkit on veitsellä tai taltalla kaiverretut. Löydettäessä ne olivat pakkelilla täytetyt ja kirkkosalia peittävän maali-kerroksen alla. Valokuvissa ne näkyvät esiin otettuina.

1. (kuva 1, 430983/18) Eteläristivarren takimmaisista sidehirsistä alimman sidehirren itäpäässä on pystyssä oleva jana, jonka päät haarautuvat. Kuvion leveys 5 cm ja korkeus 13,5 cm.

2. (kuva 2, 430983/19) Eteläristivarren ristikeskuksen puoleisten sidehirsien alemman sidehirren itäpää. Kolme kuviota, läninnä seinää muuriankkurin kiinnityslaudan alapuolella on leveäpäistä naulaa muistuttava kuvio, jonka korkeus on 5 cm ja yläosan leveys 3,5 cm. Keskimmainen kuvio on kuin kirjain E jonka sakaroihin on kiinnitetty kirjain J. Kuvion korkeus on 6,5 cm ja leveys 3 cm. Oikeanpuoleinen on iso M-kirjain, jonka korkeus on 8 cm ja leveys 3,5 cm.

3. (kuva 3, 430983/20) Itäristivarren ristikeskuksen puoleisten sidehirsien alemman sidehirren eteläpäässä on kirjaimet M.I.P. Kirjaimet ovat muuriankkurin kiinnitysraudan alapuolella. M:n korkeus on 11 cm ja leveys 10 cm. I:n korkeus on 3,5 cm ja P:n korkeus on 12,5 cm ja leveys 7 cm.

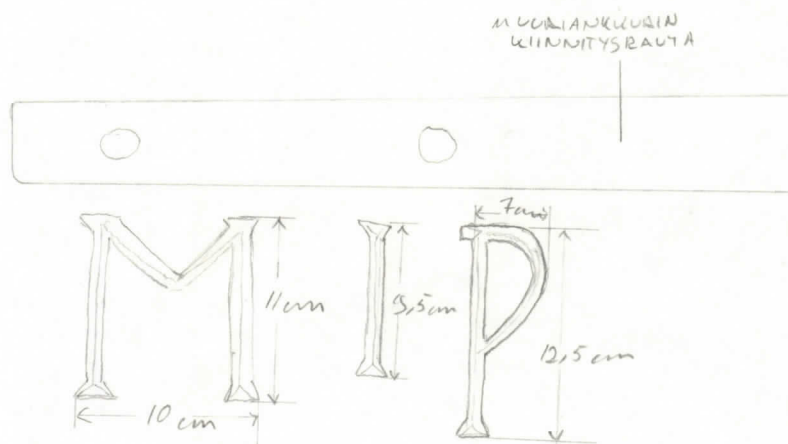
4. (kuva 4, 430982/21) Itäisen ristivarren takimmaisten sidehirsien alemman sidehirren eteläpäässä on kaksi M-kirjainta sekä väärin päin oleva S-kirjain, jonka puolivälissä on poikkiviiva. Vasemmanpuoleisen M:n korkeus on 9 cm ja leveys 6 cm. Toisen M:n korkeus on 8,5 cm ja leveys 5,8 cm ja S-kuvion korkeus on 6,5 cm ja leveys 2,5 cm.

5. (kuva 5, 395916/8, B28 227/43) Itäisen ristivarren takimmaisten sidehirsien alemman sidehirren pohjoispäästä löytyi kirjaimet M: M, P. M ja I. Kahden ensimmäisen M:n välillä on kaksoispiste sekä kirjainten P ja kolmannen M:n kirjaimen välillä on piste. Kirjainten koot vasemmalta oikealle: ensimmäinen M: leveys ja korkeus 7,5 cm, toinen M korkeus 7 cm ja leveys 8 cm, kirjain P: korkeus 8 cm ja leveys 4,5 cm, kolmas M kirjain: korkeus 7 cm ja leveys 7,5 cm, I:n korkeus 6,5 cm ja leveys 0,8 cm. Lisäksi ensimmäisen M-kirjaimen alapuolella on, ei niin syvään koverrettu M-kirjain kuin ylläolevat.

5. (413423/20) Pohjoisen ristivarren ristikeskuksenpuoleisten sidehirsien alemman sidehirren itäpäässä on nimikirjoitus Thomas.

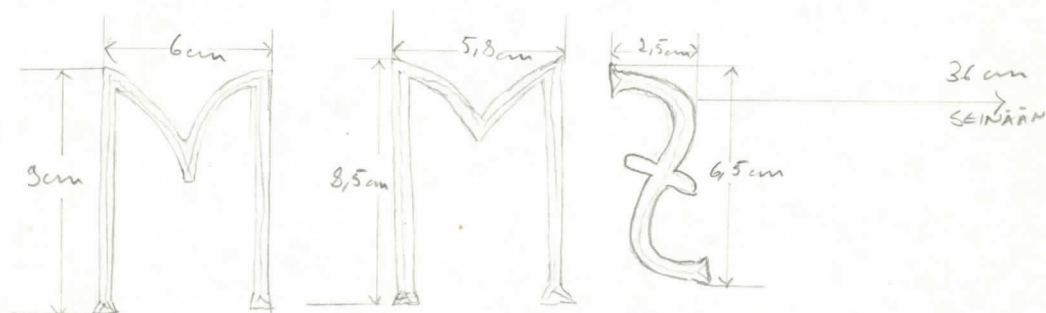
PUUMERKKEJÄ: ITÄINEN RISTIARSI RISTIKESKUKSEN PUOLELLEEN VASOJEN
 ALEMPI VASA, ETELÄPÄÄ 430383/20

KUVA 3

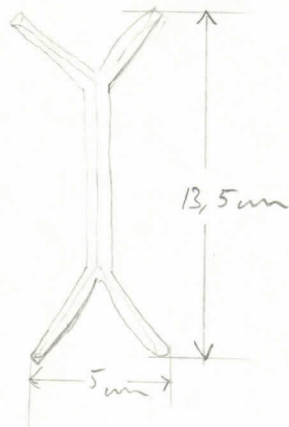
PUUMERKKEJÄ: ITÄINEN RISTIARSI TÄKÄMIÄT VASAT, ALEMMAN
 VASAN ETELÄPÄÄ. 430383/21

KUVA 4

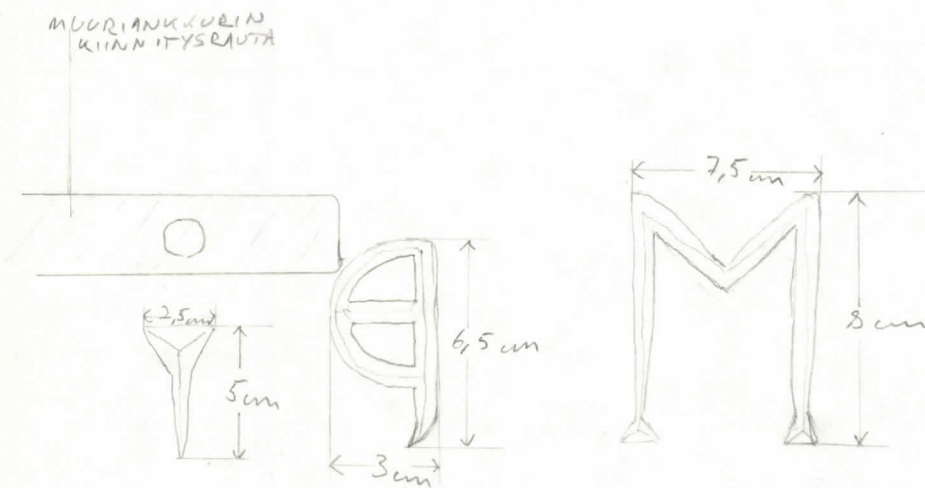
PUUMERKKI : ETELÄRISTIVARSTI, TÄMPIENVASOJEN ALEMPI UASA, ITÄPÄÄ
430383/18

KUVA 1.

KUVA 2.

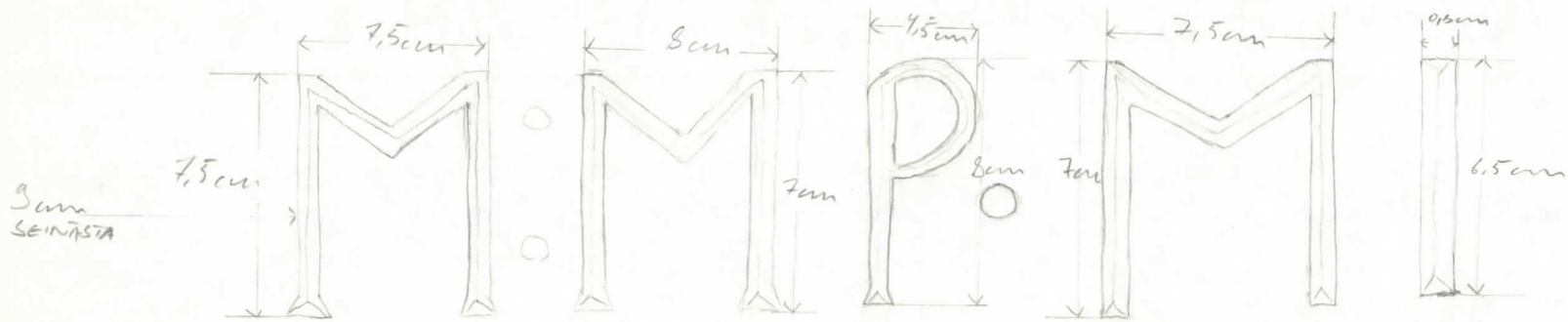
PUUMERKKEJÄ : ET. RISTIVARREN RISTIKESKUKSEN PUOLEISTEN
VASOJEN ALEMPI UASA, ITÄPÄÄ 430383/19

PUUMERKIT: ITÄINENRISTIVARSI TRÄMPIEN VASOJEN ALEMMAN VASAN POHJ. PÄÄ
395966/18 $\frac{B}{26}$ 287/42

KUVA 5.

A. K.

Vanhat hirret, joissa ei ollut maalauksia vaan tervausjälkiä ja joiden yläpinnassa huomattavissa kaarevuutta ja alapinnassa koveruutta. Hirret on merkitty yleispohjaan roomalaisin numeroin. Kaikki hirret ovat lattian alaisessa hirsijärjestelmässä ylimpinä, tasoittamassa kaltevuuseroja ja sen takia kaikki hirret on joko halkaistu tai kirveellä ohennettu. Näihin hirsiin on itä-länsisuuntaiset lattialankut olleet kiinnitettyinä.

Hirsi I

Hirren pituus on 3,76 m, leveys 31 cm, paksuus hirren eteläpäässä on 13 cm ja pohjoispäässä 9 cm. Hirsi on pohjois-eteläsuunnassa. Hirren toinen reuna on kupera ja toisessa kyljessä on kapea ura, joka eteläpäässä on n. 13 cm leveä ja pohjoispäässä n. 6 cm leveä. Uran syvyys on n. 1 cm. Hirren yläpinta on kirveellä tasoitettu vaakasuoraksi, alapinta on tumma, mahdollisen tervauksen jäljiltä.

Hirsi II

Hirren pituus on n. 3 m, leveys n. 30 cm, paksuus hirren eteläpäässä on 14 cm ja pohjoispäässä 12 cm. Toinen kylki on kupera, toisessa on hirren levyinen ura, jonka syvyys on n. 1 1/2 cm. Yläpinta kirveellä tasoitettu, alapinnassa tervausjälkiä.

Hirsi III

Hirren pituus on n. 3,76 m, leveys n. 32 cm, paksuus hirren eteläpäässä 15 cm ja pohjoispäässä 12 cm. Toinen kylki on kuperahko, toisessa kyljessä on koko hirren pituinen ja levyinen ura, jonka syvyys on n. 1 1/2 cm. Yläpinta on kirveellä tasoitettu, alapuoli tumma ilmeisesti tervauksen jäljiltä.

Hirsi IV

LAHONN Hirren pituus on n. 1.16 m, paksuus n. 16 cm. Toinen kylki on kupera, mutta nyt paikoin lahonnut. Toisessa kyljessä koko hirren pituinen ura jonka leveys on n. 7 cm ja syvyys n. 1 1/2 cm. Yläpuoli on kirveellä tasoitettu, alapuolen tervauksesta ei tietoa, sillä hirsi on niin tiiviisti alla olevan hirren päällä.

Hirsi V

Hirren pituus on n. 5,37 m, leveys n. 31 cm ja paksuus hirren eteläpäässä on n. 8 1/2 cm ja pohjoispäässä n. 12 cm. Toinen kylki on kupera toisessa on hirren pituinen n. 9 cm leveä ja n. 2 cm syvä ura. Yläpuoli kirveellä tasoitettu, alapuolella tervausta.

Hirsi VI

Hirren pituus on n. 3,20 m, paksuus hirren eteläpäässä n. 16 cm ja pohjoispäässä n. 12 1/2 cm. Toinen kylki kupera, toisessa on hirren pituinen ura, jonka leveys on n. 10 cm ja syvyys n. 2 cm. Hirren yläpinta on tasaiseksi veistetty ja alapinnassa on tervausta.

Hirsi VII

Hirren pituus on n. 4,18 m, leveys n. 33 cm ja paksuus n. 11 cm. Hirsi näyttää halkaistulta sillä sekä kupera ylä- että kovera alapuoli ovat "puolikkaita". Hirren yläpinta on kirveellä tasoitettu ja alapuoli on tervattu.

Hirsi VIII

Hirren pituus on n. 3,25 m, leveys n. 19 cm ja korkeus n. 29 cm. Hirren yläpuoli on kovera ja alapinnassa on n. 14 cm leveä ja n. 1 1/2 cm syvä ura. Hirsi makaa kyljellään. Yläpinta kirveellä tasoitettu ja alapuoli on tumma, mutta selviä tervauksen jälkiä ei ole näkyvissä.

Hirsi IX

Hirren pituus on n. 3,64 m, leveys n. 20 cm ja korkeus n. 31 cm. Hirren yläpuoli on kupera ja alapuoli kovera. Hirsi on ohennettu n. 1/3 verran hirren koko leveydestä. Yläpuoli on kirveellä tasoitettu samoin alapuoli. Alapuolessa on tervausta.

Hirsi X

Hirren pituus on n. 3,64 m, leveys n. 17 cm ja korkeus n. 30 cm (voi olla enemmänkin sillä hirren alapuoli oli trässipohjan sisällä eikä sitä näin ollen näkynyt). Hirsi makaa kyljellään. Yläpuoli on kirveellä tasoitettu samoin alapuoli. Alapuoli on tervattu.

Kaikki yllämainitut kymmenen hirttä olivat katkaistuja, eivätkä siis alkuperäisessä pituudessaan.

Löydettyjä nimikirjoituksia

Erään päästään ohennetun lattialankun alapinnasta löytyi kirjoitus: *RANSU J:la/tee* ja vuosiluku 1905 sekä luku 9 (274258/13).

Erästä laudankappaleesta löytyi minikirjoitus: Alex Rikander ja vuosiluku 1905 (430983/12).

Kattopellin korjauksen yhteydessä löytyi läntisen ristivarren pohjoispuoleisesta kattopelistä luku 55 ja nimikirjoitus *T OMI Paperi* (430983/8).

Etelä- ja itäristivarren holvipurku

Etelä- ja itäristivarren purkutyöt alettiin poistamalla Stenbäckin holvien koristelistat. Listojen alta saatiin näkyviin holvilaudoituksen saumakohtia (244215/10-15). Holvilaudat listojen alla olivat osaksi maalaamattomat. Kun holvilaudat oli purettu saatiin esiin lautakaaret, joihin holvilaudat olivat kiinninaulatut (279232/7). Lautakaaria on kolmenlaisia: paksuja kolmenlaudan levyisiä, ohuita yksilautaisia ja lyhyitä "lautapukkeja" (kuva 2b).

Paksut lautakaaret on tehty kolmesta höyläämättömästi yhteen-
naulatusta laudasta. Lautojen paksuus on 2,5 cm, joten koko
lautakaaren paksuus on 7,5 cm. Lautojen pituus on noin 1,30-
1,50 m ja ne on naulattu kiinni siten, että lautojen päät
ulottuvat aina toisen pään yli. Näin on saatu eräänlainen
porrastus, johon seuraava kaaren osa on kiinnitetty (kuva 1).
Laudat on kirveellä kaareviksi veistetyt. Paksut lautakaaret
sijaitsevat holvien perällä. Niiden yläpäät ovat ristikeskuk-
sen lampunripustusrautojen juuressa olevan puiset koriste-
kuvion alla (244229/4-7,12, 279221/63, 279232/13-16). Koriste-
kuvio puolestaan on tukevasti raudoilla kiinni kirkon ullakol-
la. Koristekuvion alta lähtee säteittäin seitsemän paksua lau-
takaarta, jotka päättyvät kattolistan taakse. Pädyn kulmauk-
seen osuviin lautakaariin on molemmille sivuille pantu koris-
telistan takaa lähtevät, lyhyet kaarenpätkät, joilla kulmaa
on pyöristetty (279232/3, kuva 2a).

Lautakaaret ovat ripustetut vannerautaripustimilla (244220/
10-14, 279230/6,7), jotka kulkevat vanhoihin holvilautoihin
tehtyjen reikien läpi ullakolle ja ovat siellä kiinni katto-
tuoleissa (430983/4-7, 410187/12-14). Lisäksi lautakaaret on
sivuilta tuettu laudoilla, sivuttaisheilumisen estämiseksi.

Ohuet, yksilautaiset lautakaaret kulkevat poikittain, risti-
varren toiselta reunustalta toiselle. Niitä on kolme kappalet-
ta (279232/7). Lähinnä päätyä oleva menee, samoin kuin pak-
sut lautakaaret, lampunvarren puisen koristekuvion alle (279232/
15). Ohuet lautakaaret on samaan tapaan ripustettu ja paikoil-
leen tuettu kuin paksut lautakaaret.

Lyhyitä lautapukkeja on käytetty lähinnä ristikeskustaa, siinä
missä ristivarren holvaus yhtyy keskiholviin (279232/7).
Lautapukkeja ei ole rautavanteilla kiinnitetty kattotuoleihin,
vaan ne on molemmista päistään lyhyillä laudanpätkillä kiinni-
naulatettu (244215/16). Lautapukkeja on yhdeksän kappaletta
kummallakin seinustalla, mistä ne porrasmaisesti etenevät
kohti ristikeskustaa (kuva 2). Lautapukkien pituus on n.
75,5 cm.

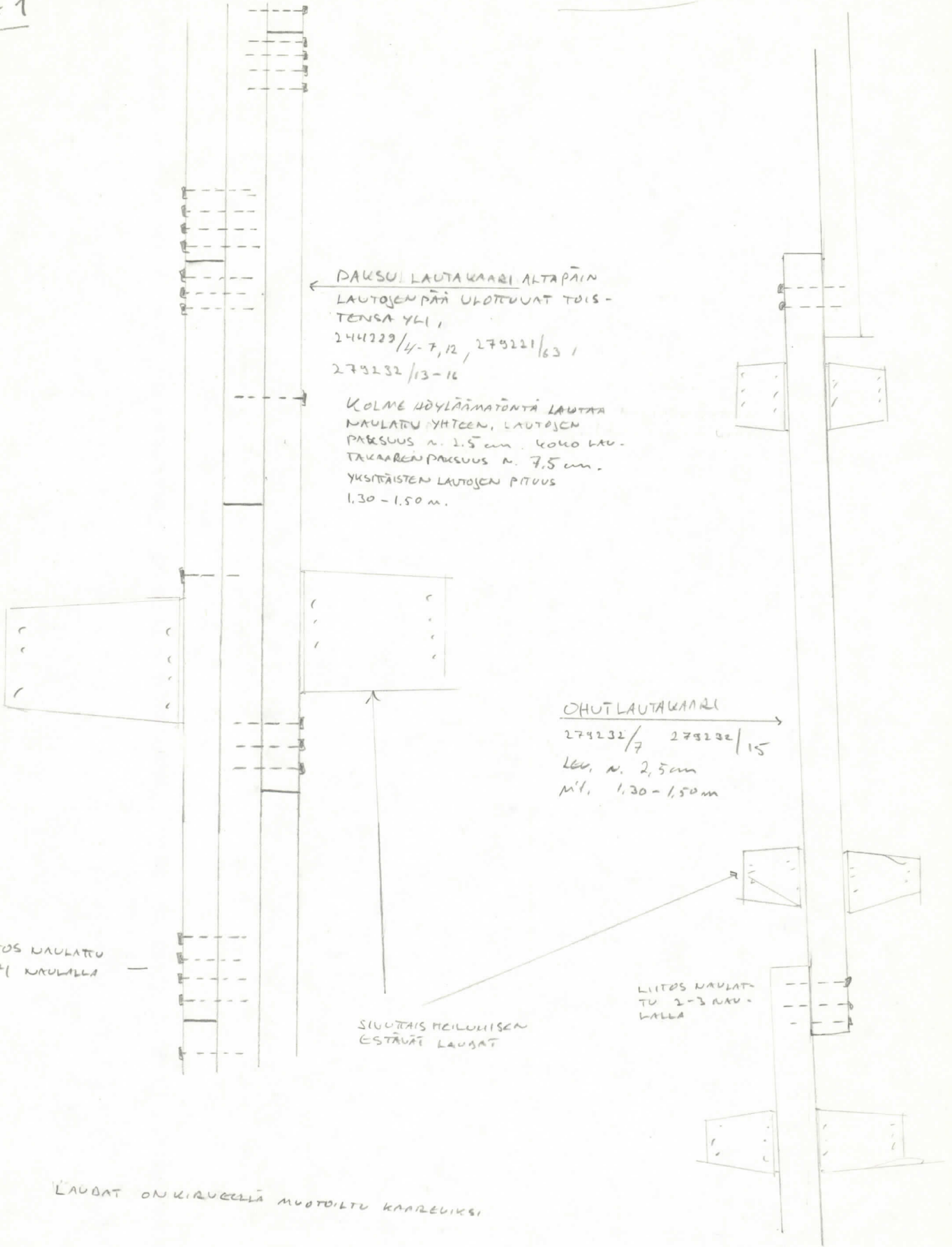
Holvien välissä on eristeenä käytetty tervapaperia, joka on
kiinnitetty suoraan vanhaan holvilaudoitukseen. Itäisen risti-
varren tervapaperista löytyi piirros (279230/2). Piirros esit-
tää mahdollisesti rakennettavaa lautakaarta. Piirroksen kor-
keus on n. 80 cm ja leveys n. 43 cm. Uudempaa holvilaudoitusta
purettaessa löydettiin myös lauta johon oli maalattu W 1905
A. Nieminen sekä 1905 PN. (279230/1, 279232/21) Kun terva-
paperi poistettiin saatiin esiin vanhat holvilaudat. Samalla
löytyi sekä itäisestä, että eteläisestä holvista alkuperäistä
lampunripustuspaikkaa osoittava reikä. Lamppu on sijainnut n.
2.50 m lähempänä ristikeskusta. Kummastakin holvista löytyi
reiän ympäriltä pahville maalattu koristekuvio (274259/3,
395966/22, B 28368/35-39).

Itäisen ristivarren alkuperäisestä holvilaudoituksesta löytyi, ilmeisesti vanhojen uunien savukanavia varten tehtyjä aukkoja. Holvin pohjoisella ja eteläisellä seinustalla oli kolme aukkoa päällekkäin sekä molempien seinustojen ja viistoksen kulmassa yksi suurempi aukko (410187/3,4, kuvat 3,4). Takaseinässä oli molemmilla seinillä aukot sekä holvin keskellä kaksi päällekkäin olevaa pienempää aukkoa, joita on mahdollisesti käytetty rakennustelineiden tukemiseen (410187/6, kuva 5). Eteläisestä ristivarresta löytyi pohjoisseinältä kaksi päällekkäin olevaa aukkoa (244227/16-18) sekä luoteisviistoksesta suurehko aukko ($\frac{B}{23}$ 368/43, 45, 53).

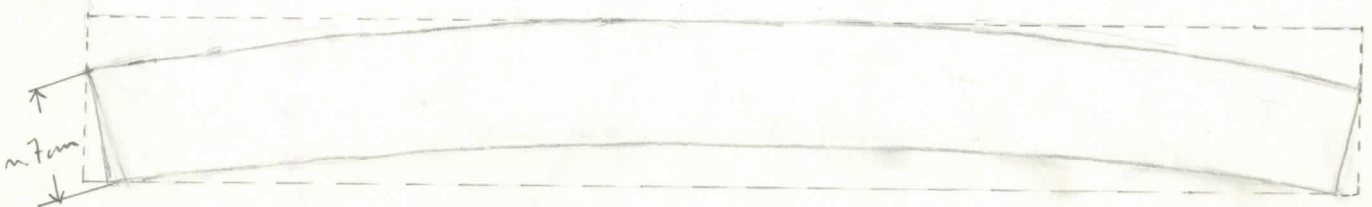
Vanhat holvilaudat on tehty halkaisemalla iso tukki kahtia ja molemmat puoliskot on sitten kirveellä veistetty laudoiksi. Holvilautojen pinnat on kirveellä muotoiltu tasaisiksi ja kirkkosaliin näkyvät puolet ovat lisäksi hieman höylätyt. Sahausten jälkiä ei löytynyt. Holvilaudat on pontattu ja naulattu paikoilleen siten, että ne osat holvauksesta jotka sivuavat kattotuolia ja vasaa ovat niihin suoraan naulatut, kun holvilaudoitus alkaa kaareutua irti kattotuolista niin kattotuolin tukirakennelmaan on kiinnitetty n. 10 cm paksu, 16 cm leveä, n. 2 m pitkä veistetty kaarilauta, johon holvilaudat on naulattu (leikkaus B-B1 1/30).

KUVA 1

KUVA 1

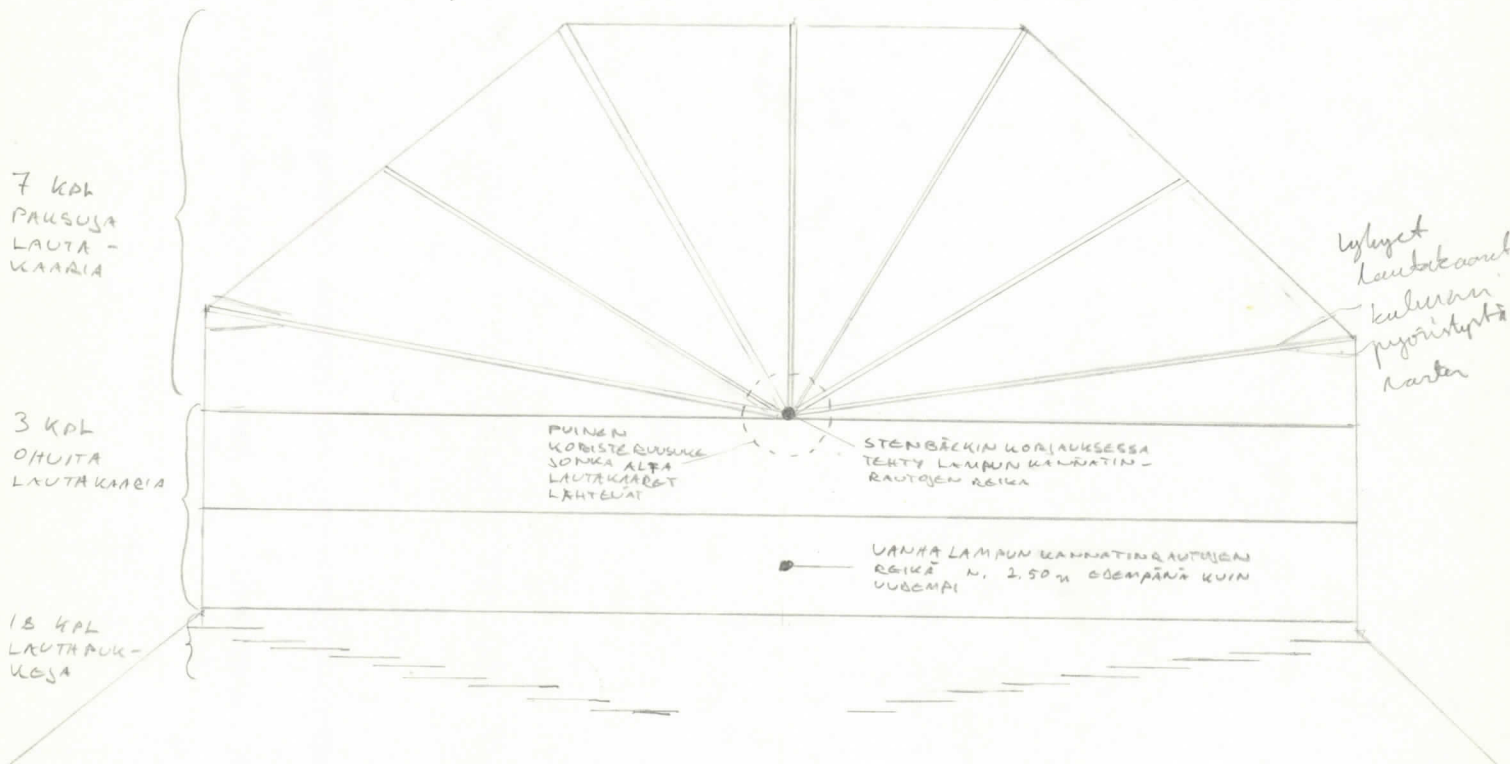

LAUDAT ON KIRURGELLA MUOTOILTU KAAREVIKSI.

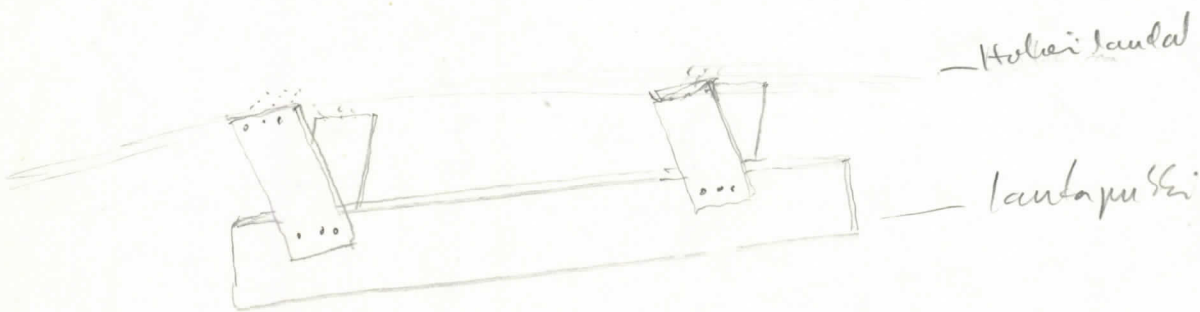

Kuva 2a

RISTIVARREN LAUTAKAARET

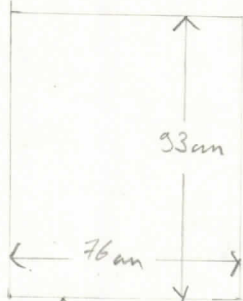

Kuva 2b

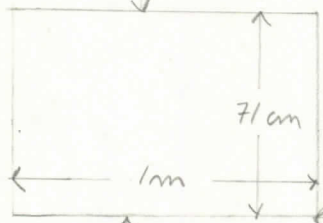

ITÄISEN HOLVIN POHJ. SEINUSTALLA OLEVAT
 AUKOT
 410157/4

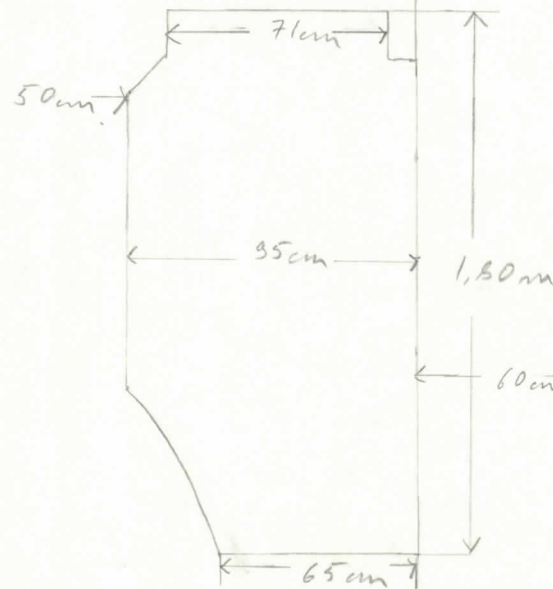
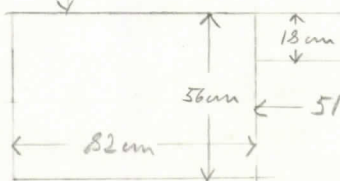
KUVA 3

1,02 m

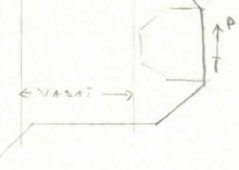
1,83 m

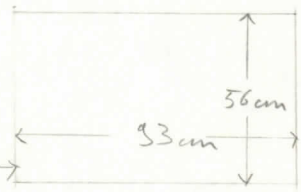
4 AUKKOA
TÄLLÄ
SEINUSTALLA

1 AUKKO
TÄLLÄ
SEINUSTALLA

RISTIVARSI YLHÄLTÄ
NÄHTYÄ

IT. RISTIVARREN HOLVIN POHJ. SEINÄN
 JA RISTIVARREN VIISTOKSEN YÄLIMEN
 KULMA

IT. RISTIVARREN ITÄISTEN
 VASOJEN YLIN VASA,
 VASAN YLÄREUNASTA ALIM-
 MAN AUKON YLÄREUNAAAN
 18 cm, AUKON JA VASAN
 VÄLI 51 cm.

1 m

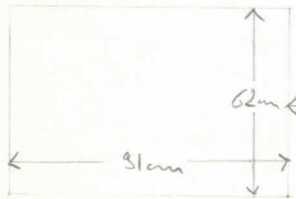

KUVA 4

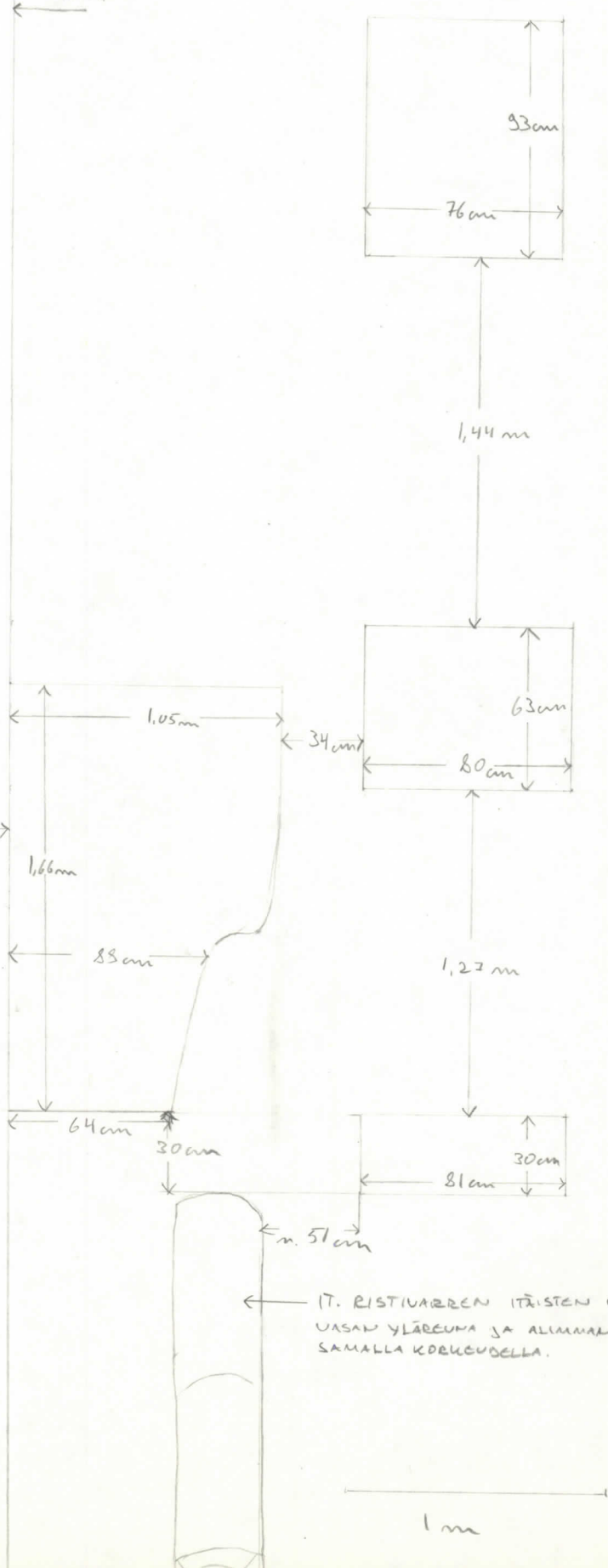
ITÄISEN HOLVIN ETELÄ SEINUSTAN KOKOT
410157/3

IT. RISTIVARREN HOLVIN
ETELÄSEINÄN JA RISTIVAR-
REN UHISTOKSEN VÄLISEN
KULMA

VALIMATKA LYHENNETY

1,34 m

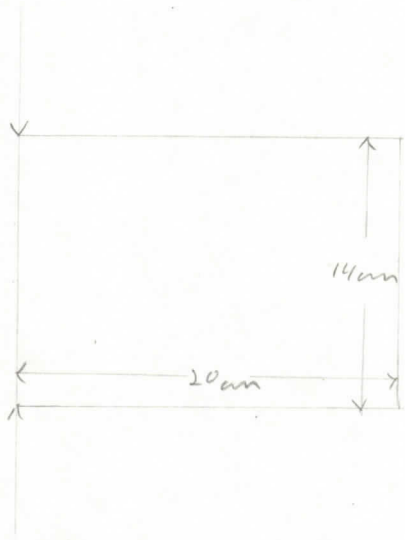
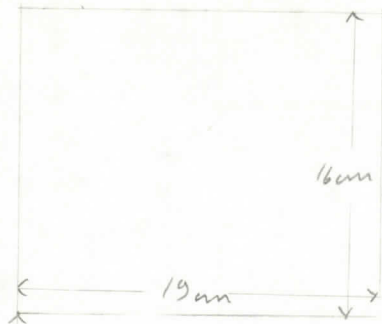

IT. RISTIVARREN ITÄISTEN URSOJEN YLIN UUSA.
URSAK YLÄREUNA JA ALIMMAT KOKON ALAREUNA
SAMALLA KORKEUDELLA.

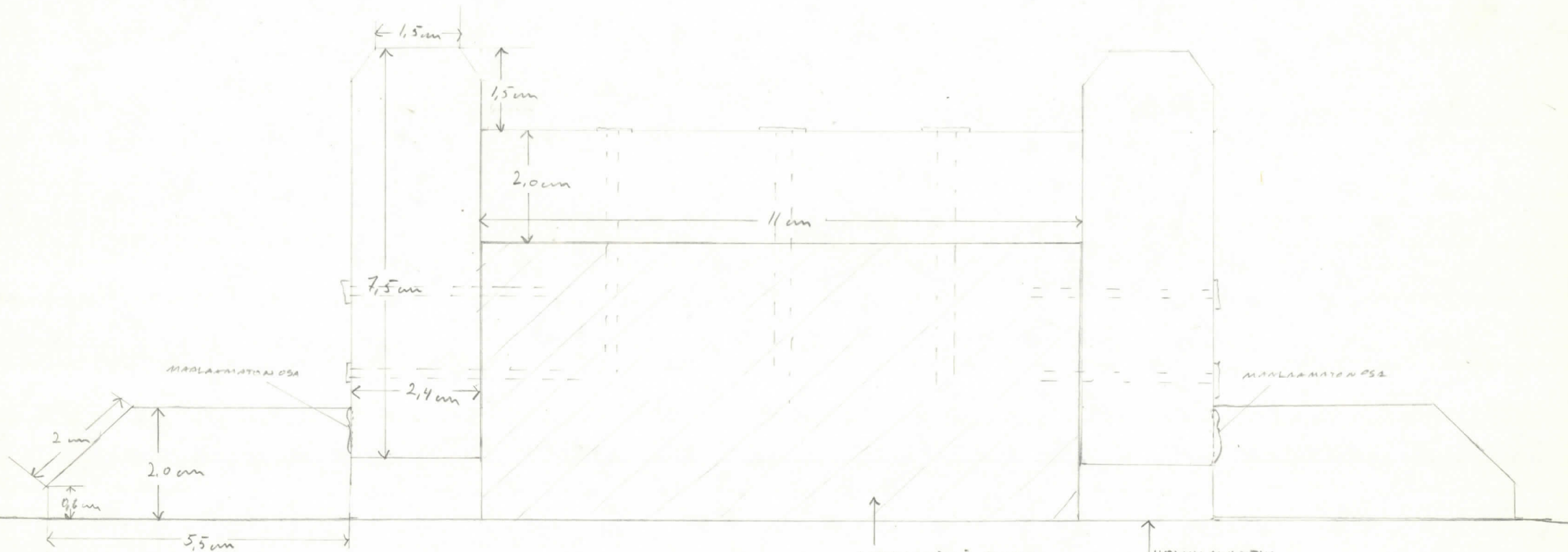
ALKUPERÄISESSÄ HOLVUKSESSA
ALTARIN YLÄPUOLELLA
OLEVAT MAHDOL. RAK.
TEKLINEITÄ VARTEN TEH-
DYT AUKOT

410187/6

KUVA 5

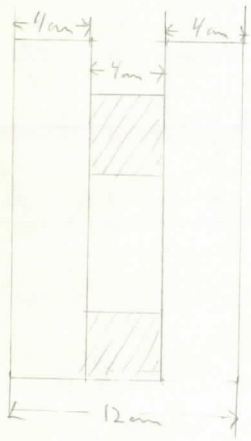
RISTIVARSIEN HOLVIN KESKELLÄ OLEVA LEVEÄMPI KORISTELISTA POIKITAISTEIKKAUS
 LISTA KOOTTU VIIDESTÄ KAPPALEESTA, MAALATU VAMMAN HARMAHTAVAKSI. PYSTYPALOJEN ALA REUNASSA
 ON N. 1cm KEUVINEN MAALAMAION OSA

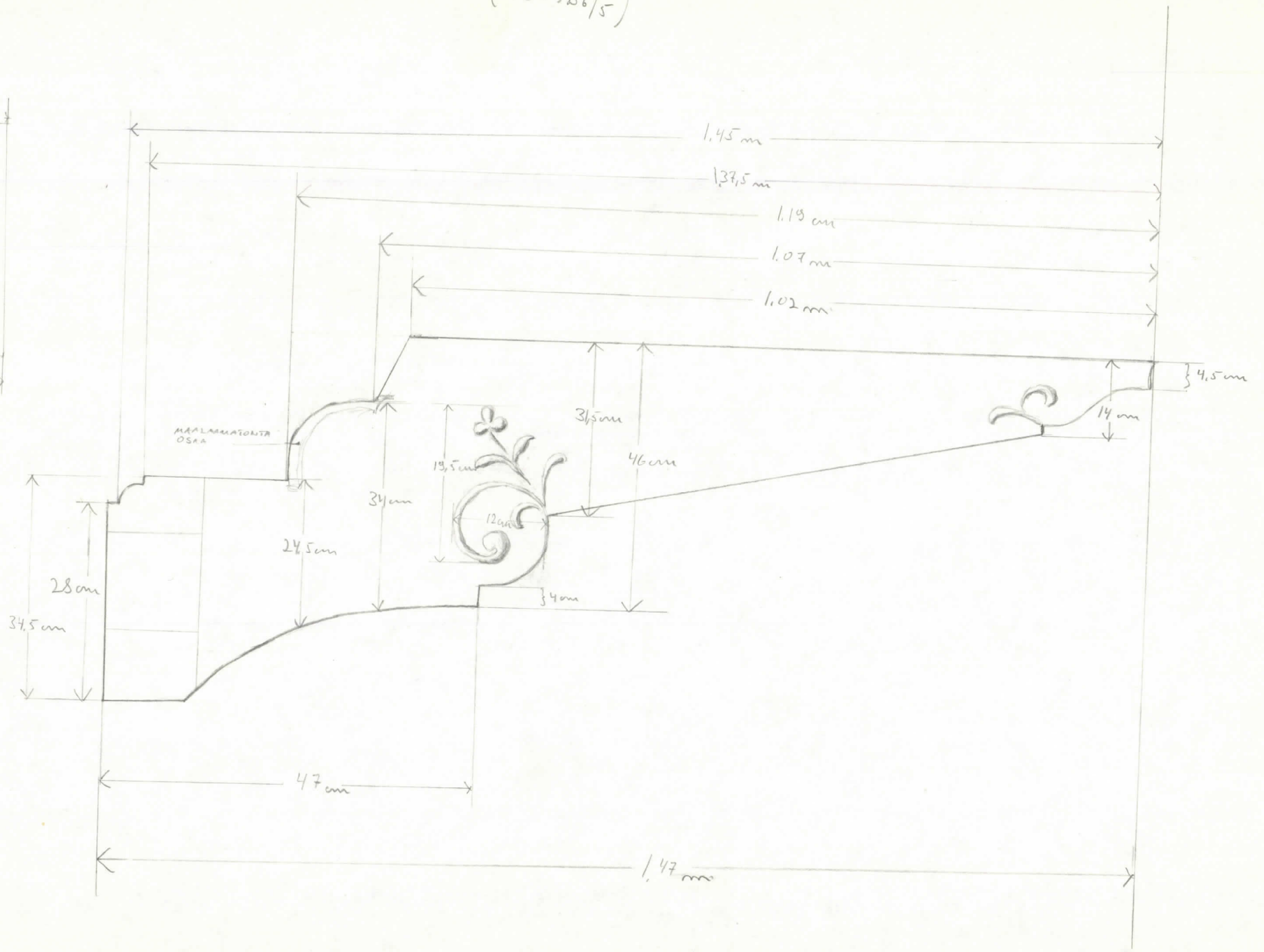
LISTAN SISÄLLÄ PUISIA
 TUKIA N. 1,20-1,30m
 VÄLEIN JOIHIN LISTA
 NAULATU KOLMELLA
 NAULALLA.

HOLVILAUBOITUS

KONSOLI (430986/5)

POIKUILIEMÄÄS

MAALMUNATONTA OSA

Selitys Ruoveden kirkossa tehtävistä korjaustöistä,
arkkitehti Josef Stenbäck (rak.hist.ark.)

I Kivijalka

Kirkon nykyinen kivijalka on tehty epäsäännöllisistä löytökivistä. Se on jälempin rapattu savilaastilla, joka on osaksi irtautunut. Korjataan siten, että savilaasti puhdistetaan pois, jonka jälkeen pienien ja irtonaisten kivien sijaan pannaan isommat, jotka muurataan kiinni sementtilaastilla ja että (kivijalka kokonaisuudessaan rapataan sementtilaastilla ilman silittämättä - Sementin tulee olla parasta lajia/ esim. Sten- Stettin tahi Lassiat Delbruck) - ja hiekan karkeata, puhdasta ja teräväsärmäistä. Rappaus tehdään vähintään 1" paksu. Sekoitussuhde 1:4.

Kuuden kirkon ikkunan alle laitetaan tuuletusluukut, jotka varustetaan kaksinkertaisista laudoista tehdyllä, saranoilla ja säpillä suljettavilla, öljyvärillä mustaksi maalatuilla luukuilla. Kellotapulien kivijalka korjataan samalla tavalla ja varustetaan neljällä tuuletusluukulla.

II Ulkoportaat

Pohjoispuolisen ristihaaran eteen tehdään uudet ulkoportaat piikkihakalla suoraksi veistetyistä, tasavärisestä harmaasta kivistä. Perustuksena käytetään nykyiset portaat. Uudet kivet, joissa ei saa olla rumentavia koloja eikä metsäpintaa, muurataan paikoilleen sementtilaastilla, jolla myöskin saumat täytetään. Portaitten edusta tasoitetaan ja täytetään soralla.

Sakariston portaisiin tehdään piirustuksen mukaan käsipuut kaasuputkista, joiden sisämitta on 1". Ne istutetaan paikoilleen sementtilaastilla ja maalataan mustalla öljyvärillä.

III Permanto

Kirkon permanto korjataan seuraavalla tavalla: Penkit päätetään irti, jonka jälkeen permannossa olevat raot tiivistetään, isommat puulistoilla ja pienemmät tappuratikuilla tahi kalkista, sahajauhoista ja ruisjauholiisterillä tehdyllä kitillä. Tutkitaan, onko permanto vaakasuora; jos ilmaantuu isompia poikkeuksia vaakasuorasta suunnasta, oikaistaan ne permantoon naulatuilla täytelistoilla. Vanhalle permannelle naulataan poikkiteloin 3" paksut listat ja niihin uusi permanto kuivista 1 1/2" paksuista pontatuista laudoista. Vanhan ja uuden permannon väli täytetään saven sekaisella hiekalla, jonka seassa ei saa olla ruokamultaa. Permanto vernissataan kaksi kertaa liinöljyvernissalla, johon sekoitetaan hiekan keltamultaa, kuitenkin ei niin paljon että väri peittää.

Kuori permanto oikaistaan suoraksi kipsillä, jonka jälkeen siihen liisterillä kiinnitetään lumppupahvikerrat ja sen päälle parkettipermannon näköiseksi kuvitettu linoleum-matto,

sitä laatua ja paksuutta kuin näihin asiakirjoihin liitetty näyte osoittaa. Linoleum-mattoon sivellään kaksi kertaa lattialakkaa (Floor Warnish). Kirkon ja kuorin väliset askeleet varustetaan rihlatuilla rautaisilla reunarautoilla. Permanto varustetaan jalkalistalla 1" x 5" laudasta, joka maalataan öljyvärillä.

IV

Kirkon ja tapulin ulkopuolen korjaaminen ja maalaaminen

Kirkon ja tapulin sokkelin vesilauta peitetään sinkityllä rautapellillä, jolloin myöskin samassa listassa olevat lahovikaiset ja muuten rikkinäiset kohdat korjataan hyvään kuntoon. Nykyinen vanha maali raavitaan ulkolaudoituksesta tarkasti pois, jonka jälkeen kirkko ja tapuli maalataan öljyvärillä kellertävän harmaaksi; osoitetaan listat sekä ovien ja ikkunoitten vuorilaudat tummemmalla värillä. Maalaus tehdään puhtaalla lyijyvalkoisella ja keittämättömällä liinöljyllä, jota pohjastamisen ja kittäamisen jälkeen pyyhitään kahteen kertaan.

V

Seinien sisäpuolen maalaaminen

Kirkon ja sen eteisten seinien sisäpinnat puhdistetaan, pohjustetaan liinöljyvernissalla, kitataan ja maalataan uudestaan öljyvärillä. Maalaus tehdään puhdaasti sinkki-valkoisesta ja liinöljyvernissasta, johon sekoitetaan sen verran tärpähtiä, että maali tulee kuullottomaksi. Väriytyksessä noudatetaan näihin asiakirjoihin liitettyjä värimalleja.

VI

Laipio

1. Välikatto vuorataan 3/4" paneelilaudoilla, jota tehdessä tarkastetaan nykyinen laudoitus lauta laudalta ja mahdollisesti irtoutuneet tahi muuten vähemmän luotettavasti kiinnitetyt laudat kiinnitetään uusilla nauloilla
2. nykyisen laudoituksen alle kiinnitetään lautakaaret, jotka riittävästi tiheään, enintään 2:n metrin päähän toisistaan asetetuilla vannerautaripustimilla luotettavasti kiinnitetään kattotuoleihin
3. otetaan huomioon ja asianmukaisella tavalla oikaistaan mahdollisesti huomattavat epätasaisuudet laipion muodossa
4. paneelilaudat altapäin naulataan äskenmainittuihin lautakaareihin.
5. vanhan ja uuden laudoituksen väli täytetään kuivilla sammalilla (ei toteutettu, eristeenä vain tervapaperi)
6. laipion ja seinän rajalle tehdään laipiolista siihen kuuluvan piirustuksen mukaan sekä itse laipioon piirustuksiin merkityt jakolistat
7. laipio maalataan öljyvärillä noudattaen siihen kuuluvia värimalleja
8. nurkkia yhdistävät parrut veistetään ja höylätään piirustuksiin merkityllä tavalla sekä maalataan öljyvärillä.

VII

Ovet ja ikkunat

Kirkon ulko- ja väliovet korjataan ja varustetaan tiivistyslistoilla. Ulko-oviin sekä niitten kohdalla oleviin välioviin pannaan amerikkalaiset ilmapainolla vaikuttavat nikkeloïdyt pontimet. Myöskin sakariston ulko-ovi varustetaan samanlaisella ovensulkijalla. Ovet maalataan uudestaan ja juovitetaan tammipuun näköisiksi. Ulko-ovet lakeetataan vanulakalla ja sisäovet 1^a kopoolilakalla.

Kaikkiin ikkunoihin - paitsi sakaristoon, jossa niitä jo on - tehdään uudet sisäpuitteet, jotka varustetaan 80 á 85 cm suuruisilla ruuduilla. Karmit ja ulkopuutteet puhdistetaan ja maalataan uudestaan sisältä ja ulkoa öljyvärillä. Lasien tulee olla hyvää 11², ilman rumentavia viiruja ja rakkoja. Jokaiseen ikkunaan laitetaan yksi avattava osa.

VIII

Lehterit ja lehterinportaat

Lehterit ja lehterinportaat maalataan uudestaan öljyvärillä, patsaat, parrut ja rinta-aidat enemmän harmaan tammipuun näköisiksi, eroittaen listat sopivalla tavalla tummemmiksi. Juovitus tehdään öljyvärillä ja lakeeraus himmeällä lakalla ("malllack"). Lehterin alla olevat laipiot puhdistetaan, kitataan ja maalataan vaaleanharmaalla öljyvärillä.

IX

Alttari, saarnatuoli, numerotaulut ja urut

Alttari, alttariaita, saarnatuoli, numerotaulut ja urkufasadi puhdistetaan ja maalataan uudestaan samanluontoisella värillä kuin lehteristäkin on määrätty, soveliaalla tavalla erotetaan listat ja "peilit" tummemmalla ja vaaleammalla värillä. Kultaukset puhdistetaan ja korjataan hyvään kuntoon n.s. metallikullalla. Lakeeratessa käytetään pääasiallisesti himmeätä lakkaa.

Alttariaidan käsipuu ja polvilauta päällystetään samanlaisella shaggivaatteella kuin se, josta alttaripöydän hiljattain hankittu uusi peite on tehty. Polvilaudan täytteenä käytetään osaksi meriheinää ("fiber") osaksi karvoja.

Työn ajaksi on urut peitettävä vaatteella ja pinkopaperilla sekä alttaritaulu asianmukaisella tavalla varjeltava loukkaantumiselta.

X

Lämmityslaitokset

Kirkkoon asetetaan pohjapiirroksen merkittyihin paikkoihin 6 valurautaista rimauunia, itsekukin 10:n m²:n lämmityspinnalla, jo tehdessä palovakuutusyhtiöitten säätämiä varokeinoja tulivaaran välttämiseksi on noudatettava.

Uunin takana oleva seinä suojellaan tiilistä muuratulla ja kalkkilaastilla rapatulla palomuurilla; mikäli kirkon sisällä käytetään rautapeltisiä suojustimia, maalataan ne saman nä-

köisiksi kuin ympärillä olevat puuosat.

Uunien alle tehdään permannon päälle muuratuista tiilistä palopohja, joka päällystetään mustalla rautapellillä. Savu-
torvien lähinnä uunin savunielua oleva osa tehdään 1,8 m pit-
kästä ja 0.200 avarasta valurautatorvesta, vaan siitä eteen-
päin 1 1/2 mm vahvasta, niitatusta teräslevystä. Näitten teräs-
levytorvien jatkokset niitataan kiinni toisiinsa; kuitenkin
tehdään yksi liitos kirkon sisällä ja yksi ullakolla ilman
niittausta siten, että torvilla lämmitessään on tarpeeksi
liikkumisen varaa.

Kirkon sisällä olevan osan ympäri savujohtoa tehdään suojustorvet mustasta kattopellistä, joka toiseen suojustorvijatkokseen tehdään rautalanka-sihtivaatteesta 10 sm leveä osa. Suojustorvet vahvistetaan sisäpuolelta kolmella 1" x 1" kulma-
raudalla.

Ullakon läpi kulkeva osa savujohtoa varustetaan samanlaisella suojustorvella, kuitenkin ilman sihtivaateosia, ja molempien torvien väli täytetään savella.

Kirkon sisällä olevaan osaan savujohtoa asetetaan yksi kolmihaarainen kannatusrauta, joka toisen liitoksen kohdalle. Ullakolla sidotaan savujohto vannerautasiteillä luotettavasti kiinni kattotuoleihin.

Savujohdot johdetaan kirkon vesikaton läpi harjan kohdalla ja varustetaan sinkitystä kattopellistä tehdyillä savuhatuilla.

Savujohdot ovat sillä tavalla pystytettävät ja varustettavat semmoisilla laitteilla, että niihin muodostuva hikivesi saadaan kootuksi sitä varten käytettävään astiaan, etteikä se juokse pitkin johtojen ulkopintaa eikä pääse valumaan uuneihin.

Lämmityslaitosten kirkon sisään näkyvät osat mustataan lopuksi grafiitilla ja harjataan kiiltäviksi.

Urakkatilikirjassa on lisäksi maininta siitä, että ylimääräisenä työnä työselityksen ulkopuolella on ollut "510 m alakirkon penkkiä tehtävät uudestaan sekä maalattavat öljyvärillä, 64 m penkkien rinta-aitoja sekä Lehteripenkkien korjaaminen ja uudestaan maalaaminen".

Ruovesi Moder kyrko Församling Kyrko stämмо protokollsbok För
åren 1806-1831

s. 114-115 puhutaan Salosta ja kirkosta

Protokoll hållit vid i lagn tid på lyst Sockne Stämма i Ruovesi
Moder kyrka den 20 Maj 1821

- Kyrko Byggmästaren Bonden Henric Sslo hafer i orsak att fenster
bogarna till kyrckan redan voro färdiga samt så mycket foder
brädet höflade, att början med samt så och fenstre (epäselvää)
insättande nu kunde göras yrkat Sockneboernas hörande i efter-
nämnden ärender

1. Huru spik till denna byggnad skall anskaffas
2. Hvilken Smed till kyrko arbetet kunde antagas
3. Huru smedje kol anskaffas

Protocoll 2(tai 8) Juli 1821

(epäselvää) att brädslagningen wid kyrckan, sedan blifwit full
bordad, samt tillhäckligt ... af breder och spik till bräds-
lagning af kolck-stapeln, ännu finner, till kyrckan transpote-
rade så förestags af undertecknad om icke klockstapeln, med
dessa ofwerblefna Materialen genast kunde brädstlås, så mycket
häldre, som stapeln, utan sådan åt gård samt borgar tagna
samt bräderna up staplade under bar himmel, å kyrcko vällen,
innan kort äfven som at ställningar, och andra wid arbete
verctyg, nu äro färdiga ...

Protocoll on 7 September 1822

- puhutaan jotain kirkon katosta

Protocoll den 20 Julii 1823

§ 3 (epäselvää) att kyrckotaket nu mera tjerads och
väggarna bradslagna blifit, de överblesna spikarna, Tjeran
jemte andra för kyrckan obehölligs effecten ...

Protocoll den 6 November 1824

§ 3 Puhutaan jotain tapulin ja kirkon välisestä kivetyksestä.

Kirkonkokouksen pöytäkirjoja 1854-1872

Pöytäkirja pidetty yhteisesä kirkonkokouksessa Ruoveden kirkossa
14 p. syysk. 1856.

§ 4 a) Ruoveden emäkirkon korjaus ja rakennus aljetaan ja pää-
tetään v. 1858 15p. helmik. tulevana vuonna pidetään kokous
pykimestareita ja suvella laitetaan kaikki puu ja kivi aineet.
Pykimestareita kuulutetaan Suomettaressa ylimiehen toimen kautta.

b) Kaikki rakennusaineet tuodaan uuden veromantaalin jälkeen ja
rahamaksut otetaan kirkosta ensin. Päivätyöt tehdään miesluvun
jälkeen jokaiselta 16 vuoden täyttäneeltä.

c) Rakennuksen alussa otetaan Kirjoitusmies ja valitaan raken-
nushoitokunta, joka pitää likimmän huolen ja toimen rakennuksesta

1860 $\frac{9}{4}$ Pitäjän ja kirkonkokous Ruoveden kirkossa

§ 2 ... Otettiin katsettaviksi Suomen Intendent kontorin v. 1852 ja HKM sam.v. vahvistama antama riitinki, jonka mukaan Ruoveden emäkirkko on korjattava ja yhteisesti päätettiin keskustella että seurakunnan puolesta pannaan HKMlle alamaisin pyyntö, että HKM armollisesti sallis kirkon lehteri rakennukseen tehdä se vähäinen muutos, ettei lehterit yhdessä juonteessa juoksis ylenympäri rististä toiseen kirkkoa, vaan että lehteri kaarevalla lehteri rinnalla tehtäisiin kuhunki kirkon kolmeen ristiin, sitä johtoa kuin tähän liitetty kaava osoittaa, ja että lukkarin lauta tehtäisiin länsilehterille alttaria vastapäätä ja tätä alemmaisinta pyyntöä tekemään valittiin lukkari (KA.F.Adleri ?) asiamieheksi seurakunnan puolesta ...

1860 $\frac{5}{8}$ Kirkon kokous Ruovedenkirkossa

... Kirkon korjaus riitinkiä ja kustannuskirjaa katseltiin ja siihen lisättiin että kirkko tarvitsee vuorausta ulkoakin ja sisää ja että kirkko tarvitsee paanuilla uudelleen kattaa, tapuli vipuamista ja korjausta ja että samalla tehdään kanshartaushuone.

1860 $\frac{16}{9}$ Pitäjänkokous Ruoveden kirkossa

... suostui enim. osa seurakunnan miehiä ottamaan tämän Iisakki Aspin teettäjäksi ja lupasivat hänelle sen anotun pykymestari-palkan neljäsataa (400) hopea ruplaa työn valmiiksi saatua ja annettiin hänelle riitinki ja kustannuslasku saadaksensa sitä seuraten tehdä ainelaskun nyt täällä ollessaan. Ja niin Iisakki Asp otettiin pykyksi.

1861 $\frac{6}{1}$ Kirkon kokous. Koossa oli paljo väkeä.

1 § ... Kirkon ja tapulin paanutuksesta tehtiin se muutos ja päätös, että Ruoveden kirkko tulevana kesänä ja tapuli kateetaan pärehillä ja että sitä varten jokainen kirkkoa rakentavainen mies siihen tarpeeseen toimittaa kolmesataa (300) kyynärän pituista ja 3 tuuman levyistä ehiätä pärettä, 1/4 tuuman paksuudelta.

1861 $\frac{24}{3}$ Kirkonkokous Ruoveden kirkossa

... Sepäksi otettiin Sakari Limperi samalla palkalla eli 60 kopekkaa ...

... ja määrättiin että työ aljetaan joka huomen 5 aikana aamulla ja tiima päivällisellä olla. Joka ei kellon lyömällä väkiä huutaissa ole saapuvilla eli joka on juovuksissa, sen päivä jää rästiin.

3 § päällysmiehiksi kirkontyön ajaksi valittiin: Lukkari, Tapio, Ruokonen, Seppämäki, Mäkipeska, Selviki (?), Pakan nuori isäntä ja Ritoniemi ...

5 § Ettei lehterit kovin pimittäis kirkkoa päättivät (epäselvä sana) seurakunnan miehet, ettei lehtereitä tätä nykyä tehdä ympäri kirkon, vaan joka ristin kulma jätetään auki ilman lehteriä, että koko akkunan valo pääsee kirkkoon. Saarnas tuolia ei myöskään siiretä ja sen akkunaan tehdään kaksinkertaiset lasit.

6 § Päätettiin että kirkon seiniä vahvistamaan pannaan pylvää kahden puolen ikkunareikiä, ulko ja sisäpuolelle, jotka rauta puitteilla kiinnitetään toisiinsa ... Kattorännit tehdään rauta pellistä ympäri kirkon.

1861 20 p toukokuulla. Yhteinen kirkon kokous

1 § Tarittiin vähimmän vaativalle kaikki maalaustyö korjauksen alla olevassa kirkossa. Byggmestari Iisak Asp otti kahdeksalla kopekalla ristikyynärältä kahdesti öljymaalilla pyhkiäkseen kirkon seinät ja penkit ja lehterit ja muut maalattavat. Tällingit tehtäköt taksverkillä.

1861 $\frac{21}{7}$ Kokous kirkossa.

Ne ennen tätä (20.5.1961) määrättyt ulkomaalin koetuskappaleet tuotiin katseltaviksi, joissa oli yksi johon useammat seurakunnan jäsenet suostuivat, joka otettiin kaavaksi eli malliksi ja päätettiin että kirkon ulkoseinät pyhitään vaalian keltaiseksi mutta listat, vuorit ja nurkat vähä vaaliammaksi. Maalissa ei saa liitua viljellä, vaan lyijyorttia (?) keltaisen vaalintamiseksi ja muutoin vaativat seurakunnan jäsenet että maalaus työ tehtäköt kelvollista. Sisäkattoon viljeltäköön pohjamaaliin liitua pohjaksi ja sinkittiä (?) päällysmaliksi.

Pöytäkirja $\frac{11}{8}$ 1861

4 jäs. § Wihdoin uloskatsottiin kirkon kiviainan teettäjäksi pitäjän nikkari Kalle Lindström sillä ehdolla että hän saa 60. kop. päivältä.

1861 $\frac{5}{10}$ Kokous Ruoveden kirkossa

Kuin kirkontyön teettäjän Isak Aspin ...

... moittivat, ettei lukkarin lehterille ole tehty penkkejä, toiset ja usiammat vastasivat että sinne saadaan penkit kun tarvitaan. Moision isäntä halus tietää, jos sakastia on rauta-kiskoilla kiinnitetty kirkkoon. Teettäjä vastasi ettei se niitä kiskoja kaipaa.

*... puunhyöt katseltiin kuitenkin kelpoiksi ja
hyväksi ja teettäjälle kunnaksi*

1862 $\frac{1}{1}$

4 § Katseltiin kirkonmaalausta ulkoa ja sisää ja huomattiin ettei muuta kelpoista ole kuin sakasti sisää vaan muut seinät ulkoa ja sisää ovat korjattavat, että ne saadaan yhdenkarvaisiksi ja puunpeittäväksi joka paikasta, jonka vuoksi talven aikana on hankittavat tällinkipuut sisäkaton maalausta varten, jossa maali ei puuta peitä.

1865 $\frac{25}{3}$

2 § Päätettiin että urkulehterin korjausaineet ostetaan ja samassa talossa kohta ostettiin vähemmän vaativalta. Kirkolle tuotavaksi kuivattaisiin (?) seuraavalla hinnalla.

1 parru	9 kyyn.	13	tuumaa	Mäkipeska	mk 5.
1 parru	13,5	kyyn.		sama	
24 lankkua	7 kyyn.	3 + 10	tuumaa	H.Ritoniemi	mk 6.
24 lautaa	7 kyyn.	1,5 + 10	tuumaa	Mäkipeska	mk 12
15 parrua	5 tuumaa	6 + 10	tuumaa	sama	mk 18
54 lautaa	6 tuumaa	1,5 + 10	tuumaa	M.Pyynönen	tallilta
				mk	30

Pöytäkirja kirkonkokouksesta $\frac{15}{8}$ 1869

1 § Koska Ritoniemen haltia kielsi ojan kaivamista, joka veisi uuden kirkon kellarista hänen ojaan, niin päätettiin koettaa saada vettä poistetuksi siten, että täytetään savella kirkon eteläpuoleiset seinän vierustat ainakin kolme kyynärää seinästä, jotta maa kallistuisi ulospäin, eikä kirkkoa päin kuin nyt. Myös mullataan kellarin päällystä, kylmän ja lämpimän estämiseksi.

3 § Sakastin varen piippu päätettiin vuorattavaksi tiileillä laipiosta vesikattoon saakka ...

Pöytäkirja tehty lailliseen aikaan kuulutetussa kirkonkokouksessa Ruoveden kirkossa 24 p. syyskuuta 1871

§ 1 ... katsastivat allekirjoitetut Ruoveden kirkon vikanaisia paikkoja ja huomattiin parantamisen tarpeessa olevan: Räystäskourut ... veden laskutorvet ... Kirkon päälle vievät tikapuut ... kellarin porstuan permannon alle tarvitsis kaivaa niin syvä kuoppa, että tulvan aikana .. elikkä kaivaa laskuojaa, joka veisi kellariin tulevan veden ulos. Kellarin ovet ...

Kirkon kokouksien ja kirkkoraadin pöytäkirjoja 1877-1894 KII5

Pöytäkirja .. maaliskuun 29 p. 1875

§ 2. Seurakunnalle annettiin osæ alttaritaulu-komitean esityksestä uuden alttaritaulun hankkimisesta, joka esitys oli seuraava: Vanhan ristiinnaulitsemisen aineen siaan esittelee komitea Kristuksen kirkastamisen. Entisen taulun ympärillä oleva pylväskehä otetaan pois ja sen tila vuorataan yhtätasaiseksi seinän kanssa. Paitsi mainittua taulua tilataan toinen vähempi Herran Ehtoollisen asettamisen aineesta, joka sioitetaan isomman alapuolelle. Isomman taulun suuruus tulee olemaan 17 jalkaa 4 (tai 7) tuumaa korkea ja 11 jalkaa 4 (tai 7) tuumaa leveä. Vähempi taulu yhtä leveä kuin isompi taulu ja niin korkea kuin vanha saman aiheinen taulu. Tähän komitean esitykseen suostui: kokous kaikin puolin, antaa komitealle valta tehdä mitä asia-ssa vielä oli tehtävää.

Pöytäkirja Marraskuu 4. 1877

§ 2 Altтарitaulun loppuhinnan maksuksi päätettiin, että puoli-toista (1 1/2) markkaa kootaan jokaiselta ripillä käyvältä mieheltä ja yksi (1) markka vaimolta.

Pöytäkirja kesäk. 16.1878

§ 3 Vapautettiin käyhiä alttari-taulun maksusta, jotka eri listalla merkittiin.

Pöytäkirja heinäk.7. 1878

1 § Koska kirkkoväärti Kustaa Heliinin pyynnöstä muutamat tarkastajat ovat pitäneet syyni. Katselmuksen kirkon paikkain kuntoisuudesta ja siinä huomanneet olevan muutamia korjauksen tehtäviä, oli taas täksi päiväksi kulutettu kirkonkokous; jossa päätettiin; että nämä huomattavat puutteet välttämättä ovat korjattavat rakennuskassan maksulla sekä että sakariston rappu tehdään uudesta hirrestä ja kirkon 8 akkunaan pannaan saranat, jotta lasi sopii avata. Asiamieheksi valittiin kanttori A. Peltonen joka maksua vastaan toimittaa määrättyt korjaukset.

Pöytäkirja helmik.1. 1880

§ 2 Luettiin kirkon syynitoimituksen syynikirja ... Niin korjataan kirkon rännit eli vesitorvet, viinikellariin tehdään permanto, ovi nostetaan ja lukko laitetaan käyntiin, ison oven suussa korjataan permanto ja ulko oven lukko ja pidäke laitetaan. Samoin korjataan piha-aita eteläpuolella ja ruumishuoneen raput.

Pöytäkirja... jne Sunnuntai kesäkuun 26 p. 1881

1 § Koska seurakunnassa on ilmestynyt epäkohtia jotka häiritsevät ... , että ihmisiä syyttä kokoontuu kuoriin alttarin ympärille, vaikka heillä muulloinkin kirkossa kyllä olisi tilaa ...

Pöytäkirja... Sunnuntai 8. heinäkuuta 1883

2 § Koska nykyinen kirkonmaa seurakunnan kasvaneen väkiluvun suhteen on käynyt jotensakin ahtaaksi, niin tässä kokouksessa päätettiin Ritoniemen talolta ostaa siihen lisämaata, vaan kun kirkonkokoukselle on vaikea määrätä tämän ostettavan maapalstan suuntaa ja laveutta niin annettiin kirkkoraadille käsky jossakin päivänä kokoontumaan tämän maan suunta ja laveutta tarkemmin tutkimaan ja määräämään sekä tuomaan kirkonkokoukselle ehdoituksensa...

Pöytäkirja 23 p. Syyskuu 1883

7 § Luettiin kirkkoraadin ehdotus kirkkomaan ostamis-asiassa. Tämä ehdotus (joka tähän pöytäkirjaan liitetään) Hyväksyttiin yksimielisesti, vaan se ehdotus, joka koski kirkkomaan lunastusta kirkkovenevalkamaksi, ei hyväksytty syystä, että mainitun rannan nautinta luultiin vast'edes säilyvän niinkuin tähän asti ..

1 si. Kirkon aidan itäisimmästä nurkasta otetaan 3 sylvä maata itäänpäin, joka lisämaa kirkon aidan eteläpäässä tulee olemaan 11- ja pohjoispäässä 25 sylvä nykyisestä kiviaidasta.

2 si. Se tie joka vie koululle päin ehdotetaan 6 kyynärän leveäksi, nykyisestä aidasta laskien.

3 si. Tie Ritoniemestä tapuliin päin ehdotellaan 12 kyynärää leveäksi, lukien Ritoniemen tallin päästä ensimmäiseen mutkaan.

4 si. Väli d-e (katso karttaliite 1) riitingissä ehdotellaan 4 kyynärän leveäksi kiviaidan ulkopuolella, jota maapalstaa älköön käyttäkö hevosten riisunta paikaksi.

5 si. Sen tien viereen joka vie kirkkorantaan ehdotellaan maapalsta itäpuolelle lisää (jota riitinki osoittaa) jossa saa kirkkohevosia pitää. Samoin myös mainitun tien länsipuolelle (katso riitinki).

6 si. Ruumisten veisuu-paikka ehdotellaan suurennettavaksi (katso riitinki).

7 si. Ehdotellaan, että kirkkorannan vanha nautinto johteitten välillä ostetaan ja pyykitetään kirkko-vene valkamaksi. Ruovedeltä 4 p. Elokuuta 1883 P.A Carlstedt

Hyväksyttiin $\frac{23}{9}$ 1883 paitsi 7s ehdotus joka hyljättiin.

Pöytäkirja 14. Syyskuuta 1884.

7 § Koska huomattu oli, että kirkossa käyvä kansa ei pane kirkonovia kiinni, kun kulkevat niiden läpi, vaan jättävät ne seljälleen, niin päätettiin ovihin toimittaa painot jotka vetävät ne kiinni.

Ilmoitus

Toisena joulupäivänä tämän kuun 26 p. pidetään kirkonkokous, jossa keskustellaan ja päätetään Ruoveden kirkon ja tapulin katon joko korjaamisesta eli uudestaan tekemisestä sekä kirkon ja tapulin ulkopuolen maalaamisesta ja samalla valitaan raken-

nustoimikunta, joka teettää nämä työt.
Ruovedeltä joulukuun 4 p. 1886. J.W. Durikman

Pöytäkirja joulukuun 26 p. 1886.

1 § Kirkkoväärtti E. Peltola jätti kokoukselle näin kuuluvan kirjoituksen. Kirkkoväärtti E. Peltolan pyynnöstä tarkastin Ruoveden kirkon seuraavia rakennusosia: ensin katsottiin vesikaton olevan vallan huonossa kunnossa, sen on päreet jo niin mädäntyneet että siinä ei ole enää mitään pitoa; käytiin myös lakassa josta sopi aivan hyvin nähdä että vuotavia paikkoja jo on ja näytti siltä että ne pian enenee; on myös semmoisia kohtia joista talvella lumi helposti voi tuiskuta kirkon lakkaan, niin se on hyvin vaarallista, vallanki semmoisen huoneen kuin kirkko on, jonka lakassa on paljo sidepuita ja pännäriä yhteen liitetty, jos ne saavat olla kauvan tuoreuden alaisina, niin rupeevat lahomaan. Vesilistat alaalla ovat myös mädäntyneet jotka tarttee uudesta tehdä. Kivijalka on korjattava ja uudesta rapattava. Kirkko on ulkopuolelta välttämättä maalattava. Tapuli on myöskin katettava ja portaat korjattavat sekä ulkopuolelta maalattava. Ehdotan tapulin portaat umpinaiset niin kuin kirkossakin on, ehkä on yhtä mukavat ja ovat kestävämmät.

Ruovedellä 23 p. lokakuuta 1886

Manu Kauttu

Juho Nieminen

omakätisesti

jonka luettua kysyttiin seurakunnan mielialan mainitun kirjoituksen suhteen. Lyhyen keskustelyn jälkeen päätettiin yksimielisesti, että kirkko ja tapuli ensi kesänä ovat uudestaan katettavat ja muut tarpeelliset työt, jotka yllämainitussa kirjoituksessa mainitaan, niinkuin vesilistain uudestaan tekeminen, kivijalan korjaaminen ja rappaaminen, ovat myös tehtävät. Samoin päätettiin, että tapulin portaat ovat korjattavat ja tehtävät umpinaisiksi niinkuin kirkossakin on. Myös päätettiin, että kirkko ja tapuli ovat ulkopuolelta maalattavat samanvärisiksi kuin ennenkin, sekä kirkon piirut ulkopuolelta vuorattavat. Aineesta, millä kirkko ja tapuli katetaan ei tehty mitään päätöstä, vaan jätettiin rakennustoimikunnalle huoleksi kuulustella, mikä aine tulisi halvimmaks ja samalla kestävimmäksi. Toimikunta antaa sitten kirkonkokoukselle ehdoituksen sekä kustannusarvion. Rakennustoimikuntaan, joka teettää kaikki yllämainitut työt, valittiin jäseniksi kirkkoväärtti E. Peltola, kanttori A. Peltonen ja rovastinapulainen P.A. Carlstedt, sekä tulokkaat H. Sammalisto ja M. Yli-Kauttu. Kokous arveli parhaaksi, että nämä työt tehdään päivämiehillä eikä urakalla.

Pöytäkirja Helmik. 13p. 1887.

1 § Luettiin kauppias J. Tirkkoselta Tampereelta tullut kirje, jossa hän ilmoitti galvaniseeratun kattopellin maksavan 2 markkaa 90p kappale, ja samalla antoi kirkon rakennustoimikunta kustannusarvion kirkon kattamisesta sekä ehdoitti, että kirkko katettaisiin yllämainituilla katto-aineilla. Tähän ehdotukseen suostuttiin myös yksimielisesti, joten siis kirkko tulee katettavaksi galvaniseeratulla rautapellillä, mutta siitä, keneltä tämä aine ostetaan ei tehty mitään päätöstä, vaan uskottiin rakennustoimikunnalle kuulustella, mistä halvimalla saadaan katto-ainetta sekä kokousta enempää kuulustamatta ostaa sitä tarpeen mukaan ...

Pöytäkirja Heinäk.29. 1888

3 § Koska kolehtien kokoominen lipolla tuottaa häiriötä ...
... Päätettiin, että kirkkoväärti kirkon kassan varoilla hankkii vähintään 4 läkkistä laatikkoa, jotka asetetaan kirkon ovi pieliin ja ristikäytävän kohdalle ...

Pöytäkirja kesäk. 16 p 1889

4 § Koska kirkon urut ovat siivoamisen ja korjaamisen puutteessa niin päätettiin niitä tämän kesän kuluessa korjata, ja otti kanttori A.Peltonen toimekseen kuulustella urkuin rakentajaa, joka kohtuullisella palkalla tulisi urkuja korjaamaan ...

Pöytäkirja heinäk. 16 1893

4 § Tulenvaaran estämiseksi päätettiin kirkon sakaristossa oleva kamiini siirtää ulommaksi seinästä, ja kaikin puolin niin varustaa, ettei siitä mitään vaaraa ole pelättävänä ...

Kuulutus

4 § Päätetään, eikö olisi tarpeellista teettää kirkkoon sisäakkunat terveydelle vahingollisen ilma-vedon poistamiseksi talven aikana, ja jos siihen suostutaan, niin päätetään miten se tehdään.

10 § Koska Suomen maalaisten paloapu-yhtiö vaatii lämmitettävissä kirkoissa ja sakaristoissa vintit eli ullakot valoisiksi, makaavat traput vintille, kuin myös palo-aseiksi 2 rautaista vesi-ämpäriä ja assurancesruiskun niin päätetään niiden vaatimusten täyttämistä kirkon sakaristoon.

Pöytäkirja (kirkkoraadin) syyskuu 30 1893

6 § Kirkonkokouksen päätettäväksi päätettiin ehdoittaa että tänä syksynä teetettäisiin kirkkoon sisäakkunat terveydelle vahingollisen ilma-vedon poistamiseksi talven aikana.

Pöytäkirja (kirkonkokous)

4 § ... päätettiin kirkon sakariston vesikattoon teettää kaksi samallaista akkunaa kuin kellotapulinkin katossa on, sakariston porstuasta ullakkoon tarkoituksen mukaiset lautatraput ja sakariston ovinurkkaan sovelias kaappi assurancesruiskun ja kahden vesiämpärin säilyttämiseksi...

6 § Kirkon sisäakkunain tarpeellisuus tunnustettiin yksimielisesti, mutta tätä ennen säädetyistä töistä tulevien suurien kustannuksien ja osaksi huonon vuodentulon tähden päätettiin niitten teettäminen lykätä toistaiseksi.

LIITE 1

Kirkon pöytäkirja 23 p Syyskuuta 1883

PÖYTÄKIRJAVESKUSTELUUN LIITTYVÄ KARTTA

1:1

